

कार्यक्रम मार्गदर्शिका

नोकरीधारक अप्रशिक्षित शिक्षकांसाठी
द्विवार्षिक प्राथमिक शैक्षणिक पदविका अभ्यासक्रम
ELEMENTARY EDUCATION (D.EL.ED.)

शैक्षणिक विभाग

राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था

ए - 24/25, इन्स्टिट्यूशनल एरिया, सेक्टर – 62,

गौतम बुद्ध नगर, उत्तर प्रदेश -201309

वेबसाइट - www.nios.ac.in

लर्नर सपोर्ट सेंटर टोल फ्री नंबर - 1800 180 9393 ई-मेल : lsc@nios.ac.in

राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्थे मध्ये आपले स्वागत

प्रिय शिक्षार्थी,

राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था ही एक स्वायत्त संस्था असून, मानव संसाधन विकास मंत्रालय (MHRD), भारत सरकारशी संलग्नित आहे. जगातील मुक्त विद्यालय शिक्षणातील सर्वात मोठी संस्था असून सद्यस्थितीत 2.02 कोटी प्रशिक्षणार्थी माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक स्तरावर प्रशिक्षण घेत आहेत. तसेच, शैक्षणिक व व्यावसायिक उपक्रमांतर्गत, एन. आय. ओ. एस.चे जाळे हे 15 प्रादेशिक केंद्र, 2 उप केंद्र आणि 5 हजार अभ्यास केंद्रांच्या माध्यमातून राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पसरलेले आहे. एन. आय. ओ. एस. हे विद्यार्थी केंद्रित गुणवत्ता शिक्षण ,

कौशल्य सुधारणा आणि मुक्त आणि अंतर शिक्षण पद्धतीच्या माध्यमातून प्रशिक्षण प्रदान करते. व त्यासाठी माहिती व संपर्क तंत्रज्ञानाच्या माध्यमाचा पुरेपूर वापर केला जातो, उदाहरणार्थ : ऑडिओ / व्हिडिओ कॅसेट, रेडिओ प्रसारण आणि टेलिकास्ट इ. प्राथमिक पातळीवरील अप्रशिक्षित शिक्षकांना प्रशिक्षित करण्यासाठी एन.आय.ओ.एस.ला अधिकार देण्यात आला आहे. D.El.Ed. साठीचा अभ्यासक्रम हा एन. आय. ओ. एस. ने प्रशिक्षण क्षेत्रातील काम करणाऱ्या इतर तज्ञ संस्थांच्या सहकार्याने विकसित केले आहे. आरटीई 2009 नुसार विविध राज्यांमध्ये सेवा-प्रशिक्षित शिक्षकांना प्राधान्य देण्यासाठी प्राथमिक शिक्षणात एक अतिशय नाविन्यपूर्ण आणि आव्हानात्मक दोन वर्षांची पदविका अभ्यासक्रम ही संस्था उपलब्ध करून देते.

मी, राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था (एनआयओएस) च्या प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमातील या पदविका अभ्यासक्रमा मध्ये आम्ही आपले स्वागत करतो . मी आपल्या राज्याच्या प्राथमिक शिक्षणात दिलेल्या योगदानाची प्रशंसा करतो. आरटीई कायदा 2009 नुसार सर्व शालेय शिक्षकांना व्यावसायिक (प्रोफेशनल)प्रशिक्षण दिले पाहिजे. आम्हाला कल्पना आहे की एक चांगला शिक्षक होण्यासाठी लागणारी आवश्यक कौशल्ये आपणास आधीपासूनच दिली आहेत. तरी सुद्धा, कायद्याने आता हे अनिवार्य असल्यामुळे आपल्याला हा अभ्यासक्रम पूर्ण करावा लागेल. मला खात्री आहे की आतापर्यंत आपण घेतलेले ज्ञान आणि अनुभवाची मदत ह्या कार्यक्रमासाठी तुम्हाला नक्कीच होईल.

हा उपक्रम खुले आणि आंतर शिक्षण (ओडीएल) माध्यमाच्या सहाय्याने राबविला जात आहे आणि शिक्षक म्हणून आपल्या नियमित कामकाजात व्यत्यय न घेता व्यावसायिकरित्या प्रशिक्षित होण्याची आपल्याला मोठी संधी उपलब्ध करून देते. आपल्या वापरासाठी विशेष तयार केलेली स्वतःची शिकवणुकीची सामग्री आपल्या नोकरीसाठी पात्र बनण्याव्यतिरिक्त एक चांगला शिक्षक बनण्यात आपली मदत करण्यास उपयोगी ठरेल.

या महान प्रयत्नास आपणास मनःपूर्वक शुभेच्छा !

अध्यक्ष (एनआयओएस)

सामग्री (Contents)

		पृष्ठ क्रमांक
1	परिचय	4
2	कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट	5
3	लक्ष्य गट आणि पात्रता अटी	5
4	कालावधि	5
5	कार्यक्रम रचना	6
6	अभ्यासक्रम संरचना	9
7	तपशीलवार घटक संरचना	18
8	अभ्यासक्रमाची तयारी	54
9	श्रेणी प्रणाली (क्रेडिट सिस्टिम)	55
10	मदत प्रणाली (सपोर्ट सिस्टिम)	55
11	उपक्रम वितरण धोरणे (प्रोग्रॅम डिलिव्हरी स्ट्रटेजिज)	55
12	मुद्रण सामग्री	56
13	शिकवणी सत्र	56
14	प्रात्यक्षिकांचे संचालन (कंडक्ट ऑफ प्रॅक्टिकल्स)	57
15	अभ्यासक्रम आधारित असाइनमेंट्स	58
16	उपक्रम शुल्क (प्रोग्रॅम फी)	60
17	शिक्षण मूल्यांकन आणि प्रमाणन (लर्नर इव्हाल्यूएशन ऍण्ड सर्टिफिकेशन)	60
18	पुन्हा परीक्षा	68
19	कोणाशी संपर्क साधावा	69
20	परिशिष्ट	70
	अ. पहिले वर्ष आणि द्वितीय वर्ष, एसबीए, डब्ल्यूबीए आणि पीटीचे पीसीपी सत्र वेळापत्रक	
	आ. अभ्यासक्रम आधारित अभिहस्तांकन (असाइनमेन्ट) सादर करण्याचे वेळापत्रक	
	इ. परीक्षा फॉर्म (प्रथम वर्ष)	
	ई. परीक्षा फॉर्म (द्वितीय वर्ष)	
	उ. पडताळणीसाठी अर्ज आणि नियम (पुन्हा तपासणी)	
	ऊ. गुणांची पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी अर्जाचा फॉर्म आणि नियम	

१. परिचय

शिक्षकांची गुणवत्ता निश्चित करण्यासाठी शिक्षक-शिक्षण हा एक महत्वाचा घटक आहे. अप्रशिक्षित शिक्षक, एका शिक्षकासाठी आवश्यक असलेल्या अनेक चांगल्या गुणांपासून वंचित राहतात. अध्यापन या व्यवसायात विद्यार्थ्यांच्या चांगल्या गुणांचे संगोपन करण्यासोबतच त्याच्या ठराविक भावना आणि कौशल्ये विकास करण्याची आवश्यकता असते.

सर्व अप्रशिक्षित शिक्षकांनी आवश्यक पात्रता प्राप्त करणे आवश्यक आहे आणि हे सुनिश्चित करण्यासाठी, एसएसए ने प्रशिक्षणासाठी 60 दिवसांची तरतूद केली आहे ज्यांनी त्यांच्या भरतीपूर्वी कोणतीही प्रशिक्षण घेतले नाही. परंतु हे प्रशिक्षण एनसीटीई द्वारे निर्देशित 'प्रशिक्षणाची पात्रता' आवश्यक आहे असे मानले जाऊ शकत नाही. तथापि, 1 एप्रिल 2010 पासून "बाल हक्कांच्या मोफत आणि सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम 2009" च्या अधिसूचनेनंतर, प्राथमिक शिक्षण शिकवणाऱ्या सर्व शिक्षकांना प्रशिक्षण घेतले नसल्यास त्यांना वर्षाच्या आत हे प्रशिक्षण घ्यावे लागणार आहे.

अप्रशिक्षित शिक्षकांची संख्या एवढी मोठी आहे की औपचारिक पद्धतीने व सर्वांना प्रशिक्षित करणे शक्य होणार नाही. ओपन एंड डिस्टन्स लर्निंग सिस्टम यासारख्या वैकल्पिक योजनांद्वारे हे प्रचंड कार्य पूर्ण करण्याचे धोरण आहे.

या पार्श्वभूमीवर, प्राथमिक शाळांमध्ये अध्यापन करत असलेल्या शिक्षकांसाठी मुक्त व अंतर शिक्षणाचा वापर करून विकास व अंमलबजावणी करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

सेवा- अप्रशिक्षित शिक्षकांसाठीची संपूर्ण प्रशिक्षण योजना खालील प्रमाणे खाली दिलेल्या मूलभूत तत्वांवर आधारित आहे:

- अ. सर्व मुलांसाठी मैत्रीपूर्ण आणि अडथळा-मुक्त शिक्षणास प्रोत्साहन देणे.
- आ. अनुभवात्मक शिक्षण, शोध, चौकशी, शोध, इत्यादीसाठी बालक केन्द्रित अध्ययन प्रक्रियेस प्रोत्साहन देणे.
- इ. एनसीएफ 2005 वर आधारित आणि वेगवेगळ्या विषयांच्या क्षेत्रातील शिकण्याच्या पद्धती शिकवण्याच्या आपल्या सर्व योजनांचे मार्गदर्शन करणे. या बाबतीत पाच महत्वाची मार्गदर्शक तत्वे पुढील प्रमाणे:
 १. शाळेबाहेरचे ज्ञान जीवनाशी जोडणे
 २. अध्ययन प्रक्रियेच्या पारंपरिक पद्धतीत बदल करणे
 ३. अभ्यासक्रम समृद्ध करणे जेणेकरून तो पाठ्यपुस्तकांच्या पलिकडे जाणारा असेल

४. परीक्षा पद्धती मध्ये अधिक लवचिकता आणणे आणि दैनंदिन अध्यापन पद्धतीत तिचा समावेश करणे.

५. देशाच्या लोकशाही राजवटीत काळजी घेण्याद्वारे माहितीच्या आधिपत्याची ओळख पटवणे

ई. निरंतर मूल्यांकन प्रक्रियेसाठी अंगभूत प्रक्रियेसह गैर-धोकादायक मूल्यांकन प्रणालीचा प्रचार करणे. शिक्षकांच्या तयारीसाठी सीसीईला शिक्षणाचे महत्त्वपूर्ण क्षेत्र म्हणून पाहण्याची आवश्यकता आहे.

उ. आरटीई कायदा 2009 अंतर्गत शिक्षकांना शारीरिक शिक्षा देणे आणि खाजगी शिकवण्या घेणे यावर बंदी घातली आहे. तदनुसार शिक्षकांची तयारी करण्याची योजना देखील मुलांसाठी वर्गामध्ये अधिक प्रेमळपणे वातावरण निर्माण करण्याचे मार्ग आणि माध्यम देखील प्रदान करेल जेणेकरून प्रत्येक मुलाला कायद्याप्रमाणे अपेक्षित यश मिळेल.

२. कार्यक्रमाची उद्दिष्टे

कार्यक्रमाची उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत

- शिक्षकांना त्यांच्या संदर्भात विविधता समजण्यास सक्षम करणे
- वर्गातील प्रक्रिया / व्यवहार गुणवत्ता सुधारण्यासाठी त्यांना सक्षम बनविणे
- शाळेत विद्यार्थी केंद्रित मैत्रीपूर्ण वातावरण ठेवण्यास व प्रोत्साहन देण्याची क्षमता वाढवणे
- योग्य शिक्षण प्रशिक्षण प्रक्रिया या विषयी माहिती देणे.
- मुलांमध्ये नेतृत्व आणि समस्या सोडवण्याचे कौशल्य विकसित करण्यासाठी त्यांना मदत करणे
- त्यांना बालहक्कांच्या संरक्षणास हातभार लावण्यास मदत करणे

३. लक्ष्य गट आणि पात्रता अटी

प्राथमिक स्तरावर (I-IV / V) कार्यरत असेलेले अप्रशिक्षित शिक्षक, वरिष्ठ माध्यमिक (किंवा समकक्ष) किमान 50% गुण असणे आवश्यक आहे (अनुसूचित जाती-जमाती / इतर मागासवर्गीय / पीएच उमेदवारांसाठी 5% सूट) आणि उच्च प्राथमिक स्तरावर कार्यरत असलेले शिक्षक (पाचवी / सहावी - आठवी) यांना बीए / बी एस सी पात्रता. राज्य शासन मान्यता प्राप्त अनिवार्य आहे.

४. कालावधी

कार्यक्रमाचा किमान कालावधी दोन वर्षे आहे. तथापि, कार्यक्रमात शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांची नोंदणी तीन वर्षांपर्यंत वैध असेल.

५. कार्यक्रम रचना

कार्यक्रमाची रचनेचे मुलभूत तत्त्व हे प्रशिक्षणार्थी शिक्षक प्राथमिक शाळांमध्ये कार्य करतील अशी अपेक्षा करते, ते वर्गातील प्रक्रियेत गुंतलेले असतील, समाजास एकत्रित करत असतील, शाळेच्या सहजीवनात सहभाग घेत असतील किंवा शाळेच्या विकास योजनाची अंमलबजावणी करत असतील. त्यानुसार, कार्यक्रमाची मांडणी खालीलप्रमाणे आहे.

प्राथमिक शिक्षण - दोन वर्षांचा पदविका उपक्रम संरचना

अ. क्र.	अभ्यासक्रम गट आणि शीर्षक	क्रेडिट वेटेज		शेरा
		थिअरी	प्रात्यक्षिक	
1	गट- 1 संदर्भीय मुद्दे (Contextual Issues)	18	06	सर्व अभ्यासक्रम अनिवार्य
	1. भारतातील प्राथमिक शिक्षण एक सामाजिक सांस्कृतिक दृष्टीकोन	03	01	
	2. बालकांची सर्वसामावेशकता जाणून घेणे	06	02	
	3. प्राथमिक शाळेतील शैक्षणिक प्रक्रिया	06	02	
	4. समाज आणि प्राथमिक शिक्षण	03	01	
2	गट- 2 पूर्व प्राथमिक /प्राथमिक स्तरावर अध्ययन आणि अध्यापन प्रक्रिया	12	04	सर्व अभ्यासक्रम अनिवार्य
	1. भाषा (Languages)	03	01	
	2. गणित (Mathematics)	03	01	
	3. पर्यावरण अभ्यास (पर्यावरण शास्त्र)	03	01	
	4. कला, आरोग्य आणि शारीरिक आणि कार्य शिक्षण (Art, Health & Physical and Work Education)	03	01	
3	गट- 3 शिक्षण -अध्यापन उच्च प्राथमिक स्तर (Teaching-Learning at Upper Primary level)	03	01	गटामधून एक अभ्यासक्रम निवडावा
	1. सामाजिक विज्ञान (Social Science)	03	01	
	2. विज्ञान (Science)	03	01	
4	गट- 4 शालेय कार्य (Internship in Schools)	Nil	20	सर्व अभ्यासक्रम अनिवार्य. कार्यशाळेवर आधारित
	1. शाळा आधारित	Nil	04	
	2. कार्य शाळा आधारित उपक्रम	Nil	08	

	3. अध्यापन सराव	Nil	08	क्रेडिट प्रथम व द्वितीय वर्षासाठी निम्मे निम्मे विभाजित केले जातील
	एकूण	33	31	एकूण क्रेडिट 64 आहे. गट तिस-यामध्ये पर्याय असल्याने, कार्यक्रमांतर्गत एकूण 68 क्रेडिट पॉईंट आहेत

पहिल्या आणि दुस-या वर्षाच्या दरम्यान सादर केले जाणारे अभ्यासक्रम खालीलप्रमाणे आहेत.

प्रथम वर्ष (32)				दुसरे वर्ष (32)			
गाभा (कोर) अभ्यासक्रम (गट- I)				गाभा (कोर) अभ्यासक्रम (गट- I)			
अ. क्र.	अभ्यासक्रम शीर्षक	ब्लॉक	क्रेडिट T +P = एकूण *	अ. क्र.	अभ्यासक्रम शीर्षक	ब्लॉक	क्रेडिट T +P = एकूण *
1	भारतातील प्राथमिक शिक्षण : एक सामाजिक- सांस्कृतिकदृष्टीकोन	3	3+1=4	1	सर्वसमावेशक संदर्भात मुलांना समजून घेणे	4	6+2=8
2	प्राथमिक शाळां मधील शैक्षणिक प्रक्रिया	4	6+2=8	2	समुदाय आणि प्राथमिक शिक्षण	3	3+1=4
अध्यापन विषय (गट -II)				अध्यापन विषय (गट -II)			
3	भाषा	3	3+1=4	3	कला, आरोग्य ,शारीरिक आणि कार्य शिक्षण	3	3+1=4
4	गणित	3	3+1=4	शिक्षण विषय (गट III)			
5	पर्यावरणविषयक	3	3+1=4		सामाजिक विज्ञान	3	3+1=4
व्यावहारिक अभ्यासक्रम (गट -IV)					विज्ञान	2	3+1=4
6	शाळा - आधारित उपक्रम		4	व्यावहारिक अभ्यासक्रम (गट -IV)			
7	कार्यशाळा - आधारित उपक्रम		4		कार्यशाळा - आधारित उपक्रम		4
					सराव शिक्षण		8

6. अभ्यासक्रम संरचना

1. गाभा अभ्यासक्रम (गट - I व II)

कोड	अभ्यासक्रम शीर्षक	गट शीर्षक	घटक शीर्षक	क्रेडिट T + p = एकूण
501	भारतातील प्राथमिक शिक्षण : एक सामाजिक-सांस्कृतिकदृष्टीकोन	ब्लॉक 1: भारतातील प्राथमिक शिक्षण: सम्यक दर्शन ब्लॉक 2 :भारतातील प्राथमिक शिक्षण समकालीन संदर्भ- I ब्लॉक 3: भारतातील प्राथमिक शिक्षण समकालीन संदर्भ- II	घटक 1: भारतीय शिक्षण प्रणाली -I घटक 2: भारतीय शिक्षण प्रणाली -II घटक 3: मूलभूत शिक्षण हक्क घटक 4: UEE ची संस्थात्मक संरचना घटक 5: UEE- ची नीती घटक 6: UEE-II ची नीती सर्व शिक्षा अभिशन (एसएसए) घटक 7: UEE चे नियोजन आणि व्यवस्थापन घटक 8: प्राथमिक शिक्षणासाठी शिक्षक तयार करणे घटक 9: वंचितांच्या शिक्षणासाठी शिक्षकांची तयारी करणे घटक 10: आंतरराष्ट्रीय दृष्टिकोनातून प्राथमिक शिक्षण	3+1=4
506	सर्वसमावेशक संदर्भात मुलांना समजून घेणे	ब्लॉक 1: मुलांची वाढ आणि विकास: मूलभूत	घटक 1: मुलांना समजून घेणे घटक 2: अनुवंशिकता आणि	6 + 2 = 8

		ब्लॉक 2: मुलांचा व्यक्तिमत्व विकास ब्लॉक 3: सर्वसमावेशक शिक्षण ब्लॉक 4: मुली व बाल हक्क	पर्यावरण यांची भूमिका घटक 3: विकसित व्यक्तिमत्व आणि त्याचे मूल्यांकन घटक 4: विचारशील कौशल्ये विकसित करणे घटक 5: आत्म विकास घटक 6: मुलांमध्ये निर्मिती क्षमता विकसित करणे घटक 7: सर्वसमावेशक संकल्पना शिक्षण घटक 8: CWSN संकल्पना (विशेष गरजा असलेले मुले) घटक 9: CWSN शिक्षण घटक 10: दत्तक कौशल्यांचा विकास (डीएएस), सहाय्यक डिव्हाइस (एएस), विशेष थेरपीज (ST) घटक 11: लिंग भेदभाव घटक 12: मुलींचे सक्षमीकरण घटक 13: बाल हक्क आणि अधिकार	
502	अध्यापनशास्त्राबाबतच्या प्राथमिक शाळां मधील प्रक्रिया	ब्लॉक 1: अद्ययन-अद्यापन प्रक्रिया	घटक 1: प्राथमिक शिक्षण दरम्यान अद्ययन-अद्यापन घटक 2: शिक्षण पद्धती आणि संरचना घटक 3: शिक्षण पद्धती आणि शिक्षण	6 + 2 = 8

		ब्लॉक 2: अद्ययन-अद्यापन व्यवस्थापन ब्लॉक 3: वर्ग शिक्षण पद्धतीतील येणारे उदयोन्मुख मुद्दे ब्लॉक 4: शिक्षणाचे मूल्यांकन	घटक 4: विद्यार्थी केंद्रित दृष्टिकोण आणि पद्धती घटक 5: वर्ग प्रक्रियांचे व्यवस्थापन घटक 6: अद्ययन-अद्यापन सामग्री घटक 7: विविध श्रेणी आणि स्तरा नुसार व्यवस्थापन घटक 8: शिक्षण नियोजन उपक्रम घटक 9: एकात्मिक अद्ययन-अद्यापन प्रक्रिया घटक 10: संदर्भप्रणाली शिक्षण प्रक्रिया आणि साहित्य घटक 11: आयसीटी(ICT) शिक्षण घटक 12: संगणक सहाय्य शिक्षण घटक 13: मूलभूत मूल्यांकन आणि मूल्यमापन घटक 14: मूल्यांकनाची साधने आणि धोरण घटक 15: शिक्षण सुधारण्यासाठी मूल्यांकन परिणामांचा वापर करणे घटक 16: शिक्षण आणि मूल्यांकन	
507	समुदाय आणि प्राथमिक शिक्षण	ब्लॉक 1: समाज,समुदाय आणि शाळा	घटक 1: समाज आणि शिक्षण घटक 2: समुदाय आणि शाळा घटक 3: शालेय शिक्षणासाठी समाजातील योगदान घटक 4: एसएसए(SSA) आणि आरटीई (RTE) अंतर्गत	3 + 1 = 4

		ब्लॉक 2: शालेय व्यवस्थापन ब्लॉक 3: शाळा समुदायाशी संबंध	समाजातील योगदाना करिता तरतुद घटक 5: बाल अधिकार आणि शाळेतील तरतुदी घटक 6: शिक्षक आणि शाळा घटक 7: शिक्षक नेतृत्व घटक 8: शिक्षण संस्थांशी नाते घटक 9: समुदाय संगनमत (सराव आधारित) घटक 10: शाळा व्यवस्थापन घटक 11: शाळा व समुदाय संसाधन व्यवस्थापन घटक 12: शाळा वावस्थापनात समुदायाचे भागीदारी दृष्टिकोन	
503	प्राथमिक पातळीवरील भाषा शिकणे	ब्लॉक 1: समजून घेणे भाषा ब्लॉक 2: भाषा शिकण्या संबंधित कौशल्य ब्लॉक 3: वर्गा मध्ये भाषा शिकणे	घटक 1: भाषा परिचय घटक 2: भारतातील भाषा घटक 3: भाषा शिकणे – शिकवणे घटक 4: ऐकणे- बोलण्याचे कौशल्य घटक 5: वाचन कौशल्य घटक 6: लेखन कौशल्य घटक 7: साहित्य घटक 8: भाषा वर्गा साठी पाठ नियोजन घटक 9: भाषा शिकविण्यासाठी लागणारे साहित्य व सामग्री घटक 10: भाषेचे मूल्यमापन व मूल्यांकन	3 + 1 = 4

504	प्राथमिक पातळीवरील गणित शिकणे	ब्लॉक 1: प्राथमिक शिक्षणाच्या स्तरावरील गणित शिक्षणाचे महत्त्व ब्लॉक 2: समृद्ध सामग्री आणि पद्धती ब्लॉक 3: शिक्षणाच्या गणित विषयाचे मूल्यांकन	घटक 1: मुले गणित कसे शिकतात घटक 2: गणित आणि गणित शिक्षण - महत्त्व, व्याप्ती आणि समर्पकता घटक 3: गणित शिक्षण ध्येय आणि उद्दिष्टे घटक 4: अद्ययन-अद्यापन पद्धती घटक 5: संख्या, संख्या वर प्रक्रिया घटक 6: आकार आणि विशिष्ट संबंध घटक 7: मापे व मापन क्रिया घटक 8: डेटा हाताळणी घटक 9: सामान्य बीजगणित - अंकगणित घटक 10: गणित विषयाचे मूल्यांकन दृष्टिकोन शिकणे घटक 11: मूल्यांकनाची साधने आणि धोरण घटक 12: गणित विषयाचे मूल्यांकन पद्धती शिकणे	3 + 1 = 4
505	प्राथमिक पातळीवरील पर्यावरणविषयक अभ्यास	ब्लॉक 1: प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याचे महत्त्व	घटक 1: शिक्षणाच्या सुरवातीच्या टप्प्यावर पर्यावरण महत्त्व घटक 2: प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण शास्त्र चे उद्दिष्टे आणि व्याप्ती घटक 3: प्राथमिक स्तरावर शैक्षणिक विचारांवर आधारित	3 + 1 = 4

		ब्लॉक 2: अध्यापनशास्त्राबाबत चा पर्यावरण शास्त्र अभ्यासक्रम ब्लॉक 3: मूल्यांकन पर्यावरण शास्त्र मध्ये शिकण्याबद्दल	पर्यावरण शास्त्र ची संकल्पना घटक 4: प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण शास्त्र ची अभ्यासक्रमाची तरतूद घटक 5: पर्यावरण शास्त्र च्या अध्यापनाचे शिक्षण घटक 6: पर्यावरण शास्त्र च्या शिक्षण अध्यापन पद्धती घटक 7: पर्यावरण शास्त्र शिकणे -नियोजन घटक 8: पर्यावरण शास्त्र शिक्षण- संसाधने आणि सामग्री घटक 9: पर्यावरण शास्त्र चे शैक्षणिक मूल्यांकन घटक 10: पर्यावरण शास्त्र मूल्यांकन साधने आणि तंत्र घटक 11: विद्यार्थ्यांच्या ज्ञान वाढीसाठी निकालांचा वापर करणे	
508	प्राथमिक स्तरावर कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण शिकणे	ब्लॉक 1: कला शिक्षण	घटक -1 कला आणि कला शिक्षण समजून घेणे (सिद्धांत) घटक -2 कला आणि कौशल्ये (प्रात्यक्षिक) घटक -3 कला सादर करणे (प्रात्यक्षिक) घटक 4: प्राथमिक वर्गासाठी कला शिक्षण योजना घटक 5: कला शिक्षण मूल्यमापन घटक 6: आरोग्य -अर्थ आणि	3+1=4

		ब्लॉक 2: आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण ब्लॉक 3: कार्य शिक्षण	महत्त्व घटक 7: शाळेतील आरोग्य शिक्षण कार्यक्रमाचे प्रमुख पैलू घटक 8 अत्यावश्यक आरोग्य सेवा घटक 9 . आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण अर्थ आणि संकल्पना घटक -10: आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण नियोजन आणि कार्यक्रम घटक 11: खेळ, क्रीडा आणि योग घटक 12: कार्य शिक्षण संकल्पना (सिद्धांत) घटक 13: कार्य शिक्षण अंमलबजावणी (सिद्धांत) घटक 14: कार्य शिक्षण कौशल्य विकास (प्रात्यक्षिक) घटक 15: समुदाय आणि कार्य शिक्षण घटक 16: कार्य शिक्षण मूल्यमापन शिक्षण (सिद्धांत आणि प्रात्यक्षिक)	
पर्यायी शिक्षण विषय (गट -III) - कोणताही एक				
509	उच्च प्राथमिक स्तरावर सामाजिक विज्ञान शिकणे	ब्लॉक 1: सामाजिक शास्त्राचा एक शाखा म्हणून समजून घेणे	घटक 1: सामाजिक शास्त्राचे स्वरूप घटक 2: शाळेच्या	3+1=4

		ब्लॉक 2: सामाजिक शास्त्र विषय आणि संकल्पना ब्लॉक 3: सामाजिक विज्ञान अध्यापनशास्त्रातील मुद्दे	अभ्यासक्रमातील सामाजिक शास्त्र घटक 3: इतिहास घटक 4: भूगोल घटक 5: सामाजिक आणि राजकीय जीवन हे राज्य शास्त्र / अर्थशास्त्र / समाजशास्त्र ह्या विषयाचा अंतर्गत भाग आहे घटक 6: शिकणाऱ्याचे आणि स्थानिक संदर्भाचे स्वरूप समजून घेणे घटक 7: शिक्षण शिकवण्याचे धोरण घटक -8: सामाजिक विज्ञान मध्ये संसाधने शिकणे घटक 9: सामाजिक विज्ञान मध्ये मूल्यांकन	
510	उच्च प्राथमिक स्तरावर विज्ञान शिकणे	ब्लॉक 1: विज्ञान समजून घेणे ब्लॉक 2: विज्ञान शिक्षण व्यवस्थापन व मूल्यांकन	घटक 1: विज्ञान स्वरूप घटक 2: वैज्ञानिक चौकशी घटक 3: विज्ञान शिक्षण विविध पद्धती घटक 4: प्रात्यक्षिक: भूमिका व महत्त्व घटक 5: उच्च प्राथमिक स्तरावर विज्ञान शिक्षण नियोजन आणि व्यवस्थापन घटक 6: मूल्यांकन आणि मूल्यांकन संबंधित समस्या घटक 7: विज्ञान शिक्षण आव्हाने आणि समस्या	3+1=4
व्यावहारिक अभ्यासक्रम (गट - चौथा)				
511	शाळा- आधारित	शाळा आधारित उपक्रम तीन भागांमध्ये विभागला आहे		4

	उपक्रम	• शाळेतील मुलांचा केस स्टडी • रेकॉर्ड आणि रजिस्टर्सची देखभाल आणि • शालेय कार्यक्रमांचे योगदान	
512	कार्यशाळा - आधारित उपक्रम (प्रथम वर्ष)	प्रथम वर्ष कार्यशाळा आधारित उपक्रमासाठी 4 क्रेडिट्स आहेत 12-दिवसीय कार्यशाळेत विविध प्रकारचे उपक्रम : • पाठ तयार करणे भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र , विज्ञान /सामाजिक विज्ञान • तीन विषयांवर शिक्षण सहाय्य साहित्य तयार करणे • कोणत्याही एका विषयाची मूल्यमापन सूची विकसित करणे • मार्गदर्शक तत्वानुसार एका विषयाची प्रश्न पत्रिका तयार करणे • धड्यांचे निरीक्षण व स्पष्टीकरण करणे • मूल्यांकनात सहभागी होणे	4
513	कार्यशाळा - आधारित उपक्रम (दुसरे वर्ष)	दुसरे वर्ष कार्यशाळा आधारित उपक्रमासाठी 4 क्रेडिट्स आहेत 12-दिवसीय कार्यशाळेत विविध प्रकारचे उपक्रम : • कोणत्याही दोन विषयांमध्ये मॅपिंगची संकल्पना भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र , विज्ञान /सामाजिक विज्ञान • कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण व कार्य शिक्षण यावर व सादरीकरण करणे • वेळ तक्ता / वार्षिक नियोजन दिनदर्शिका यांचे विश्लेषण करणे • शाळा समाज संबंध • परिसंवाद सादरीकरण • मूल्यांकनात सहभागी होणे	4
514	शिक्षण सराव	सराव अध्यनाला 8 क्रेडिट आहेत. शिक्षक प्रशिक्षणार्थींनी चार विषयांतील प्रत्येकी 10 सराव पाठ करणे आवश्यक आहे (भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र आणि विज्ञान / सामाजिक विज्ञान). प्रशिक्षणार्थीस शाळेत एका मदतनीस	4

		आणि पर्यवेक्षक देण्यात येईल (शाळेचे एक वरिष्ठ शिक्षक) शिक्षणार्थी चे मूल्यांकन पुढील मूल्यांकनाद्वारे केले जाईल निकष: • पाठ नियोजन • विषय योग्यता • शिक्षकांचे मार्गदर्शन • धडा आणि त्याच्या व्यवस्थापनात विद्यार्थी सहभाग • विद्यार्थी मूल्यांकन • शाळा प्रमुखांच्याद्वारे सराव अध्यापन प्रक्रियेचे मूल्यमापन	
एकूण क्रेडिट			64

7. तपशीलवार घटक संरचना (Detailed Unit Structure)

अभ्यासक्रम 1 : भारतातील प्राथमिक शिक्षण: सामाजिक-सांस्कृतिक दृष्टिकोन (Elementary Education in India: A Socio-Cultural Perspective)

कारण मीमांसा (Rationale)

हा अभ्यासक्रम राष्ट्रीय आणि जागतिक स्तरावर प्राथमिक शिक्षणाचा आढावा सादर करतो. प्राथमिक शिक्षणाच्या ऐतिहासिक प्रगतीचा, शिक्षकांना प्राथमिक स्वरूपातील ज्ञानाचा आणि समग्र स्वरूपाचा विकास समजावून सांगण्याचा ह्या उपक्रमाचा उद्देश आहे. समाजाच्या विविध गरजा आणि जीवनातील विविध अनुभवांच्या आधारे हा अभ्यासक्रम तयार केला गेला आहे ज्यायोगे समकालीन भारतीय समाजात प्राथमिक शिक्षणाची योग्य समज प्राप्त होईल.

प्रत्येक घटकाच्या शेवटी समाप्तीच्या वेळी दिलेल्या सूचना आणि उपक्रम या द्वारे प्राथमिक शिक्षणाचे सखोल ज्ञान मिळेल.

विशिष्ट उद्दीष्टे

- प्राथमिक शिक्षणासंदर्भात ज्या पद्धती, समस्या आणि आव्हानांना तोंड द्यावे लागते ते समजावून घेणे
- राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण बाबतीत आढावा घेणे
- प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण करण्यासाठी डीपीईपी, एसएसए, आरटीई इ. सारख्या विविध उपक्रमांचा आढावा घेणे
- स्वातंत्र्योत्तर आणि स्वातंत्र्यपूर्व काळातील प्राथमिक शिक्षणाची स्थिती समजून घेणे

ब्लॉक 1: भारतातील प्राथमिक शिक्षण: सिंहावलोकन (Elementary Education in India: A Retrospect)

घटक 1: भारतीय शिक्षण व्यवस्था- 1

- प्राचीन भारतीय शिक्षण व्यवस्थेचा थोडक्यात आढावा; प्राचीन काळातील 'गुरु' आणि आजच्या व्यावसायिक शिक्षकांची संकल्पना
- 1947 पर्यंतच्या ब्रिटीश काळातील विविध आयोग आणि समित्या यांच्या प्राथमिक शिक्षणा संदर्भातील शिफारसी

घटक 2: भारतीय शिक्षण व्यवस्था -2

- स्वतंत्र भारतातील प्राथमिक शिक्षण, विशेषतः शिक्षण आयोग, 1964-66 यानुसार कमिशननं आणि समित्यांच्या शिफारसींची विस्तृत माहिती
- शिक्षणावर राष्ट्रीय धोरण, 1968 आणि 1986 -1992 : प्राथमिक शिक्षणाचा धोरणामधील केलेल्या चिंतेचा उल्लेख
- प्राथमिक शिक्षणाची 8 वर्षे रचना (5 + 3) 5 वर्ष प्राथमिक आणि 3 वर्ष उच्च प्राथमिक
- शाळा अभ्यासक्रम रचनात्मक सांगाडा उत्क्रांती, राष्ट्रीय अभ्यासक्रम रचनात्मक सांगाडा (एनसीएफ), 2005 चा मुख्य प्रभाव

घटक 3: शिक्षणाचा मूलभूत हक्क

- संविधानाच्या मूळ अनुच्छेद 45 पासून प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण (यू.ई.ई.) च्या उद्दिष्टांची पूर्तता न होण्याची कारणे
- 86 व्या घटनात्मक दुरुस्ती, 2002; कलम 21 अ; एक मूलभूत अधिकार म्हणून शिक्षणाचा उदय
- मोफत आणि सक्तीचे शिक्षण (आरटीई) कायदा, 2009 अधिनियमाच्या तरतुदी :
 - बाल हक्क
 - शिक्षकाची भूमिका आणि जबाबदारी
 - शाळा प्रशासन आणि व्यवस्थापन
 - अभ्यासक्रम आणि मूल्यमापन अनिवार्यता
- बालशिक्षण हक्क कायद्याच्या नियमांचे संक्षिप्त संदर्भ
- समावर्ती सूचीत शिक्षण; केंद्र व राज्य सरकारचा प्रभाव

घटक 4: यू.ई.ई. ची संघटन संरचना

विविध स्तरांवर प्राथमिक शिक्षणाची संघटनात्मक रचना:

१. राष्ट्रीय (NCERT)
२. राज्य (SCERT, SIEMT)
३. जिल्हा (BRCs)
४. क्लस्टर (CRCs)

आणि संस्थांच्या भूमिका व कार्ये प्रत्येक स्तरासाठी तयार केलेली आहेत.

ब्लॉक 2: समकालीन संदर्भ 1 मधील प्राथमिक शिक्षण:

घटक 5: यू.ई.ई.- 1 साठीच्या पद्धती

- प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण (यू.ई.ई.), प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी प्रकल्पाचा आराखडा
- उत्तरप्रदेश -, शिक्षण प्रकल्प मूलभूत बिहार शिक्षण प्रकल्प, लोक झिम्बीश, शिक्षा कर्मी, महाराष्ट्रासारख्या राज्यांशी संबंधित प्रकल्प, सामाजिकदृष्ट्या वंचित बालकांसाठीच्या योजना, मुलींसाठीची योजना, आर्थिकदृष्ट्या मागास मुलांसाठीच्या योजना, दूरच्या क्षेत्रासाठीच्या योजना, शाळेबाहेरच्या मुलांसाठी योजना, विशिष्ट लक्ष्य गटांसाठी योजना.(अपंग, देवदासी मुले इत्यादी)
- जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम (डीपीईपी), डीपीईपीचे उद्दीष्ट, डीपीईपीचे मुख्य घटक, डीपीईपीची अंमलबजावणी योजना, धोरणे आणि कृती, यू.ई.ई.

घटक 6 : यू.ई.ई.- 2 साठीच्या पद्धती - सर्व शिक्षा अभियान (एस.एस.ए)

- सर्व शिक्षा अभियान (एस.एस.ए) कार्यक्रम आणि त्याच्या आवश्यक वैशिष्ट्ये
- एस.एस.ए ची लक्ष्य आणि उद्देश
- एसएसए प्रोग्रामची विस्तृत धोरणे
- एसएसए प्रोग्रामच्या अंतर्गत आर्थिक निकष
- शाळा आणि इतर संबंधित सुविधा
- मिड डे मील आणि एसएसए चे त्यात योगदान
- बालशिक्षण हक्क कायदा 2009 आणि सर्व शिक्षा अभियान

घटक 7: यूईईचे नियोजन आणि व्यवस्थापन

- शैक्षणिक व्यवस्थापन, 73 व्या, 74 व्या घटनात्मक दुरुस्तीचे विकेंद्रीकरण
- सूक्ष्म आणि स्थूल पातळीवर नियोजन
- प्राथमिक शिक्षण व्यवस्थापन आणि प्रशासन समस्या
- आरटीई कायदा, 2009 च्या अंतर्गत शाळा व्यवस्थापन
- प्रभावी व्यवस्थापनासाठी राष्ट्रीय, राज्य आणि जिल्हा पातळीवरील संस्था यांचे नेटवर्किंग

ब्लॉक 3: समकालीन संदर्भ 2 मधील प्राथमिक शिक्षण:

घटक 8: प्राथमिक शिक्षणासाठी शिक्षकांची तयारी करणे

- एकात्मिक मॉडेलसह प्राथमिक शिक्षकांच्या शिक्षणाचे मॉडेल
- प्राथमिक टप्प्यात शालेय शिक्षणासाठी एनसीएफ, 2005 ची अंमलबजावणी
- प्राथमिक शिक्षकांची तयारी करण्यासाठी शिक्षकांसाठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम रचनात्मक सांगाडा (एनसीएफटीई), 2009-10 चे ठळक मुद्दे
- प्राथमिक शिक्षणाच्या प्राथमिक व उच्च प्राथमिक उपक्रमांची शैक्षणिक समस्या आणि काळजी
- शिक्षक पात्रता परीक्षा (टीईटी) अंमलबजावणी.

घटक 9: प्रतिकूल परिस्थितीतील शिक्षणासाठी शिक्षकांची तयारी करणे.

- प्रवेश आणि धारणा मुद्दे
- प्रवेश करण्यासाठीचे अडथळे
- अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातींसाठी शिक्षण
- मुस्लिम अल्पसंख्यांक
- स्थलांतरित
- खास गरजा असलेली मुले (सीडब्ल्यूएसएन)
- शहरी गरीब आणि वंचित आणि भौगोलिकदृष्ट्या दुर्गम मुल
- कार्यरत मुले
- शैक्षणिक आधार प्रणाली आणि शिक्षक सशक्तीकरण
- शिक्षकांचा समावेशक प्रशिक्षण
- शाळांमध्ये बाल हक्कांचे संरक्षण करण्यासाठी शिक्षकांना सशक्तीकरण

घटक 10: आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील प्राथमिक शिक्षण

- जेटीन कॉन्फरेंस (1990) आणि ई-9 देशांवर परिणाम, दक्षिण आशियाई प्रदेशातील प्रमुख देश.
- विकसित प्रदेश आणि विकसित देशांमध्ये प्राथमिक शिक्षण उपक्रम.
- यू.ई.ई. (युनेस्को, युनिसेफ, वर्ल्ड बँक, डीएफआयडी, सीआयडीए) मध्ये आंतरराष्ट्रीय संस्थांची भूमिका
- जागतिक शिक्षण परिषद, डाकार, सेनेगल, 2009.
- सर्वांसाठी शिक्षण (ईएफए) पुढाकार

अभ्यासक्रम 2: 506 - मुलांना समावेशक संदर्भात समजून घेणे

शिक्षकांना प्रभावीपणे शिकवण्यासाठी आणि एका समग्र पद्धतीने मुलांना वाढण्यास मदत करण्यासाठी मुलांच्या नैसर्गिक गरजा समजून घेणे अत्यावश्यक असते. मुलाला पूर्णपणे समजून घेतल्याशिवाय प्रभावी शिक्षण शक्य नाही. हा अभ्यासक्रम आपल्याला मुलांमधील मध्ये वैयक्तिक फरक समजून घेण्यास मदत करेल आणि त्यानुसार त्यांच्याशी व्यवहार करेल. शिक्षकांना एक सुलभ वातावरण तयार करणे आणि बालसमस्याच्या शैक्षणिक प्रक्रियांचे प्रचार करणे अपेक्षित आहे जिथे प्रत्येक मुलाला त्याच्या मते व्यक्त करण्यास मोकळे वाटते आणि त्यांच्या अनुभवावर आधारित ज्ञान निर्माण करता येते. शिक्षकांनी त्यांच्या मुलांच्या विकासासाठी मुलांच्या अधिकारांचे हक्क आणि हक्कांचे संरक्षण करण्याची गरज आहे. वर्गात चर्चा केल्याने तुम्हाला मुलांबद्दल त्यांच्या सामाजिक-सांस्कृतिक संदर्भात अधिक संवेदनशील आणि अंतर्दृष्टी मिळेल.

ह्या अभ्यासक्रमाचा उद्देश मूलभूत संकल्पना आणि बालकांच्या विकासातील मूलतत्वे आणि त्यांचे शिक्षण आणि शिकण्यासंबंधीचे तत्वज्ञान विकसित करणे हे आहे. शिक्षक त्यांच्या एकूण व्यक्तिमत्त्वाच्या विकासात मुलांना चालना देऊ शकतात. शिक्षकांनी प्रत्येकाचा वैयक्तिक फरक समजून घेतल्यास, जसे की लिंग मुद्दे आणि सामाजिक-आर्थिक परिस्थिती, शिक्षकांना मुलांसाठी सुलभ वातावरण तयार करण्यास मदत होईल.

अभ्यासक्रमाची संकल्पना

हा अभ्यासक्रम अशा प्रकारे तयार करण्यात आला आहे जो खालील उद्दिष्टांची पूर्तता करतो:

- मुलांना समजून घेण्यासाठी शिक्षकांची भूमिका.
- मुलांच्या व्यक्तिमत्व विकासाच्या धोरणाबद्दल चर्चा करणे.
- शिकणारे आणि त्यांची शिकण्याची प्रक्रिया समजण्यासाठी.
- संदर्भातील संकल्पना समजून घेण्यासाठी कृती आधारित कार्य करणे
- या अभ्यासक्रमामध्ये चर्चा केलेल्या विविध संकल्पनांशी शिक्षकांना जाणीव व्हावी यासाठी प्रत्येक घटक च्या शेवटी सुचविलेली वाचन यादी वापरावी

कारणमीमांसा

प्राथमिक अभ्यासक्रमात शिक्षकांना लहान मुले आणि बालपण समजण्यासाठी हा अभ्यासक्रम तयार करण्यात आला आहे. हा एक पायाभूत अभ्यासक्रम आहे ज्यावर शिक्षण कौशल्ये आणि स्पर्धाक्षमता आधारित आहेत. अभ्यासक्रमाचा हेतू आपल्याला पार्श्वभूमीच्या ज्ञानाने सुसज्ज करणे आहे ज्याला प्राथमिक शाळेतील मुलाची आणि त्यांच्या सामाजिक-सांस्कृतिक संदर्भाची समज विकसित करणे आवश्यक आहे. मुलांच्या विशेष गरजांबद्दल संवेदनशीलता निर्माण करणे जेणेकरून वर्गातील वातावरण निरोगी आणि कार्यक्षम बनवता येईल

विशिष्ट उद्दीष्टे

ह्या अभ्यासक्रमात खालील विशिष्ट उद्दीष्टे प्राप्त करण्याचा उद्देश आहे:

- मुलांच्या भौतिक, सामाजिक आणि भावनिक विकासाच्या विविध पैलूंची समज विकसित करणे.
- मुलांना शिक्षण देण्यासाठी योग्य पद्धती आणि माध्यम निवडण्यासाठी आणि वापरण्यासाठी शिक्षकांना सक्षम करणे
- समावेशक वातावरणात मुलांचे व्यक्तिमत्व विकासासाठी समजून घेणे तयार करणे

हा अभ्यासक्रम चार विभागात आणि 13 घटका मध्ये विभागला आहे प्रत्येक घटक मधील मुख्य संकल्पना ठळक अक्षरात दिली आहे

विभाग 1: बाल विकास आणि वाढ ची मूलभूत माहिती

घटक 1: बालकाला समजून घेणे

- बालकाची वाढ आणि विकास समजणे
- वाढ आणि विकासाची तत्वे / वैशिष्ट्ये
- वाढ आणि विकास यांच्यातील नातेसंबंध
- बालपणापासून वाढीच्या टप्पा आणि त्यांच्या प्रभाव
- विकासाच्या टप्प्यात (शारीरिक, सामाजिक, भावनिक, संज्ञानात्मक आणि नैतिक) आणि शिकण्याच्या प्रक्रियेसाठी विकासाच्या टप्प्यांचे परिणाम
- वाढ आणि विकासाला चालना देण्यासाठी चे घटक
- मुलांच्या वाढ आणि विकासातील शिक्षकांची भूमिका

घटक 2: अनुवंशिकतेची आणि पर्यावरणाची भूमिका

- अनुवंशिकतेची आणि पर्यावरणाची संकल्पना
- अनुवंशिकतेचे यंत्र, घटक आणि पर्यावरण महत्त्व
- बालकाला समजून घेण्यामध्ये अनुवंशिकतेचा आणि पर्यावरणाचा संबंधीत महत्त्व
- बाल विकासासाठी अनुवंशिकतेची आणि वातावरणाची कल्पना

ब्लॉक 2: मुलांचा व्यक्तिमत्व विकास

घटक 3: विकासशील व्यक्तिमत्व आणि त्याचे मूल्यांकन

- व्यक्तिमत्वाचे स्वरूप आणि संकल्पना
- व्यक्तिमत्वांची वैशिष्ट्ये आणि घटक
- व्यक्तिमत्व सिद्धांत; स्वतः ची संकल्पना, मूल्य, दृष्टिकोन, समज आणि प्रेरणा यांचा विकास; नेतृत्व वर्तन
- व्यक्तिमत्व प्रभावित घटकांचा मूल्यांकन
- व्यक्तिमत्व विकास मध्ये शिक्षकांची भूमिका

घटक 4: विचारशील कौशल्ये विकसित करणे

- विचार सुलभ करण्याच्या पायऱ्या, प्रकार आणि साधने
- गंभीर, अभिसरण आणि भिन्न विचारांचा विकास
- विचार करण्याच्या आधारे योग्य कारणाचा निर्णय घेण्यासाठी मुलांचे सक्षमीकरण करणे
- वर्गातील मुलांमधील प्रश्न विचारण्याची सुविधा उपलब्ध करणे
- विचार कौशल्य विकसित करण्यामध्ये शाळेची व शिक्षकांची भूमिका

घटक 5: आत्म विकास

- मुलांमध्ये स्वतः ची संकल्पना विकसित करणे
- मुलांमध्ये स्वतः ची संकल्पना विकसित करण्यास मदत करणारी परिस्थिती

- मुलांमध्ये स्वतः ची संकल्पना प्रभावित करणारे घटक
 - मुलांमधील मूल्ये आणि नैतिक विकास
 - मूल्यांच्या विकासातील शिस्तीची भूमिका
 - मुलांमधील चांगली वृत्ती निर्माण करण्यामध्ये वृत्ती आणि शिक्षकांची भूमिका
 - मुलांमधील आकलन आणि तिच्या विकासाचे महत्व
 - मुलांमधील प्रेरणा वैशिष्ट्ये
 - आंतरिक प्रेरणा, चिकाटी, आव्हान आणि अवलंबित्व निवड,
 - प्रेरणा तयार करणे आणि वाढविणे

घटक 6: मुलांमधील सर्जनशीलता विकसित करणे

- संकल्पना, निसर्ग आणि सर्जनशीलतेचे प्रकार
- सर्जनशीलतेचे मूल्यांकन
- सर्जनशीलतेवर परिणाम करणारे घटक
- कृतीद्वारे सर्जनशीलता विकसित करण्यासाठी युक्त्या (सर्जनशीलता विकसित करण्यासाठी क्रिया)
 - a. शैक्षणिक
 - b. सह-शैक्षणिक
- सृजनशीलता वाढवण्यासाठी शैक्षणिक सामग्रीचा विकास करणे

ब्लॉक 3: समावेशक शिक्षण

घटक 7: समावेशक शिक्षण परिचय

- संकल्पना आणि विशेष शिक्षण, एकत्रित शिक्षण आणि समावेशक शिक्षण
- समावेशक शाळा आणि वर्गावर परिणाम करणारे घटक
- समावेशक शिक्षण साहित्य, भौतिक वातावरण आणि वर्ग व्यवस्थापन
- समावेशक मूल्यमापन तंत्र विकसित करणे;
- वंचित गट: दलित, आदिवासी, बालमजुरी आणि समावेशनचे इतर प्रकार यांचा समावेश

घटक 8: सीडब्ल्यूएसएनचा (CWSN) संकल्पना

- सीडब्ल्यूएसएनची (CWSN) व्याख्या
- वर्गीय / अपंगत्वांचा प्रकार (मानसिक, शारीरिक, भावनिक, वर्तणुकीशी, शिकणे, इत्यादी) आणि त्यांच्या मुलांच्या वाढीचा प्रभाव
- अपंग मुलांच्या वाढीस कारणीभूत घटक, त्यांना "प्रतीक्षा करणारी मुले" असे का म्हटले जाते,
- प्रार्थमिक अवस्थेतील निदान: तीव्रता जाणणे व उपाययोजन
- पीडब्ल्यूडी अधिनियम 1994, केंद्रीय आणि राज्य सरकारची भूमिका
- वर्गामध्ये सीडब्ल्यूएसएन हाताळण्यात एक शिक्षक महत्वपूर्ण भूमिका कशी बजावू शकतो
- ओळख आणि पत्त्यासाठी शिक्षकांची भूमिका
- प्राथमिक स्तरावर CWSN च्या शिकण्याच्या गरजा,

घटक 9: सीडब्ल्यूएसएन शिक्षण

- सीडब्ल्यूएसएन च्या शैक्षणिक गरजा
- सीडब्ल्यूएसएन (सामान्य अभ्यासक्रम स्विकृत) साठी अभ्यासक्रम स्वीकारणे, शाळेत सीडब्ल्यूएसएनच्या शिक्षण गरजा पूर्ण करण्यासाठी सुविधा
- शाळेत अपंगत्व असलेल्या मुलांचा समावेश
- शिक्षण देण्यासाठी टीएलएम
- सीडब्ल्यूएसएनचे वर्ग समायोजन
- संकल्पना आणि घर आधारित शिक्षणाची भूमिका
- सीडब्ल्यूएसएनद्वारे प्रभावी शिक्षणासाठी आयसीटीचा वापर
- क्लासरूम व्यवस्थापन आणि सीडब्ल्यूएसएन

घटक 10: अँडप्टिव्ह स्किल्स (डीएस), असिस्टिव्ह उपकरण (एस), स्पेशल थेरपीज (एसटी) चा विकास

- मानसिक मंदता, बहिरेपणा, हालचाली, सेरेब्रल पाल्सी आणि संभाषण कमजोरी, शिकण्याच्या अडचणी आणि एकाधिक अपंग असलेल्या मुलांसाठी दास, एस आणि अनुसूचित जमातींसाठी प्रत्येक यंत्रावर थोडक्यात चर्चा

ब्लॉक 4: मुली व बाल हक्क

घटक 11: शिक्षणातील लिंगभेद मुद्दे

- लिंग संकल्पना; लिंग आणि लिंगभेद यातील घटक
- मुले आणि मुलींचे जैविक आणि लिंग गुणधर्म
- लिंग भेदभाव याचा अर्थ
- आपल्या समाजात मुलं आणि मुलींची स्थिती
- लैंगिक भेदभाव कारणे
- शाळा आणि वर्गांमध्ये लिंग भेदभाव
- विवेकपूर्ण लिंग पद्धतींचे पालन करण्याची आवश्यकता आहे
- शाळा आणि शिक्षकांची भूमिका

घटक 12: मुलींचे सक्षमीकरण

- सशक्तीकरण संकल्पना: सक्षमीकरणाचा अर्थ
- सशक्तीकरणाचे निर्देशक
- मुलींचे सशक्तीकरण आवश्यक आहे
- मुलींच्या सशक्तीकरणातील शिक्षणाची भूमिका: औपचारिक आणि अनौपचारिक शिक्षणाद्वारे सक्षमीकरण
- मुलींच्या सक्षमीकरणासाठी पुढाकार: घटने मधील जनादेश
- सरकारी धोरणे आणि पुढाकार, एनपीईजीईएल
- ग्रामीण भागातील मुलींसाठी कार्यक्रम, इतर उपक्रम [महिला समस्या]
- महिला आणि मुलींचे सक्षमीकरण करणा-या संस्थांची भूमिका: शासकीय आणि स्वयंसेवी संस्था, स्थानिक संस्था, शाळा आणि शिक्षकांची भूमिका

- मुलींसाठीचे जीवन कौशल्य: जीवन कौशल्य संकल्पना, मुलींसाठीचे जीवन कौशल्य, शाळांची भूमिका आणि शिक्षकांची भूमिका

घटक 13: बाल अधिकार व कायदा

- मानवी अधिकार आणि बाल हक्क
- बालहक्कांच्या हक्कांवर संयुक्त राष्ट्रांच्या पुढाकार: संयुक्त राष्ट्र घोषणापत्र मुख्य उद्देश्य आणि उद्दिष्ट
- मुलांना मोफत आणि सक्तीचे शिक्षण कायदा, 2009 आणि बालहक्क अधिकारांचा हक्क
- मुलांच्या हक्कांचे संरक्षण: मुलांच्या हक्कांच्या संरक्षणाची गरज,
- बाल अधिकार संरक्षणासाठी राष्ट्रीय आयोगाची अनिवार्य तरतूद (एनसीपीसीआर), बाल हक्कांचे उल्लंघन: बाल श्रम: बाल कामगारांचा अर्थ
- बाल कामगार निर्मूलन आवश्यकता
- बाल मजुरी देण्याबाबतचे उपाय
- भारतात बालमजुरीचे निर्मूलन करण्याबाबत नियोजन आयोगाचे कार्यकारी सारांश, बाल कामगार निर्मूलनासाठी न्यायपालिका
- शाळेमध्ये मुलांचे हक्कांचे उल्लंघन: शाळेत मुलांच्या अधिकारांचे उल्लंघन केल्याच्या घटना
- छडीची शिक्षा आणि मुलांचे हक्क
- शारीरिक शिक्षा बंदीची आवश्यकता
- मुलांच्या अधिकारांचे रक्षण करण्यासाठी शिक्षकांची भूमिका, शिक्षकांसाठी आचारसंहिता

अभ्यासक्रम 3: 502- प्राथमिक शाळा मध्ये अध्यापनशास्त्राबाबतच्या प्रक्रिया

अभ्यासक्रमाची रूपरेषा

- या अभ्यासक्रमामध्ये क्षेत्र कार्यावर गृहपाठ असतील
- शिकवण्याचे कौशल्य विकसित करणे
- शालेय विषयाच्या शिकवण्याच्या सिद्धांता व प्रथांवर सहकार्य करणे
- अध्यापनविषयक दृष्टीकोन समजून घेण्यासाठी
- प्रभावी शिक्षण देण्यासाठी शिक्षकांना सक्षम करणे

कारणमीमांसा :

शालेय शिक्षणाच्या मर्यादित मुलांच्या शिक्षणाच्या अनुभवाची गुणवत्ता आणि मर्यादा वाढवणे हे सर्व शिक्षणविषयक प्रयत्नांचे महत्त्व आहे. या शैक्षणिक दृष्टीकोनातून शिक्षक आणि शिकविण्याच्या सोयीचे आणि शिकण्याची प्रक्रिया सुलभ झाली आहे.

हा अभ्यासक्रम संभाव्य शिक्षकांना बालशिक्षणविषयक प्रक्रियांच्या संकल्पनात्मक स्पष्टतेसह सक्षम करण्यावर केंद्रित करेल जेणेकरून ते विविध संदर्भांमध्ये परिणामकारक शिक्षणासाठी सर्वात योग्य पद्धती आणि योजना वापरू शकतील. ते विविध परिस्थितीत मुलांच्या प्रगतीचे मूल्यांकन करतील, ज्यानुसार ते शिक्षण शिकण्याच्या प्रक्रियेत योग्य सुधारणा करतील. अध्यापनशास्त्राबाबतचा शिक्षक विशिष्ट विषयावर शाळेत विषय समजून आणि शिकण्याची प्रक्रिया सक्षम करेल.

विशिष्ट उद्दीष्टे

- शिक्षणकाना मुलांची शाळेची परिस्थिती समजून घेण्यासाठी शिक्षकांना मदत करणे
- शैक्षणिक पद्धती आणि शिकण्याच्या प्रक्रियेची वैचारिक समज परावर्तित करण्यासाठी शिक्षकांची क्षमता विकसित करणे.
- मुलांच्या शिक्षणाच्या प्रभावी सुलभतेसाठी शिक्षकांना सक्षम, एकत्रीकरण आणि सर्वात योग्य पद्धती आणि धोरणांचा वापर करण्यासाठी सक्षम करणे.
- शिक्षकांना शिक्षणाचे मूल्यांकन करण्यासाठी वेगवेगळ्या रीतींना तोंड द्यावे लागते आणि त्यांना वर्गात शिकण्यासाठी प्रभावीपणे वापरण्यासाठी सक्षम केले जाते.
- वर्गामध्ये आणि वर्गाबाहेर शिक्षण प्रक्रिया समृद्ध करण्यासाठी आयसीटीच्या विविध साधने आणि तंत्रज्ञानासह शिक्षकांना जाणून घेणे

ब्लॉक 1: शिकणे आणि शिकवणे प्रक्रिया

घटक 1: प्रारंभिक शालेय शिक्षण दरम्यान शिकणे आणि शिकवणे

- शिकणे: संकल्पना आणि प्रक्रिया, अर्थ बनवण्यासारखे शिकणे, शिकण्याच्या पद्धती, प्रेरणा, संदर्भ / पर्यावरण प्रभावित करणारे घटक
- मुले कसे जाणून घेतात - अनुभव माध्यमातून, निरीक्षण, अनुकरण, चाचणी आणि त्रुटी, अंतर्दृष्टी / प्रतिबिंब.
- अध्यापन- पारंपरिक दृष्टिकोन, शिक्षण / सुलभतेचे व्यवस्थापन

घटक 2: शिकणे आणि शिकण्याचा दृष्टिकोन

- पारंपारिक शिक्षक -केंद्रीत आणि विषय-केंद्रित दृष्टिकोन: वैशिष्ट्ये, उपयुक्तता आणि मर्यादा
- क्षमता-आधारित दृष्टिकोन: वैशिष्ट्ये, वापर आणि मर्यादा
- रचनात्मक दृष्टिकोन: मूलगामी आणि सामाजिक रचनात्मकता, वैशिष्ट्ये, समर्पकता आणि मर्यादा परिसर
- मुलां बाबत केंद्रित दृष्टिकोन: वैशिष्ट्ये, उपयुक्तता आणि मर्यादा

घटक 3: शिकण्या व शिकविण्याच्या पद्धती

- शिकविण्याच्या आणि शिकविण्याच्या प्रभावी पद्धतींची वैशिष्ट्ये
- प्रामाणिकरित्या शिक्षण पद्धती: व्याख्यान-कम-प्रदर्शन, चर्चा, प्रेक्षक आणि कपात
- अधिक शिकाऊ अनुकूल पद्धती: अन्वेषण, शोध, चौकशी
- अधिक संदर्भीय पद्धती: खेळातून, समस्या सोडवणे, सहकारी आणि सहयोगी शिक्षण
- कार्यप्रणालीत शिक्षणप्रणाली प्रक्रियेत वापरलेल्या पद्धतींचे संयोजन

घटक 4: शिकणारा आणि शिकणे-केंद्रित दृष्टिकोन आणि पद्धती

- उदाहरणांकरता विद्यार्थी-केंद्रीत आणि शिकण्यास-केंद्रित दृष्टिकोनाचे संकल्पना आणि वैशिष्ट्ये
- शिक्षक-केंद्रीत, शिकाऊ-केंद्रीत आणि शिकण्याच्या-केंद्रित दृष्टिकोनांचा तुलना
- शिकणारा आणि शिकणे सुलभ दृष्टिकोन म्हणून क्रियाकलाप-आधारित दृष्टिकोन:
 - कृती आणि तिचे घटक,

- कृती -आधारित पद्धतीची वैशिष्ट्ये
- कृती दृष्टिकोना मध्ये वापरलेल्या पद्धती
- अर्थपूर्ण आणि समग्र शिक्षण साठी विविध उपक्रमांचे संयोजन (अभ्यासक्रम आणि सह अभ्यासक्रम दोन्ही)
- इतर पद्धतींपेक्षा फायदे
- दृष्टिकोनाशी संबंधित वर्गात व्यवस्थापन करणे

ब्लॉक 2: शिकण्याच्या पद्धती- शिक्षण प्रक्रिया

घटक 5: क्लासरूम प्रक्रियांचे व्यवस्थापन

- गुपचे व्यवस्थापन आणि वैयक्तिक शिकण्याची परिस्थिती,
- वर्गातील अध्यापन आणि शिक्षणासाठी वेळ आणि जागा व्यवस्थापन,
- वर्गामध्ये क्रिया-आधारित शिक्षण-शिक्षण पद्धतींसाठी आसन व्यवस्था,
- वर्गात प्रेरणा व शिस्त व्यवस्थापन,

घटक 6: शिक्षण आणि शिकण सामग्री

- टीएलएम(TLMs,) च्या श्रेणी,
- कोणताही खर्च नाही आणि कमी खर्चिक संदर्भ टीएलएम,
- विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शिक्षणासाठी टीएलएम एकत्रित करणे / वापरणे, त्यांचा वापर करणे, आणि त्याचे फायदे एकत्रित करणे,
- टीएलएम प्रमाणे पाठ्यपुस्तके: शिकण्यासाठी पाठ्यपुस्तके योग्य वापर,
- पाठ्यपुस्तकांपेक्षा अधिक शिकणे: शालेय शिक्षणाच्या संदर्भात शिक्षणाचे इतर स्रोत शोधणे,

घटक 7: बहु-श्रेणी आणि बहु – स्तरीय प्रणाली व्यवस्थापन

- प्रत्येक परिस्थितीत विविध श्रेणी परिस्थिती आणि शिक्षण व्यवस्थापनाची समस्या,
- बहु-श्रेणीतील परिस्थितीत जागा, श्रेणी आणि अभ्यासक्रम व्यवस्थापन,
- बहु-स्तरीय वर्ग: संकल्पना आणि मुद्दे,
- बहुस्तर / विषुववृत्त वर्गात शिकण्यास सुलभ करणे,
- वर्गामध्ये विविधता (लिंग, मानववंशी, सीडब्ल्यूएसएन, विद्यार्थ्यांच्या सांस्कृतिक, भाषिक वैशिष्ट्यांमुळे उद्ध्वगारी) आणि परिणामकारक शिक्षणासाठी त्यांचे व्यवस्थापन

घटक 8: योजना शिक्षण उपक्रम

- अभ्यासक्रम आणि सहशालेय उपक्रमांची वार्षिक योजना (संपूर्ण शाळेसाठी आणि प्रत्येक वर्गासाठी),
- वाचनाच्या वार्षिक योजनांची तयारी (वर्गानुसार आणि विषयानुसार किंवा प्रमुख क्षमतानुसार): गरज आणि प्रक्रिया,
- प्रत्येक सामग्री एकक / सक्षमतेसाठी पाठ योजना,
- पाठ नोट / डायरी: राखण्याची आवश्यकता आणि प्रक्रिया,

ब्लॉक 3: वर्ग शिकण्यामध्ये उदयोन्मुख मुद्दे

घटक 9: एकात्मिक शिक्षण- शिक्षण प्रक्रिया

- प्राथमिक शिक्षण स्तरावर एकत्रिकरण, गरज आणि प्रासंगिकता या संकल्पना
- प्रक्रिया आणि एकत्रिकरणाचे प्रकार,
- एकत्रित शिक्षण अनुभवांचे नियोजन आणि आयोजन करणे
- एकत्रित मजकूर साहित्य (एकत्रित पाठ्यपुस्तके, साहित्य आणि कृती),

घटक 10: शिक्षण प्रक्रिया आणि सामग्री संदर्भात

- परिचित शिकणारा, स्थानिक विशिष्ट संदर्भात अर्थपूर्ण शिक्षण,
- शिक्षण आणि सामाजिक-सांस्कृतिक संदर्भ,
- प्राथमिक शिक्षण दरम्यान शिकवण्याच्या पद्धतीमध्ये लोकसाहित्याचा वापर,
- वर्गात शिकण्याच्या कृती नियोजनात सामाजिक-सांस्कृतिक घटकांचा वापर करणे,
- त्यांचे सामाजिक-सांस्कृतिक संदर्भ आणि सामग्रीचा वापर करून आदिवासी मुलांचे प्राथमिक शिक्षण.

घटक 11: शिक्षणात आयसीटी

- आयसीटी: संकल्पनात्मक चौकट, शालेय शिक्षणात आयसीटीची प्रासंगिकता,
- आयसीटीचे साधने: हार्डवेअर (वेगवेगळे ऑडिओ, व्हिडीओ आणि ऑडिओव्हिज्युअल डिव्हाइसेस) आणि सॉफ्टवेअरचे (इंटरनेट, वेबसाइट्स, सोशल नेटवर्क इत्यादी) त्यांचा वापर वर्गांमध्ये शिकणे
- वर्गातील व्यवहारांमध्ये आयसीटी एकीकरण करिता नियोजन,

घटक 12: संगणक सहाय्य शिक्षण

- संगणक, त्याचे मुख्य घटक, संगणक संचालनाचे मूलभूत ज्ञान,
- संगणकाचा वापर शिक्षणाचा ऍक्सेसरीसाठी (संगणकांद्वारे पाठ्यक्रमातील विषयावर सॉफ्टवेअर पॅकेजेसचा वापर), वेगवेगळ्या प्रकारचे पॅकेजचे ज्ञान,
- संगणकाचा शिक्षणाचा एक स्रोत म्हणून वापर (सामग्री ज्ञानाच्या उन्नतीसाठी इंटरनेट संकेतस्थळांवर प्रवेश करणे, ज्ञान आणि संवाद साधण्यासाठी सामाजिक नेटवर्कना प्रवेश देणे)
- उपलब्ध किंवा विकसित सॉफ्टवेअरद्वारे विद्यार्थ्यांच्या कामगिरीचे व स्वतःचे मूल्यांकन

ब्लॉक 4: शिक्षण मूल्यमापन

घटक 13. मूलभूत आकलन आणि मूल्यांकन

- विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचे मूल्यमापन: संकल्पना, मापन मूल्य, मूल्यांकन,
- अपेक्षित शिक्षण परिणाम आणि वर्ग व्यवहाराचे प्रक्रिया सह मूल्यांकन, फॉर्मेटिव्ह आणि समरेटिव्ह मूल्यांकन आणि त्यांच्या उपयुक्तता,
- सतत आणि व्यापक मूल्यमापन (सीसीई): संकल्पना, प्रक्रिया आणि गरज,
- प्रभावी CCE साठी संख्यात्मक आणि गुणात्मक डेटाचा वापर,

घटक 14: मूल्यांकन साधने आणि मूल्यांकन धोरणे

शिक्षणाचे मूल्यांकन, शिक्षणासाठी मूल्यमापन, मूल्यांकन शिक्षण म्हणून: संकल्पना आणि समर्पकता, उद्देशाच्या दृष्टीने, वेळेची आणि धोरणात्मक वैशिष्ट्ये

घटक 15: शिक्षणात सुधारणा करण्यासाठी मूल्यांकन निष्कर्षांचा वापर करणे

- मूल्यांकन पद्धतीनुसार साधने आणि पद्धती,
- विविध प्रकारच्या चाचणी बनविण्यासाठी व वापरासाठी मूलभूत ज्ञान बाबींचा वापर आणि आचारसंहिता,
- खालील साधने आणि तंत्राची प्राथमिक तत्वे: रेटिंग स्केल, चेक लिस्ट, प्रश्नावली, प्रेक्षक, मुलाखत, पोर्टफोलिओ
- विविध प्रकारचे चाचणी वस्तूंचे बनवण्यासाठी ज्ञान (उद्दीष्ट-आधारित): विस्तारित प्रतिसाद (निबंध), प्रतिबंधात्मक प्रतिसाद, उद्देश, ओपन एंडेड चाचणी घटक आणि त्यांची उपयुक्तता

घटक 16: शिक्षण आणि मूल्यमापन

- रेकॉर्डिंग आणि मूल्यांकन परिणाम अहवाल तयार करणे,
- प्रत्येक श्रेणीतील भागधारकांसाठी विशिष्ट उद्देशाने विद्यार्थ्यांसह त्यांचे पालक, शिक्षक आणि इतर हितसंबंध्यांसह परिणाम सामायिक करणे,
- गुणवत्ता आणि शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी पाठपुरावा कार्यक्रमाचे मूल्यांकन आणि तयार करण्याच्या परिणामांमधून शक्ती आणि कमजोरीच्या क्षेत्रांची ओळख.

अभ्यासक्रम 4: 507-कम्युनिटी अँड एलिमेंटरी एजुकेशन

अभ्यासक्रमाची रूपरेखा

- आरटीईच्या दृष्टीकोनातून संपूर्ण शालेय विकास समजून घेणे
- शिक्षक, पालक आणि समाजातील नातेसंबंध विकसित करणे.
- शिक्षकांना शैक्षणिक बदलाबद्दल जागरूक करणे
- शिक्षकांमधील नेतृत्व गुणांचे कौशल्य विकसित करणे

कारणमीमांसा आणि उद्देश्य

हा अभ्यासक्रम भारतातील शिक्षकांना शिक्षणासाठी आणि समाजाच्या प्राथमिक शिक्षणाच्या संदर्भात मदत करेल. ह्यामध्ये शाळेच्या विकासासाठी शिक्षक आणि समुदायामधील संबंध यांचा परिचय दिला आहे. समाजाच्या गरजांनुसार प्राथमिक शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी या कार्यक्रमात शाळा आणि समाजातील भागीदारी दर्शविली गेली आहे. शाळा एका जागेवर स्थित असावी जी सर्व मुलांसाठी सहज उपलब्ध असावी. मुलां शी तसेच समुदायाशी कसे संवाद साधता येईल याबद्दल शिक्षकांचे सशक्तीकरण करणे जेणेकरून ते चांगल्या चांगल्या शिक्षणाच्या सिद्धान्तापर्यंत पोहचतील आणि पुढे जातील

विशिष्ट उद्दीष्टे:

- शाळेच्या विकासातील समाजाची भूमिका समजून घेणे
- समाजाशी चांगल्या प्रकारे संवाद साधण्यासाठी शाळेचे कार्य करणे संबंधित आहे

- शाळेच्या विकासाच्या संदर्भात शालेय सुविधा आणि इतर संसाधन व्यक्ती चे मूल्यांकन करणे
- समुदाय संसाधनांचे अन्वेषण करणे आणि त्यांचा शाळे साठी वापर करणे
- शाळा समुदाय सहजीवसंस्था व्यवस्थापित करण्याची प्रक्रिया करणे

ब्लॉक 1: समाज, समुदाय आणि शाळा

घटक 1: समाज आणि शिक्षण

भारतातील समाज आणि सामाजिक संबंध: समाजाचा परिचय; भारतीय समाजात उत्क्रांती आणि विविधता आणि भारतामध्ये एकता; समाज आणि शैक्षणिक संबंध; समाजाचा एक अंग म्हणून शाळा (समाजातील प्रातिनिधिक नमुना म्हणून शाळा)(1000 शब्द- याकरिता कार्यक्रमाचा 1 अभ्यासक्रम)

घटक 2: समुदाय आणि शाळा

समूहास समजणे((समाज समोरील समुदाय); समाजाच्या संदर्भात प्राथमिक शिक्षण; समुदाय आणि शाळा संवाद; एक समाज म्हणून शाळा; भाषा विकासावर प्रभाव, सांस्कृतिक विकास, जीवनाचा मार्ग(सणांसह) आणि विविध जीवन कौशल्यांचा विकास करणे

घटक 3: शालेय शिक्षण समाजातील योगदान

सर्वव्यापी पद्धतीने पालकांचा समुदाय (वकिल; समाज शाळेसाठी एक संसाधन म्हणून; शिकण्याच्या साहित्याच्या विकासातील समुदाय) अनुभव आणि संशोधन अभ्यास;

घटक 4: एसएसए आणि आरटीई अंतर्गत समुदाय भागीदारीसाठी तरतूदी

(भारतातील प्राथमिक शिक्षण, अभ्यासक्रम 1 ब्लॉक 2)

पॉलिसी तरतूद, पालक शिक्षक संघ / आई शिक्षक संघाची भूमिका, शाळा व्यवस्थापन समिती; बचत गट; पंचायत राज आणि ईई मध्ये एक संस्था म्हणून त्यांची भूमिका मुख्य उद्दिष्टे , ईई आणि समुदायाशी भागीदारी (साधक आणि बाधक), अनुभव आणि संशोधन अभ्यास;

ब्लॉक 2: शाळा प्रणाली

घटक 5: मुलांचे व शाळेच्या तरतुदींचे अधिकार

शिक्षणा अधिकार, आधारित दृष्टिकोन (शाळा आणि मुलांच्या संदर्भात मानव अधिकार); शिक्षणाचा अधिकार मानवी हक्क मानला जातो; मोफत आणि सक्तीचे शिक्षण कायदा 2009 चा हक्क: संपूर्ण शाळेतील प्रमुख पैलू (अर्थ आणि स्वरूप): मुलांच्या शाळेबद्दलचा दृष्टीकोन (अडथळा मुक्त प्रवेश), शाळा कॅम्पसमध्ये मुलांचा अनुभव (वाहनांसाठी, सायकलींसाठी पार्किंग स्थानासह मूलभूत अनुकूल घटक), वर्गांच्या मुलांचा अनुभव (जागा, बसविण्याची व्यवस्था वैशिष्ट्ये, प्रकाश, वायुवीजन,, व्हरंड,)) शाळेत मुलांची सुरक्षा आणि सुरक्षितता (अग्नी, पाणी, वारा, आणि इतर आपत्कालीन घातक परिस्थिती) प्रभावी शिक्षणासाठी शाळेत सुविधा (शिक्षणविषयक वापरासाठी इनडोअर आणि मैदानी शालेय जागा), दुपारच्या जेवणाची सोय , प्रत्येक मुलासाठी पिण्याचे पाणी आणि शौचालय सुविधा, (पुरेसे सुरक्षित पिण्याचे पाणी आणि स्वच्छता), क्रीडा आणि खेळांसाठी सुविधा, बागकामांसाठी सुविधा, अनुभवात्मक शिक्षणासाठी बालमृत्यूसंबंधी बाल-केंद्रित अध्यापनविषयक प्रक्रियांचा विकास करणे, शोध, चौकशी, शोध इ. (प्राथमिक शिक्षण मध्ये शैक्षणिक प्रक्रिया घटक 3, ब्लॉक 1)

घटक 6: शिक्षक आणि शाळा

शाळा संदर्भात शिक्षक: एसएसए शिक्षकांचे विकासासाठी शालेय प्रणालीमध्ये हस्तक्षेप; शिक्षकांचे व्यावसायिक विकास (शालेय वातावरणात व्यावसायिक विकासाची माहिती - शाळा समुदाय भागीदारीसह एसएसए द्वारे व्यावसायिक विकास कार्यक्रम); शिक्षक नेतृत्व

घटक 7: शिक्षक नेतृत्व:

नेतृत्व संकल्पना; नेतृत्व प्रकार (लोकशाही, स्वायत्त); नेते आणि विरोधक; नेतृत्व कौशल्य; शिक्षक क्षमता, ज्ञान; शैक्षणिक बदलासाठी कामगिरी आणि बांधिलकी; खात्री वाटणारी संभाषणे; निर्णय घेणे आणि समस्या सोडवणे;

घटक 8: शिक्षण संस्थांबरोबरचा संबंध:

शिक्षण संस्थांची भूमिका: एसएसए संरचना (डीआरसी, बीआरसी, सीआरसी), प्रशिक्षण आणि अभ्यासक्रम (प्राथमिक शिक्षण मोहिमेचे सार्वत्रिकीकरण, एससीईआर, डीआयआयटी); प्राथमिक शाळा स्तरावर विकासात्मक टप्प्यासाठी स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका; शिक्षणाच्या एजन्सीची संकल्पना, शिक्षणाच्या एजन्सीचे प्रकार, केंद्रसरकार व राज्य सरकारच्या शिक्षणाच्या विविध एजन्सीची संपर्क, मुख्य शिक्षक आणि शिक्षक यांच्यातील सहकार्याची भूमिका.

ब्लॉक - 3: शाळा समुदायाचे व्यवस्थापकीय इंटरफेस

घटक 9: समुदाय संगनमत (अभ्यास आधारित)

शालेय शिक्षणात लोकांना एकत्र आणण्याचे मार्ग आणि अर्थ: घटनेचा अभ्यास, सर्व राज्यांमध्ये सर्वोत्तम पद्धती ("शिक्षक नेतृत्व, समाज गतीक्षमता" वर आधारित समुदाय प्रकल्प)

घटक 10: शाळा व्यवस्थापन

स्कूल व्यवस्थापन अर्थ आणि निसर्ग; व्यवस्थापन घटक आणि त्यांचे नियम (नियोजन, अंदाजपत्रक, आयोजन, मार्गदर्शन, नियंत्रण, समन्वय, निर्णय, मूल्यांकन कार्य आणि कार्यक्रम) व्यवस्थापन प्रकार: सहभागी आणि गैर-सहभागी-व्यवस्थापन प्रक्रिया

घटक 11: शाळा व समुदाय संसाधन व्यवस्थापन

संसाधनांचा प्रकार: उत्पादने मानवी, भौतिक आणि आर्थिक स्रोत - सरकारी, इतर संस्था, स्थानिक संस्था, समाजातील स्वेच्छेचा अंशदान, देणग्या, बचत परीक्षा शुल्क.

घटक 12: शाळा समुदाय भागीदारीची व्यवस्थापन पद्धती

व्यवस्थापन दृष्टिकोन - अर्थ, प्रकार आणि व्याप्ती,

- लाभ, खर्च
- सामाजिक मागणी,
- सामाजिक न्याय

शाळा आणि समुदाय भागीदारी मजबूत करण्यासाठी प्रत्येक दृष्टिकोनाची प्रासंगिकता. सांस्कृतिक भागीदारीचे व्यवस्थापन आणि व्यवस्थापन संस्था आणि दोन एजन्सीजमधील संबंध बळकट करण्याची प्रक्रिया पुरवणी साहित्य: सर्व राज्यांमध्ये समुदाय संगनमत असलेल्या प्रकरणांवर व्हिडिओ

गट 2: प्राथमिक स्तरावर शालेय विषयातील शिक्षण आणि शिक्षण

एनसीएफ 2005 विविध विषयांच्या क्षेत्रात प्रशिक्षण प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी सर्व योजनांचे मार्गदर्शन पाच महत्वाचे मार्गदर्शक केंद्रीय तत्त्वे :

1. ज्ञान शाळेबाहेरिल जीवनाशी जोडणे;
2. पाठांतरत पद्धतीत बदल होणे;
3. अभ्यासक्रम समृद्ध करावा जेणेकरून ते पाठ्यपुस्तकां पेक्षा अधिक असावा ;
4. परीक्षा अधिक लवचिक करणे जेणे करून वर्गातील जीवन व परीक्षा एक सारखी वाटावी
5. देशाच्या लोकशाही राजवटीत काळजी घेण्याद्वारे माहितीच्या आधिपत्याची ओळख पटवणे.

अभ्यासक्रम 5: 503- प्राथमिक स्तरावर भाषा शिकणे

अभ्यासक्रमाची रूपरेषा

- भाषा शिकवण्याचे कौशल्य विकसित करणे
- शिकणारे आणि त्यांचे शिकण्याचे संदर्भ समजून घेणे
- फील्ड आधारित काही भाग

कारणमीमांसा आणि उद्देश्य

हा अभ्यासक्रम प्राथमिक स्तरातील विद्यार्थ्यांना शिकविण्यावर केंद्रित करतो. विद्यार्थी-शिक्षकांनी भाषिक शिक्षणातील समकालीन पद्धतींना सामोरे जाणे हे देखील ध्येय आहे. हा अभ्यासक्रम भाषेच्या शिक्षणावर एक आस्तिकत्वाच्या पद्धतीवर आधारित आहे. शिक्षक असे वातावरण तयार करण्यास सक्षम होतील जे विद्यार्थ्यांना भाषा शिकण्यासाठी प्रोत्साहित करेल.

विशिष्ट उद्दीष्टे

- भाषा शिकणे आणि शिकवण्यास सामान्य तत्त्वे समजून घेण्यासाठी शिक्षकांना सक्षम करणे
- वर्गातील व्यवस्थापन कौशल्ये, कार्यपद्धती आणि भाषा शिकवण्यासाठी तंत्र विकसित करणे
- भाषा मूल्यांकन आणि त्याचा वर्गातील अध्यापनावर प्रभाव
- प्राथमिक स्तरावर भाषेमध्ये अध्यापनाच्या योग्यता विकसित करणे
- भाषेबद्दल समज विकसित करणे - संकल्पना, प्रकार , मांडणी, कार्ये, महत्त्व
- भाषा शिक्षण आणि संपादन प्रक्रियेत अंतर्दृष्टी विकसित करणे
- भाषा शिकवण्याच्या विविध मार्ग, पद्धती आणि तंत्रांशी परिचित होणे
- प्रभावी भाषा शिक्षक होण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये वाढविणे

ब्लॉक 1: भाषा समजून घेणे

घटक 1. भाषा परिचय

- भाषा - संकल्पना, कार्य, महत्त्व
- भाषाविज्ञान आणि व्याकरण; प्रमाणित भाषा संकल्पना;
- भाषेचा सामाजिक संदर्भ; भाषेचे मनोविज्ञान
- भाषा कौशल्य: ऐकणे, बोलणे लिहिणे व वाचणे

- भाषा आणि साहित्य

घटक 2. भारतातील भाषा

भारतातील भाषा

- भारतातील भाषा:- अनुसूचित भाषा, मातृभाषा आणि प्रादेशिक भाषा; शास्त्रीय भाषा (संस्कृत, अरबी, पर्शियन); अधिकृत भाषा;
- भारतात हिंदीचे स्थान
- भारतातील इंग्रजीचे स्थान
- भारतातील भाषा शिक्षण धोरण- तीन भाषा सूत्र; NCF 2005

घटक 3. भाषा शिक्षण

- भाषा संपादन आणि भाषा शिकणे;
- भाषा शिकण्याच्या समाजभाषा आणि मनो वैज्ञानिक आधार
- भाषा शिक्षण मध्ये व्याकरण भूमिका
- भाषा शिकविण्याच्या विविध पद्धती आणि दृष्टिकोन - व्याकरण-भाषांतर; स्ट्रक्चरल दृष्टिकोन; संभाषण दृष्टिकोन
- भाषा आणि साहित्याचे शिक्षण-शिकवण्याच्या माध्यमाचे मूल्ये आणि जीवन कौशल्य विकसित करणे
- भाषेतील ओ। शिक्षण अपंगत्व: वाचन करण्यात किंवा वाचायला शकण्यात अडचण येणे

ब्लॉक 2: भाषा शिकण्याशी संबंधित कौशल्य

घटक 4. ऐकणे- बोलण्याचे कौशल्य

- तोंडी भाषा शिकविण्याच्या दृष्टिकोनातून
- ऐकण्याची आणि बोलण्याची कक्षा शिकवण्याचे तंत्र: बाल गीत; पठण; नाटक आणि भूमिका वठविणे; संभाषणे; कथाकथन; जोड्या आणि गटांमधील चर्चा; सहशालेय उपक्रम - स्पर्धा: वादविवाद, वक्तृत्व, कविता सादरीकरण, आयत्या वेळचा भाषण, इ
- एड्स - ऑडिओ / व्हिडिओ प्रोग्राम; भाषा प्रयोगशाळा
- शुद्धलेखन ऐकणे आणि योग्य शब्दलेखन चाचणीसाठी एक तंत्र
- अचूकता वि. भाषण लेखनातील अस्खलितपणा

घटक 5. वाचन कौशल्य

- भाषेतील वाचन महत्त्व; मूक आणि मोठ्याने वाचन यात फरक
- वाचन शिकवण्याच्या पद्धती / दृष्टिकोन : ध्वनिशास्त्र, वर्णमाला, शब्द, वाक्य, प्रवचन पद्धती, सायकोलिंग्विस्टिक अप्रोच - अर्थ वि. वाचन मध्ये ग्राफिक्स
- विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन करण्याबद्दल शिकवणे: सुखा साठी वाचन आणि ज्ञाना साठी वाचन; ग्रंथालयाचा वापर, वर्ग ग्रंथालय, सहकार्यांमध्ये पुस्तके विनिमय; कल्पित गोष्ट, कथा पुस्तके वर्तमानपत्र, इ
- व्यक्तिमत्व विकास व उपचारांसाठी पुस्तक थे-रपी: पुस्तके वाचणे आणि चर्चा करणे

- वाचना सोबत लेखन करणे: वाचन आकलन, परिचित मजकूर आणि न पाहिलेला उतारा शब्दशः, आकलन साठी सारांश चाचणी;
- शब्दसंग्रह करणे:- सक्रिय वि. निष्क्रिय शब्दसंग्रह

घटक 6. लेखन कौशल्ये

- लेखन सुरुवात- वर्णमाले चा सराव. शब्द, वाक्य; चांगले हस्ताक्षराचे महत्त्व आणि घटक- सुवाच्य आणि सौंदर्यानुभवाया लिहिलेले; चांगले हस्ताक्षर विकसित करण्यासाठी मुलांना मदत करणे; हस्तलेखन आणि व्यक्तिमत्व; वाचन करण्यात किंवा वाचायला शिकविण्यात अडचण येण्याचे सूचक म्हणून हस्ताक्षर
- चांगल्या लिखाणांची गुणवत्ता: व्याकरण दृष्ट्या बरोबर, माहिती देणारा - स्पष्टता आणि संक्षेप; सोपी वि सुशोभित भाषा
- लहान वर्गांमध्ये लेखन कौशल्ये शिकवण्याची तंत्र: चित्र रचना, दिलेल्या बाह्यरेषे मधून कथा विकसित करणे, इ.
- प्रगत लेखन उपक्रम: परिच्छेद आणि निबंध लेखन, पत्र लेखन, कथा लेखन, कविता लेखन

ब्लॉक 3: वर्गात भाषा शिकणे

घटक 7. साहित्य

- भाषा शिकण्यातील साहित्यिकाची भूमिका
- शिक्षण साहित्य उद्देश - संवेदनशीलता आणि मर्मज्ञता, सर्जनशीलता आणि कल्पनाशक्ती; जीवन आणि लोक समजून घेणे
- विविध स्वरूपात साहित्याचे प्रकार कसे शिकवावे: कविता, नाटक आणि गद्य - निबंध, लघु कथा, कादंबरी, काल्पनिक आणि अकाल्पनिक; वैज्ञानिक लेखन
- साहित्य माध्यमातून मूल्ये विकास
- वर्गा मध्ये शिकवण्यासाठी पाठ तयार करणे

घटक 8. भाषा वर्ग शिकवण्याचे नियोजन

- संकल्पना आणि पाठ नियोजन
- वाचन आणि लेखन वर्ग
- वाचन वर्ग
- लेखन वर्ग
- गद्य
- काव्य

घटक 9: भाषा शिक्षणात वापरण्यात येणारी साधन सामग्री

- मुद्रण सामग्री
- मल्टी मीडिया - ऑडिओ, व्हिडिओ
- शिक्षकाने कमी किमतीची तयार केलेली साधने
- तंत्रज्ञानाचा वापर: भाषा प्रयोगशाळा; वेब-आधारित शिक्षण

घटक 10: भाषेचे मूल्यमापन व मूल्यांकन

- भाषेचे मूल्यमापन 4 कौशल्यावर केले जाते - ऐकणे, बोलणे, वाचणे आणि लिहिणे
- पुस्तक आधारित मूल्यांकन - गद्य, कविता, नाटक

अभ्यासक्रम 6: 504 - प्राथमिक स्तरावर गणित शिकवणे

a. परिचय :

एनसीएफ 2005 च्या आधारावर गणिताचे संशोधित अभ्यासक्रम शिक्षणाच्या प्राथमिक टप्प्यासाठी गणित शिक्षणातील हालचाली आणि प्रवृत्तींना प्रतिबिंबित करते. गणिताचे शिक्षण आणि शिकवण्याच्या दृष्टीने वैचारिक समज, कौशल्य आणि विचारशील कौशल्ये यावर भर दिला जातो. ही क्षमता गणितीय समस्यांचे निवारण करण्याच्या विकासाशी निगडित आहे. हे करत असताना कारणमीमांसा, अनुप्रयोग आणि तंत्रज्ञानाचा वापर यावर भर दिला जाणे आवश्यक आहे. तंत्रज्ञानातील प्रगतीमुळे गणित शिकणे आणि शिकवण्याच्या पद्धती मध्ये खूप बदल झाला आहे.

विद्यार्थ्यांना कारण शोधण्याच्या आणि गणित सोडविण्याच्या संधी मिळाल्या पाहिजेत. त्यांना क्रियाकलापांमध्ये व्यस्त करणे आवश्यक आहे जेथे ते संभाव्यता शोधू शकतात या गुणात्मक बदलांना शिक्षण आणि शिकवण्याच्या पद्धतींमध्ये बदल करण्याची आवश्यकता आहे, क्रियाकलाप आधारित आणि शिकाऊ-केंद्रीत पद्धती.

b. उद्दीष्टे

हा अभ्यासक्रम संभाव्य शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

- प्राथमिक गणित शिक्षणाशी संबंधित स्थिती आणि मुद्द्यांवर चिंतन;
- प्राथमिक गणित मूलतत्त्वे प्रभुत्व प्राप्त;
- प्राथमिक स्तरावर गणिताचे शिक्षण शिकवण्याचे कौशल्य प्राप्त करणे,
- गणित शिकवण्याच्या व शिकविण्याच्या तंत्रज्ञानाच्या साधनांसह विविध गणितीय साधनांचा परिणामकारक उपयोग करणे.
- गणित विषयातील मुलांच्या शिकण्यावर आणि कार्यक्षमतेचे मूल्यांकन करण्याच्या आणि गणितांमध्ये त्यांची समज वाढ व कार्यक्षमता वाढवण्यातील कौशल्ये आत्मसात करणे.

ब्लॉक 1: शालेय शिक्षणाच्या प्राथमिक स्तरावरील गणिताचे महत्त्व

घटक 1: मुले गणित कसे शिकवतात

- मुले कश्या पद्धतीने विचार करतात
- संज्ञानात्मक विकासाचे पायरी
- गणितीय संकल्पनांचा विकास
- लहान वयात गणित शिकणे
- गणित शिकण्याचे मार्ग
- गणित विषयाची भीती
- गणित जाणून घेणे आणि आनंददायी बनविणे

घटक 2: गणित आणि गणित शिक्षण - महत्त्व, व्याप्ती आणि प्रासंगिकता

- गणिताचे स्वरूप: कारणमीमांसा शुद्ध, अचूकपणा, पद्धतशीर, पृथक्करण लक्ष्य
- प्राथमिक स्तरावर गणित शिक्षणाचे महत्त्व आणि व्याप्ती: वास्तविक जीवनातील सर्व अनुभव विकसित करणे. ज्ञानाच्या सर्व शाखा संबंधित, वास्तविक जीवनातील परिस्थितीला सामोरे जाणाऱ्या समस्या सोडवण्यासाठी गणित ज्ञान आवश्यक

घटक 3: लक्ष्य आणि गणित शिक्षणाचा दृष्टिकोन

- गणित शिक्षणाचे ध्येय: शाळा टप्प्यात गणित शिक्षणाचा विस्तृत (उच्च) आणि मर्यादित लक्ष्य. शाळेच्या विविध स्तरावर गणित शिक्षणाचा व्यापक आणि मर्यादित उद्देश. प्राथमिक शाळेच्या टप्प्यात गणित शिक्षणाचे विशिष्ट उद्दीष्ट
- शाळा गणित साठी दृष्टिकोन: शाळेतील मुले आणि गणित शिक्षण. कक्षा आणि पाठ्यपुस्तकांपेक्षा गणित शिक्षणाचा विस्तार करणे शालेय गणित शिक्षणातील समस्या. गणित शिकणे हा आनंददायक अनुभव बनविणे .

घटक 4: शिक्षणार्थी आणि शिक्षण - केंद्रित पद्धती:

- गणित शिक्षणा मधल्या उदयोन्मुख संकल्पना : संज्ञानात्मक, रचनात्मक, प्रारंभिक शालेय अभ्यासात गणित शिकण्यासाठी अनुभवात्मक आणि क्रियाकलाप-आधारित दृष्टिकोन
- प्राथमिक शिक्षण पद्धतीमध्ये गणित शिकणे -शिकविणे : अनुमानजन्य आणि आनुमानिक, प्रकल्प, प्रश्न प्रस्तुत करणे आणि प्रश्न सोडवणे, ICON डिझाइन मॉडेल, 5-ई प्रशिक्षण संबंधी मॉडेल, संकल्पना जुळवणी
- गणित करणे शिकणे अधिक आव्हानात्मक आणि समाधानकारक: प्राथमिक स्तरातील विद्यार्थ्यांमध्ये रचनात्मक क्षमता विकसित करण्याच्या उपक्रम(गणित क्लबची संस्था, फिल्ड स्टडी, सेमिनार, सिंपॉझियम, गणित मेला इ), गणित प्रयोगशाळा आणि ग्रंथालयाचा सर्जनशील पद्धतीने वापर करणे,
- गणितीय संवाद साधणे: गणिताचे अभ्यासक्रम आणि वर्गातील अभ्यास, गणितातील शिक्षण-अध्यापन प्रक्रियेत पुस्तकांची ची भूमिका, गणित प्रयोगशाळा / संसाधन कक्ष, गणित भय दूर करणे आणि अयशस्वीतेशी सामना करण्यासाठी विद्यार्थ्यांशी संवाद. प्राथमिक शाळा गणित अभ्यासक्रमात ठोस उदाहरणे सह चर्चा करणे प्रत्येक पद्धती चा वापर करणे, गणितीय समस्या सोडवण्याच्या सर्व संभाव्य पद्धती शोधून फक्त योग्य पद्धतींना प्रोत्साहन दिले गेले पाहिजे.

ब्लॉक 2: सामग्री आणि कृती समृद्ध करणे :

घटक 5 :संख्या आणि संख्या वरील प्रक्रिया

- अंक,संख्या आणि संख्या प्रणाली : (न्यूरल / गणना क्रमांक, संपूर्ण संख्या, पूर्णांक, कारणमीमांसा संगत आकडे, अपूर्णांक आणि दशांश)
- संख्यांवर चार प्रक्रिया करणे, आकलन कौशल्ये आणि गणिते करण्याची मानसिक क्षमता विकसित करणे, घटक, गुणांक, ल.स.वि , म. सा. वि.

- दैनंदिन जीवन परिस्थितीत अंकगणिताचा वापर (संपूर्ण संख्या, पूर्णांक, कारणमीमांसा संगत आकडे आणि दशांश) टक्केवारी, व्याज, नफा आणि तोटा, कार्य आणि वेळ

घटक 6: आकार आणि त्यांचा विशिष्ट संबंध

- मूळ भौगोलिक आकडेवारी: अपरिभाषित गोष्टी- बिंदू, रेषा आणि समतल, मूलभूत भौमितीय संकल्पना- रेषाखंड, किरण, कोन आणि कोनांचे माप, समांतर आणि आंतरच्छेदन रेषा
- भूमितीय आकार: दोन आणि तीन - मितीय आकार, डिझाइन आणि आकार असलेले मॉडेल, डिझाइन आणि आकृत्यासह मॉडेल, एकरूपता आणि समानता, भाषांतर, प्रतिबिंब आणि परिभ्रमण, सममिती, भौमितीय साधनांचा वापर करणे, विविध आकार

घटक 7: मापे आणि मापके:

- दोन समान वास्तूतील तुलना व मोजमाप
- लांबी, क्षेत्र, वजन, खंड, लांबी, क्षेत्र, वजन, खंड यांची प्रचलित व अप्रचलित मापके
- मापनाची मेट्रिक सिस्टीम
- वेळेचे मोजमाप

घटक 8: डेटा (माहिती) हाताळणी

- माहितीचे (डेटाचे) संकलन, संघटन आणि मांडणी करणे
- माहितीचे (डेटाचे) विश्लेषण आणि निष्कर्ष साधण्यासाठी प्राथमिक सांख्यिकीय तंत्र,
- माहिती (डेटा) चित्रित स्वरूपात मांडणे

घटक 9: बीजगणित सामान्यीकृत अंकगणित

- बीजगणितातील शब्दावली व त्यावरील गणितीय प्रक्रिया
- बीजगणित समीकरण- समस्येचे गणित व त्याचे गणितीय रचनेचे रूपांतर करताना अज्ञात गोष्टींचा वापर करणे आणि नंतर त्या सोडवणे

गणितीय संकल्पना स्पष्ट करताना, या संकल्पनांच्या वर्गातील व्यवहारांच्या प्रक्रियेत ब्लॉक 1 च्या घटक 4 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे उचित पद्धती आणि दृष्टिकोनासह ते सादर करणे आवश्यक आहे.

ब्लॉक 3: गणित प्रशिक्षणार्थी चे मूल्यांकन

घटक 10: गणित शिक्षणाचे आकलन करणे

- पारंपारिक आणि उदयोन्मुख दृष्टिकोण: पारंपारिक पद्धतीची वैशिष्ट्ये, कृती-आधारित पद्धती मध्ये मूल्यांकनाचे गुणधर्म. प्राथमिक स्तरावर मूल्यांकन करण्यासाठी गणिताच्या शिक्षणाचा विस्तार
- मूल्यांकना मधील उदयोन्मुख पद्धती : आत्मपरीक्षण, सहकर्म / गट मूल्यांकन, सहयोगी मूल्यमापन, संविभाग मूल्यमापन, दिलेल्या कामावरून मूल्यांकन, प्रकल्प आणि संकल्पना जुळवणे

घटक 11: मूलांकनाचे तंत्र व साधने

- सतत आणि व्यापक मूल्यमापन, लेखी व तोन्डी परीक्षा, वर्गा मध्ये व चाचणी परीक्षे मध्ये जास्तीत जास्त विस्तृत प्रश्नांचा वापर, सक्षमबिंदूयुक्त प्रश्न विकसित करणे, घटक चाचण्या तयार करणे.

- विद्यार्थ्यांचे मूल्यांकन, निरीक्षणातून आवड तपासणे, प्रदर्शन सहभाग, प्रश्नमंजुषा सहभाग, कोडी सोडवणे, खेळ खेळणे, शिक्षण साहित्य विकसित करणे, प्राथमिक स्तरावर गणितामध्ये सीसीई आयोजित बहुउद्देशीय सामग्री

घटक 12: शिक्षण गणित विषयक मूल्यांकन

- मूल्यांकना विषयक मिळणारी माहिती : प्रत्येक विद्यार्थ्याची मूल्यांकनाची माहिती गोळा करणे आणि ती रेकॉर्ड करणे, शिकणारे, त्यांचे पालक आणि इतर भागधारकांना अभिप्राय देणे.
- मूल्यांकनाचा पाठपुरठा करणे: गणित शिकताना कमकुवत भाग शोधणे व त्यावर समाधान शोधणे, कमकुवत विद्यार्थ्यांना सुधारित उपाययोजना आणि अधिक संवर्धन कार्य देण्यासाठी नियोजन करणे

अभ्यासक्रम 7: 505- प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण अभ्यास शिक्षण

परिचय

प्राथमिक वर्गाकरता सध्याचे पर्यावरण शास्त्र अभ्यासक्रम शालेय शिक्षणाच्या प्राथमिक टप्प्यासाठी एकात्मिक दृष्टिकोन तयार करण्यासाठी डिझाइन केले आहे जे विज्ञान, सामाजिक विज्ञान आणि पर्यावरण शिक्षण यातील अंतर्दृष्टी घेते. पर्यावरणविषयक शिक्षण विद्यार्थ्यांना गंभीर विचारांच्या कौशल्यांनुसार जागतिक नागरिक बनण्यास मदत करत आहे जसे कि नैसर्गिक पर्यावरणासाठी संवेदनशीलता आणि आदर; सामाजिक-आर्थिक वातावरणाबद्दल व्यावहारिकता. हा अभ्यासक्रम आपल्याला पर्यावरण आणि पर्यावरणीय शिक्षणाची आपली माहिती अजून समर्थ करण्यास मदत करेल. ह्या अभ्यासक्रम च्या माध्यमातून आपल्याला पर्यावरणाचा एक समग्र दृष्टीकोन आणि शिक्षणाच्या प्राथमिक टप्प्यावर पर्यावरणीय अभ्यासाचे महत्व विकसित करण्यास मदत होईल.

औपचारिक शिक्षण व्यवस्थेमध्ये, अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तके धोरण आणि सराव यातील महत्वपूर्ण दुवा प्रदान करतात. मात्र केवळ पाठ्यपुस्तकांपुरतीच राहिली तर कोणतीही शिक्षण प्रक्रिया यशस्वी होऊ शकत नाही. प्रत्येक शिक्षक हा औपचारिक शिक्षण व्यवस्थेची गुरुकिल्ली आहे. परिणामकारक शिक्षणासाठी व शिकण्याकरिता शिक्षकांचा सक्रिय सहभाग आणि अभिनवपणा महत्वाचा आहे.

'पर्यावरण' या विषयाव्यतिरिक्त, हा अभ्यासक्रम विविध प्रकारच्या शिक्षण शिकवण्याच्या पद्धतींचा देखील वापर करतो ज्यामुळे आपल्याला आपल्या वर्गात शिकणारे वातावरण निर्माण करण्यास मदत होईल जे बाल-केंद्रित आणि बाल-चालित शिक्षणासाठी अनुकूल आहे.

अभ्यास मॉड्यूलची रचना अशा प्रकारे करण्यात आली आहे की यामुळे शिक्षणाच्या प्राथमिक टप्प्यात पर्यावरणात्मक अभ्यासाच्या प्रभावी व्यवहारांकरिता नवीन कल्पनांसह तुम्हाला सक्षम केले जाईल.

औपचारिक शिक्षणात पर्यावरणीय अभ्यास करण्याचे ध्येय साध्य करण्यासाठी आपल्याला हा अभ्यासक्रम उपयुक्त वाटेल असा आम्हाला विश्वास आहे.

अभ्यासक्रम उद्दिष्टे:

अभ्यासक्रम शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

- पर्यावरणाचे महत्त्व आणि संकल्पना समजून घेणे
- पर्यावरणाचे एक समग्र दृष्टीकोन विकसित करणे
- प्राथमिक स्तरावर 'पर्यावरण' बद्दल शिकण्याचे महत्त्व जाणून घेणे
- पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याशी संबंधित स्थानिक शिक्षण संसाधने आणि कौशल्य ओळखणे
- प्राथमिक मुलांसाठी परस्परसंवादी आणि अनुभवात्मक शिक्षणावर लक्ष केंद्रित असलेल्या योग्य शिक्षण-अध्यापन क्रियाकलाप तयार करणे
- प्रत्येक मुलांच्या शिक्षणाचे स्तर निश्चित करण्यासाठी, शिकण्याच्या अडचणी ओळखणे आणि भविष्यातील संपन्नतेसाठी योग्य धोरणांची रचना करणे

b. पद्धती

शाळांमध्ये पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याला प्राधान्य देण्याकरता, पर्यावरणाचा विषय समजून घेण्यासाठी विज्ञान व सामाजिक विज्ञान यांच्यातील संबंधांमध्ये सुधारणा करण्यास शिक्षकांना पाठिंबा देणे आवश्यक आहे. बहुतेक इतर विषयांप्रमाणे; पर्यावरण शास्त्र एक समग्र विषय आहे ज्यात विज्ञान, सामाजिक विज्ञान आणि पर्यावरण शिक्षण यांचा समावेश आहे.

हा अभ्यास शिक्षण-अध्यापन क्षेत्र म्हणून पर्यावरणीय अभ्यासांच्या अनन्यतेचा शोध आणि समजून घेण्यासाठी शिक्षक विद्यार्थ्यांना पुरेशी माहिती, वेळ आणि जागा पुरवितो. हे सुनिश्चित करण्यासाठी की पर्यावरण शास्त्र चांगल्या प्रमाणात उपयोग केला जात आहे, हे महत्वाचे आहे की शिक्षक विद्यार्थ्यांना पर्यावरण शास्त्र पाठ्यपुस्तकांची व्याख्या आणि त्याचे विश्लेषण कशा पद्धतीने करतात. या अभ्यासक्रम मध्ये पर्यावरण शास्त्र पाठ्यपुस्तकेच्या मांडणीची संरचना आणि कारणांबद्दलची चर्चा केली आहे. हे समर्थन देते की पर्यावरण शास्त्र शिकणेसाठी वास्तविक जीवनावर आधारित उदाहरणे असणे आवश्यक आहे. अभ्यास हा शाळेतील वास्तविक जीवनावर आधारित आणि निवडलेल्या समाजाच्या सदस्यांच्या सहकार्याने केला जातो आणि त्यामुळे शालेय विद्यार्थ्यांना आणि शिक्षकांनाच नव्हे तर शाळा हि समाजापर्यंत पोहोचण्यास मदत होते. अशा शिक्षण-अध्यापन क्रियाकलापाची सोपी व मनोरंजक पद्धती जी कि स्थानिक स्वरूपात उपलब्ध असलेल्या साधनांचा वापर करूनही करता येते.

हा अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना व शिक्षक दोघांना, उद्देश आणि कार्यप्रणाली याचे पुनरावलोकन करण्यासाठी प्रोत्साहित करतो. नवीन शिक्षण-अध्यापन तंत्रासह, मूल्यांकन आणि त्याकरता वापरल्या जाणाऱ्या साधनांचा उद्देश पुनरुज्जीवित करणे आवश्यक आहे.

समाविष्ट असलेल्या गोष्टी

ब्लॉक 1: प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याचे महत्त्व

घटक 1: शिक्षणाच्या सुरुवातीच्या टप्प्यावर पर्यावरणाचे महत्त्व:

- पर्यावरण समजून घेणे

- पर्यावरणाचे महत्व: पर्यावरणाचे प्रकार- नैसर्गिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि आर्थिक. निसर्गाच्या संरक्षणाची गरज; कुटुंबातील इतरांबरोबर सुसंवाद साधने, शेजारी, समाज, राष्ट्र आणि जग.
- पर्यावरण आणि मुले : मुलांच्या वाढ आणि विकासावर पर्यावरणावर प्रभाव, मुलांची वातावरणाबद्दलची मुलाची समज
- पर्यावरण शिक्षणाला महत्व प्रदान करणे

घटक 2: प्राथमिक टप्प्यावर पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याच्या क्षेत्र आणि उद्दीष्टे

- प्राथमिक स्तरावर पर्यावरणाचा अभ्यास का करावा?
- एनसीएफ 2005 च्या विशेष संदर्भासह प्राथमिक टप्प्यात अध्यापन-शिकवण्याचे उद्दिष्ट
- पर्यावरणाचा अभ्यासा मधील मूलभूत मूल्ये.
- शिक्षण मूल्ये: निरीक्षण कौशल्य, परस्परसंबंध, प्रयोग, एक्सट्रापोलेशन
- वातावरणाची पाहणी: भारतीय वारसा.

घटक 3: प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण शास्त्र संकल्पनांच्या शैक्षणिक विचार

- पर्यावरण शास्त्र ची वैशिष्ट्ये: संमिश्र, संदर्भ, शिक्षार्थी केंद्रित, चूक बरोबर हि मूल्ये पर्यावरण शास्त्राचे अविभाज्य घटक आहेत
- मुलांना कसे शिकता येईल?
- ईवीएस शिकवण्यासाठी शैक्षणिक व्यवस्थापन: मुलांचे पर्यावरण
 - शिकण्यासाठी प्रयोगशाळा
 - ज्ञात अज्ञात गोष्टींचा संशोधन साहित्याचा गोषवारा उपलब्ध करून देणे
 - वर्गात जीवन आधारित शिक्षण देणे
 - शाखांतील आणि शाखांबाहेरील कमतरता
 - संवाद आणि प्रश्न विचारण्या साठी प्रोसाहित करणे
 - शिक्षकांची भूमिका
- मुलांच्या विश्वाचा विस्तार

घटक 4: प्राइमरी टप्प्यामध्ये पर्यावरण शास्त्र अभ्यासक्रमाची तरतूद

- एनसीएफ 2005 च्या विशेष संदर्भासह पर्यावरण अभ्यासांचे उद्दिष्ट
- पाठ्य पुस्तकां मध्ये अभ्यास समाविष्ट करणे
- पर्यावरण शास्त्र पाठ्य पुस्तक
- वर्ग व पुस्तकाबाहेरील मजकुराचा अभ्यास करणे
- पर्यावरण शास्त्र विषय हाताळण्यातील आव्हाने

ब्लॉक 2: पर्यावरण शास्त्र चा अभ्यासक्रम आणि अध्यापनशास्त्र

घटक 5: पर्यावरण शास्त्र अद्ययन-अद्यापन दृष्टिकोन

- पर्यावरण शास्त्र संकल्पना क्रिया-आधारित हाताळण्या चा दृष्टिकोन, ग्रुप-आधारित सहकारी आणि सहयोगी पद्धती
- सहकार्यावर आधारित शिक्षणां मधील आव्हाने.

घटक 6: पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती

- निरीक्षण पद्धती, रचनात्मक अभिव्यक्ति (ड्रामा, नृत्य, कठपुतली, संगीत, रचनात्मक लेखन), सहल, प्रकल्प , छोट्या समूहांमध्ये चर्चा, प्रयोग , इ वि एस शिकवताना शंका निवारण करणे

घटक 7: पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याकरता नियोजन करणे

- दैनिक पाठ, टिपण्णी आणि वार्षिक पाठ योजना तयार करणे
- पर्यावरण शास्त्र संकल्पनांवर आधारित पाठ योजना तयार करणे
- पर्यावरण शास्त्र साठी शिक्षण कोपरा विकसित करणे आणि त्याचा रोजच्या आणि वार्षिक शिकविण्याच्या योजनांमध्ये त्यांचा वापर करणे.

घटक 8: पर्यावरण शास्त्र शिकवण्यासाठी शिक्षण संसाधने

- पर्यावरण शास्त्र अभ्यासासाठी स्थानिक शिक्षण स्रोत आणि स्थानिक संसाधन व्यक्ती ओळखणे, योग्य शिक्षण संसाधनांचा शिक्षण धोरणांसाठी वापर करणे
- शाळा / घरात तत्काळ उपलब्ध असलेल्या घटकांपासून कमी किमतीच्या आणि विना-मूल्यवर्धक शिकण्याचे साहित्य तयार करण्याचा उपक्रम राबवणे
- साधन सामग्री एकत्रित गोळा करणे: समुदाय संसाधन, विकसनशील, इतर संसाधने सांभाळणे व त्यांचा उपयोग करणे- वृत्तपत्र अहवाल, चित्रपट, चित्रे, फोटो, बियाणे-संग्रह, फुलं इत्यादी.
- पर्यावरण शास्त्र साठी टीएलएम संदर्भीय मुलांचे व समुदाय सदस्यां चे योगदान जसे - सामग्री एकत्रित करणे, तयार करणे, साठवणे आणि त्याचा वापर करणे

ब्लॉक 3: पर्यावरण शास्त्र मूल्यांकन शिकण्यासंबंधी

घटक 9: पर्यावरण शास्त्र चे मूल्यांकन शिकणे

- शिक्षणाच्या उद्दिष्टांशी संबंधित मूल्यमापन
- पर्यावरण शास्त्र शिकवण्याच्या उद्देशाच्या संदर्भात मूल्यांकन करण्याची आवश्यकता
- पर्यावरण शास्त्र मध्ये सीसीई मूल्यांकन करण्याचे विविध पर्यायांवर चर्चा करणे
- मूल्यांकनाचे प्रकार व मूल्यांकन वैशिष्ट्ये
- शिक्षण केंद्रीय मूल्यांकन

घटक 10: पर्यावरण शास्त्र मध्ये मूल्यांकन शिकण्याकरिता साधने आणि तंत्र

- मूल्यांकनाची विविध साधने विकसित करणे , निवड करणे आणि वापरणे

❖ परीक्षा

- ❖ निरीक्षण वेळापत्रक,
- ❖ रेटिंग स्केल,
- ❖ ऑडिओ-व्हिडिओ रेकॉर्डिंग,
- मूल्यांकन तंत्र
- शिकण्याच्या उद्दिष्टांचे मूल्यांकन करण्याचा विचार

खंड 11: विद्यार्थ्यांचा समृद्धीसाठी मूल्यांकन परिणामांचा वापर करणे

- मूल्यांकनात्मक परिणाम रेकॉर्ड करणे आणि सामायिकी करणे,
- विद्यार्थ्यांची सामर्थ्य आणि कमकुवत भाग ओळखणे आणि त्यांचे विश्लेषण करणे
- शिक्षण-अध्यापन प्रक्रियेचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा
- पर्यावरण शास्त्र संकल्पनांच्या शिक्षणाची अधिक मजबूती वाढवण्यासाठी योजना आणि नियोजन करणे.

अभ्यासक्रम 8: 508 - प्राथमिक स्तरावर कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण **एकूण क्रेडिट 4 (3 + 1)**

समाविष्ट असलेल्या गोष्टी

हा अभ्यासक्रम प्रत्येक विद्यार्थ्यासाठी कला, आरोग्य आणि शारीरिक आणि कामकाजातील शिक्षणांमध्ये समग्र शिक्षण प्रदान करण्यासाठी डिझाइन केला आहे. सर्व तीन घटकांना पुरेसे ज्ञान देण्यासाठी आणि प्राथमिक शिक्षकांमधील अपेक्षित कौशल्यात सुधारणा करण्यास सांगितले पाहिजे जेणेकरून ते आपल्या विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रांत शिकण्यासाठी बनवतील. प्रत्येक घटकाचे योग्य गुण व लागणारा कालावधी अभ्यासक्रम सामग्री मध्ये स्वतंत्रपणे दिला आहे.

1. कला शिक्षण

कला शिक्षण विद्यार्थ्यांना आपापसांत सर्जनशील बनण्याची एक लक्षणीय संधी देते. हे शिक्षण जीवन-कौशल्य वाढविण्यासाठी, मूल्य वाढविण्यासाठी प्रयत्न करते, समाजाची संस्कृती समजून घेणे आणि त्यांचा आदर करण्यास संवेदनशीलता विकसित करण्यात मदत करते. कला, दृश्य किंवा कार्यप्रदर्शन हे दोन्ही अंतर्मनातील अनुभव आहेत , कला शिक्षण काहीतरी बनण्यास आणि बनवण्यास दोन्ही साठी मदत करते. शालेय शिक्षणाच्या प्राथमिक स्तरावरील शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांची कलात्मक विकासाची प्रक्रिया, त्यांची सृजनशील अभिव्यक्ती समजणे आणि त्यांच्यामध्ये अनुभवात्मक शिक्षणासाठी अनुकूल वातावरण तयार करणे अपेक्षित आहे. व्यवस्थित रचना केलेला कला शिक्षण अभ्यासक्रम प्रत्येक शिष्य आणि शिक्षक मध्ये सौंदर्याचा, संवेदनशीलता, कलात्मक क्षमता आणि सर्जनशील कौशल्य विकसित करू शकतो

विशिष्ट उद्दीष्टे

अभ्यासक्रम शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

- कला शिक्षण समजून घेणे आणि रसग्रहण करणे
- कला शिक्षणांतर्गत विविध कलांचे ज्ञान प्राप्त करणे
- प्रत्येक मुलाच्या सर्वांगीण विकासासाठी कला शिक्षणाचा उपयोग करणे.

- वेगवेगळ्या कला प्रकारांमध्ये सौंदर्याचा प्रतिसाद, अस्सल शोध अनुभव आणि मुक्त अभिव्यक्तीद्वारे कलात्मक आणि सौंदर्याचा संवेदनक्षमतेने विकास करणे
- प्राथमिक शालेय अभ्यासक्रमात विविध कला रूपे समाकलित करणे

ब्लॉक 1: कला शिक्षण

घटक 1: कला आणि आर्ट कला शिक्षण (सिद्धांतिक) समजून घेणे

१. कला शिक्षणचा अर्थ आणि संकल्पना; दृश्य आणि कला प्रदर्शन आणि प्राथमिक शिक्षणाच्या स्तरावर त्यांचे महत्त्व
२. बाल कला समजून घेणे
३. शालेय शिक्षणाच्या प्राथमिक स्तरावर कला शिक्षण (दृश्य आणि कला प्रदर्शन) महत्त्व.
४. प्रादेशिक कला आणि हस्तकला आणि शिक्षणात त्यांची प्रासंगिकता.

घटक 2 : दृश्य कला आणि शिल्प (प्रात्यक्षिके)

१. पेन्सिल, पेस्टल रंग, पोस्टर कलर, पेन आणि शाई, रांगोळी, चिकणमाती, मिश्रित पदार्थ इ. सामग्री साहित्यांचा वेगवेगळ्या स्वरूपात प्रयोग करणे.
२. दृश्य कला च्या विविध पद्धतींचा शोध आणि प्रयोग; रेखांकन आणि चित्रकला, ब्लॉक प्रिंटिंग, कोलाज मेकिंग, पपेट्री, मास्क मेकिंग, क्ले मॉडेलिंग, पेपर कटिंग आणि फोल्डिंग इ.
३. प्रत्येक कला प्रात्यक्षिकांना एक पत्रक राखून ठेवणे व त्याचे एक फोल्डर तयार करणे.

घटक 3 : कला प्रदर्शन करणे (प्रात्यक्षिक)

१. संगीत, नृत्य, रंगमंच आणि कठपुतळीच्या प्रादेशिक कला प्रकार ऐकणे / पाहणे व शोधणे
२. संगीत, नृत्य, रंगमंच आणि कठपुतळीच्या कोणत्याही प्रकारच्या कला तयार करणे आणि कार्यान्वित करणे.
३. विद्यार्थी व शिक्षकाने केलेल्या कला सादरीकरणाचे नियोजन करणे
४. सर्व प्रात्यक्षिकांचे एकत्रीकरण करून फोल्डर तयार करणे

घटक 4 : प्राथमिक शाळांकरिता कला शिक्षणाचे नियोजन करणे

१. प्राथमिक वर्गा मध्ये कला अनुभव ह्या साठी वेळा पत्रकामध्ये नियोजन करणे - प्रात्यक्षिके
२. कला अनुभवासाठी सामग्री चे आयोजन करणे
३. प्राथमिक स्तरावर कला अनुभवासाठी संसाधने आणि सुविधा पुरवणे

घटक 5: कला शिक्षणा मध्ये मूल्यांकन

१. कला शिक्षण मधील मूल्यमापन
२. संविभाग मूल्यमापन
३. निरीक्षण उपकरण, प्रकल्प, पोर्टफोलिओ, चेकलिस्ट, रेटिंग स्केल, वास्तविक रिकॉर्ड्स, प्रदर्शन इ. सारख्या विविध साधनांचा आणि तंत्रांचा वापर समजून घेणे.

2. आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

कारणमीमांसा आणि उद्दीष्टे

आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण हे सर्व स्तरावर शालेय शिक्षणाचा अविभाज्य भाग आहे. आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षणाच्या क्षेत्रातील संशोधनामुळे प्रभावी शिक्षण प्रक्रियेसाठी नवीन पद्धती तसेच कौशल्ये निर्माण झाली आहेत. आवश्यक आहे कि शिक्षकांसाठी एक सुव्यवस्थित 'शिक्षक शिक्षण कार्यक्रम' म्हणजेच त्यांना ज्ञान व कौशल्य प्राप्त करण्याची संधी प्रदान करणे, जे विद्यार्थी आणि शिक्षक यांच्यात आरोग्यपूर्ण जीवनशैली तयार करण्यास मदत करेल. आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण कार्यक्रम प्रभावीपणे अंमलात आला तर निरोगी आणि सक्रिय जीवन जगण्यासाठी विद्यार्थ्यांना सक्षम करण्यास एक प्रमुख भूमिका बजावू शकतो. आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण कार्यक्रमाचा शैक्षणिक लाभ, भावनिक स्थिरता आणि आंतर-वैयक्तिक संबंधांवर सकारात्मक प्रभाव पडतो. हे सर्व शिक्षकांच्या प्रभावी प्रशिक्षणाद्वारे शक्य होऊ शकतात ज्यासाठी आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षणाच्या क्षेत्रातील सुविख्यात 'शिक्षक शिक्षण कार्यक्रम' आवश्यक आहे.

विशिष्ट उद्दीष्टे

अभ्यासक्रम शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

१. आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण संकल्पना एक समग्र पणे समजून घेणे
२. शाळा आरोग्य कार्यक्रमातील मुख्य पैलूंशी संबंधित ज्ञान आणि अनुभव प्राप्त करणे: आरोग्यपूर्ण शाळा पर्यावरण, आरोग्य सूचना आणि आरोग्य सेवा.
३. विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या एकात्मिक विकास संकल्पना समजून घेणे.
४. मुलांच्या एकात्मिक विकासावर लक्ष केंद्रित करणारी प्रभावी शारीरिक शिक्षण आयोजित करणे: शारीरिक, भावनिक, मानसिक, सामाजिक आणि आध्यात्मिक.
५. शालेय विद्यार्थ्यांसाठी योगाचे महत्त्व समजून घ्या आणि शाळेत योग शिक्षण देण्यासाठी ज्ञान आणि कौशल्य प्राप्त करा.

ब्लॉक 2: आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण

घटक 6: आरोग्याचा अर्थ आणि महत्त्व

१. आरोग्यविषयक संकल्पना: शारीरिक आरोग्य, मानसिक आरोग्य, भावनिक आरोग्य, सामाजिक आरोग्य आणि आध्यात्मिक आरोग्य.
२. वैयक्तिक, कुटुंब आणि समाजासाठी आरोग्याचे महत्त्व
३. आरोग्य आणि शिक्षणाचा संबंध: आरोग्य ही शिक्षण साठी लागणारी मूलभूत गरज आहे

घटक 7: शालेय आरोग्य शिक्षण कार्यक्रमाचे प्रमुख पैलू

१. आरोग्यपूर्ण शाळा पर्यावरण: स्वच्छ पेयजल पुरवठा, स्वच्छ शौचालये आणि मुत्र्या, सुरक्षित अन्न, हात धुण्यासाठी सुविधा, कचरा विल्हेवाट, प्रकाश, वायुवीजन, आरामदायी आसन व्यवस्था, सकारात्मक व अनुकूल भावनिक आणि सामाजिक पर्यावरण.
२. आरोग्य सूचना: अन्न आणि समतोल आहार, संसर्गजन्य रोग आणि निरोगी सवयी.

घटक 8 : अत्यावश्यक आरोग्य सेवा

१. शालेय आरोग्य सेवा: विद्यार्थ्यांना चांगल्या शिक्षणासाठी, आरोग्यपूर्ण जीवन जगण्यासाठी व चांगल्या नागरिकत्वासाठी तयार करण्यासाठी आरोग्य सेवांची तरतूद.
२. शाळेतील आणि घरातील आरोग्य धोक्यांपासून संरक्षण,
३. आणीबाणी, अपघातांमध्ये प्राथमिक उपचारांची तरतूद

घटक 9: शारीरिक शिक्षण संकल्पना आणि अर्थ

१. शारीरिक शिक्षणांचा अर्थ आणि महत्त्व
२. उद्देश्य आणि शारीरिक शिक्षण उद्दिष्टे; व्यक्तिमत्त्वाच्या एकात्मिक विकास संकल्पना: जीवशास्त्रीय, बौद्धिक, भावनिक, सामाजिक आणि आध्यात्मिक पैलू.
३. सर्वांसाठी शारीरिक शिक्षण कार्यक्रम: अंतराचे भिक्तीचित्र आणि अतिरिक्त भिक्तीचित्र, मास फॅटीनेस प्रोग्राम.

घटक 10 : शारीरिक शिक्षण कार्यक्रमाची आखणी व नियोजन

१. शारीरिक शिक्षण मधील तत्वांचे धड्या मध्ये नियोजन
२. शिकणे व शिकविण्याच्या पद्धती: प्रात्यक्षिक पद्धती, पूर्ण-भाग-संपूर्ण पद्धत, आदेश पद्धती, मिरर पद्धत
३. मास फिटनेस प्रोग्राम आयोजित करणे: असेंबली, मार्च पास्ट, कॅलस्थेनिक्स, स्पोर्ट्स
४. प्राथमिक स्तरावर आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षणातील शिक्षकांची भूमिका- सुविधा देणारा, सल्लागार, चुकीच्या विद्यार्थ्यांची ओळख पटवून घेणे आणि त्यांच्यातील दोष सुधारण्यासाठी करण्यायोग्य उपाय सुचविणारा

घटक 11 खेळ आणि योग

१. खेळ व क्रीडा: मूलभूत नियम, मूलभूत कौशल्ये, खेळाच्या मैदानाची आखणी करणे
२. स्वदेशी खेळ, लहान खेळ: इनडोअर आणि आउटडोअर गेम
३. योगा: 1 ते 14 वयोगटातील मुलांसाठी गरज आणि महत्त्व
४. योगा: 1 ते 14 वयोगटातील मुलांसाठी गरज आणि महत्त्व
५. योगा कार्यक्रम: विद्यार्थ्यांच्या आरोग्याच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी आणि त्यांच्या सर्वांगीण विकासास चालना देण्यासाठी. मूलभूत आसन आणि प्राणायाम

४. कार्य शिक्षण

कारणमीमांसा :

हा अभ्यासक्रम शालेय शिक्षणाचा अविभाज्य भाग आहे व प्रशिक्षणार्थींना कामाचे महत्त्व समजावून सांगते. हा अभ्यासक्रम , स्थानिक गरजा लक्षात घेऊन वेगवेगळ्या वयोमर्यादांच्या मुलांसाठी वेगवेगळ्या प्रकारची कार्यप्रणाली विकसित करण्यासाठी मदत करतो. कार्य संबंधित क्रियाकलापांचे व्यवहार आणि प्रदर्शन करण्याचे विविध प्रकार आहेत आणि हा अभ्यासक्रम निश्चितपणे प्रशिक्षणार्थींना सामग्रीस योग्य

असलेल्या भिन्न व्यवहारांच्या धोरणांमधील कौशल्य प्राप्त करण्यास मदत करेल :- भाषा, विज्ञान, सामाजिक विज्ञान, गणित, कला शिक्षण, आरोग्य शारीरिक शिक्षण. या अभ्यासक्रमात प्रशिक्षणार्थींच्या कौशल्यांचा व त्यांचे नियमित मूल्यांकन करण्यासाठी उपयोग होईल. कार्य शिक्षण कार्यक्रमाच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी समुदाय संसाधनाचा सहभाग महत्वाचा असतो हे ह्या अभ्यासक्रम द्वारे समजण्यास मदत होईल.

विशिष्ट उद्दीष्टे

अभ्यासक्रम शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

- शिक्षणाच्या प्राथमिक स्तरासाठी गरज, संकल्पना आणि कार्य शिक्षणाचे स्वरूप समजून घेणे.
- इतर शालेय विषयांसह कार्य शिक्षण एकत्रित करणे
- श्रमाच्या कामाचा सन्मान करणे व त्याचा सकारात्मक दृष्टीकोन विकसित करणे
- मुलांच्या सामाजिक, सांस्कृतिक, शारीरिक आणि मानसिक विकासासाठी एक साधन म्हणून 'कार्य' वापरण्याचे कौशल्य विकसित करणे.
- कार्य संबंधित कार्यासाठी नियतकालिक योजना आयोजित करणे आणि अंमलबजावणी करणे.
- वर्क एज्युकेशनसाठी सामुदायिक स्रोत ओळखणे आणि व्यवस्थापित करणे.
- कार्य शिक्षण उपक्रमांचे मूल्यमापन करणे.

ब्लॉक 3 कार्य शिक्षण

घटक 12: कार्य शिक्षणाची संकल्पना (सिद्धांतिक)

१. कार्य आणि कार्य शिक्षण संकल्पना
२. कार्य शिक्षणा बद्दल तत्वज्ञानिक, सामाजिक आणि ऐतिहासिक दृष्टीकोन
३. कार्य शिक्षण लक्ष आणि उद्दीष्टे
४. कार्य शिक्षणाचे क्षेत्र
५. कार्य -अध्यापनशास्त्रातील माध्यम- कामकरा आणि शिका

घटक 13: कार्य शिक्षण अंमलबजावणी (सिद्धांतिक)

१. शाळांमध्ये कार्य शाळेचे नियोजन (वेळ, ठिकाण आणि विद्यार्थी गट)
२. विविध वर्गासाठी कार्य शिक्षण सत्रांचे नियोजन
३. प्राथमिक स्तरावर कार्य शिक्षणासाठी सामग्री चे आयोजन करणे
४. साहित्य उपकरणाची राखराखाव व देखभाल करणे
५. वेगवेगळ्या अभ्यासक्रम क्षेत्रांबरोबर एकीकरण; कार्य व शिक्षण एकीकरण करण्याच्या युक्त्या

घटक 14 :कार्य शिक्षण कौशल्य (प्रात्यक्षिक)

खाली दिलेल्या कामाच्या सूचीमधून कोणत्याही दोन भागात कौशल्य विकास

कौशल्य विकासासाठी प्रात्यक्षिके घेण्यासाठी लागणारी घटक:

- विशिष्ट क्षेत्राची सैद्धांतिक पार्श्वभूमी
- आवश्यक सामग्री

- वापरता येणारी पद्धत
- उपयुक्तता
- खर्च

प्रात्यक्षिकाची नोंदवही तयार करणे अनिवार्य आहे.

प्रात्यक्षिकासाठी सुचवलेली यादी: 1. पतंग बनविणे, 2. चिकणमाती, कापूस इत्यादीच्या मदतीने निर्मिती करणे. 3. विणकाम करून केलेले पंखे, पाय पुसणी, टेबल मॅट्स (वापरल्या जाण्यासाठी कच्चा माल स्थानिक असावा जसे की खजुराच्या झाडाची पाने, जुने कपडे, पामचे पान इ.), 4. मेणबत्ती तयार करणे, 5. खडू तयार करणे, 6. कचरा पेटी, पेन होल्डर (जुनी डब्वी, बॉक्स वापरून) 7. कागदा पासून खेळणी तयार करणे (जसे फिरकी उडणारे पक्षी, मासे, नाचणारी बाहुली, दिवस रात्र) 8. कागदी माशा, 9. बांबूचे विणकाम करून बास्केट बनविणे 10. वर्तमानपत्राच्या कागदा पासून व तांबडा कागद वापरून पाकिटे बनविणे

टीप: कौशल्य विकास प्रात्यक्षिकांसाठी प्रादेशिक / स्थानिक क्षेत्रांची निवड केली जावी.

घटक 15: समुदाय आणि कार्य शिक्षण

1. कार्य शिक्षणात समाजाची भूमिका;
2. कामाच्या शिक्षणाच्या अंमलबजावणीसाठी समुदाय संसाधनांची ओळख आणि वापर; समुदाय संसाधनांची जुळवणी
3. कार्य शिक्षणासाठी पालक आणि समुदाय सदस्यांचे समर्थन

घटक 16: कार्य शिक्षण मूल्यांकन (सिद्धांत आणि प्रात्यक्षिक)

- कार्य शिक्षणात मूल्यांकनाचे महत्व.
- कार्य शिक्षण उपक्रमांचे मूल्यमापन कसे करावे
- सूचक-आधारित मूल्यमापन
- मूल्यांकनासाठी साधने आणि तंत्र
- स्वयं, सहकारी, शिक्षक आणि समुदाय आधारित मूल्यमापन

अभ्यासक्रम 9: 509-उच्च प्राथमिक पातळीवर सामाजिक विज्ञान शिकणे

परिचय

शालेय विषय म्हणून सामाजिक विज्ञान / सामाजिक अभ्यासांची सामग्री त्यांच्या उद्दीष्टांवर आधारित आहे. हा अभ्यासक्रम विद्यार्थी-शिक्षकांना या विषयांबद्दल विविध दृष्टीकोन सादर करतो. ह्यात विविध अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तकांमध्ये विविध दृष्टान्त आणि समजसत्ता कशा प्रकारे दिसतात याचाही अभ्यास केला जाईल. हे विचार करण्यास प्रवृत्त करते तसेच सुचविते की सामाजिक विज्ञान समीक्षकास वेळ, जागा आणि शक्ती, संरचना, संस्था, प्रक्रिया आणि संबंध यांच्या संदर्भात क्षमता कशा विकसित करू शकतात

विशिष्ट उद्दीष्टे

अभ्यासक्रम शिक्षकांना खालील बाबतीत सक्षम करेल:

- इतिहास, भूगोल, राजकारण, अर्थशास्त्र आणि समाजशास्त्र या विषयांवरील अभ्यास करून आपण ज्या समाजात राहतो तो समाज समृद्धपणे समजून घेणे आणि विश्लेषण करणे यासाठी ज्ञान आणि कौशल्य विकसित करणे.
- माहिती व माहितीआधारित विश्लेषण करण्यासाठी कौशल्य तयार करणे
- सामाजिक प्रसंगी विचारविनिमय करण्यासाठी मुलांची जिज्ञासा आणि सध्याच्या समाजावर, प्रथांवर गंभीर, स्वतंत्र आणि विचारशील पद्धतीने विचार प्रतिबिंबित करण्यासाठी त्यांची क्षमता विकसित करणे.

c. पद्धती (Methodology)

इतिहास, भूगोल, राजकारण, अर्थशास्त्र आणि समाजशास्त्र या अभ्यासक्रमावर आधारित हा अभ्यासक्रम आहे. हे विषय वेगवेगळ्या प्रकारे अभ्यासिले जाऊ शकतात आणि त्याचा ऐतिहासिक व सामाजिक आहे. पाठ्यपुस्तके आणि अभ्यासक्रमाचे विश्लेषण विद्यार्थ्यांना हे समजून घेण्यास मदत करतील की समाज, मुले आणि सामाजिक विज्ञान या विषयीची विविध दृष्टीकोन हे शिकवण्याचे साधन कसे बनू शकतात आणि ते कक्षामध्ये कसे वैकल्पिकरित्या गृहित धरले जाऊ शकतात. हा अभ्यासक्रम विविध सामाजिक विज्ञान घटकांविषयी विद्यार्थ्यांची विचार करण्याची व विषय आकलन क्षमता समजून घेऊन विद्यार्थ्यांना सामाजिक विज्ञान आणि योग्य अध्यापनांची स्वतःची समज विकसित करण्यासाठी एक वेगळा मार्ग प्रदान करेल.

ब्लॉक 1: सामाजिक शास्त्राची एक शाखा म्हणून समजून घेणे

घटक 1 : सामाजिक विज्ञानाचे प्रकार

- सामाजिक विज्ञान: उत्क्रांती आणि संकल्पना
- पुरातन काळातील सामाजिक विज्ञान
- समाजाची वर्तमान स्थिती
- सामाजिक विज्ञान घटक: राजकारण, संस्कृती आणि अर्थव्यवस्था
- सामाजिक विज्ञान मध्ये अंतःविषय एकत्रीकरण आणि दृष्टीकोन

घटक 2: शालेय अभ्यासक्रमातील सामाजिक विज्ञान

या घटक चा मुख्य उद्देश म्हणजे सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमाच्या विकासावर परिणाम करणारे शक्तींचे परीक्षण करणे ज्यामुळे सामाजिक विज्ञान पाठ्यक्रमाचे बदलते उद्दिष्ट निर्माण झाले.

- वसाहती वारसा; पर्यायी राष्ट्रवाद
- स्वातंत्र्योत्तर सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमा बाबत वादविवाद
- राष्ट्रीय एकात्मता आणि आंतरराष्ट्रीय समज
- सांप्रदायिकता, धर्मनिरपेक्षता, निम्नपदस्थ दृष्टीकोन यांच्या वरील वादविवाद
- लिंग, जात आणि आदिवासींच्या दृष्टीकोनातून

- सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमावर आंतरराष्ट्रीय दृष्टीकोनातून (युनेस्को, दक्षिण आफ्रिकेतील सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमाचे उदाहरण)
- सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमासंबंधी वर्तमान राष्ट्रीय विचार आणि प्रथा

ब्लॉक 2: समाज शास्त्र विषय आणि संकल्पना

घटक 3 : इतिहास

- इतिहासाची संकल्पना, प्राथमिक स्तरावर इतिहासाची सामग्री
- इतिहासातील सामाजिक शास्त्रज्ञांनी अवलंबिलेल्या पद्धती
- सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून इतिहासाचे महत्व
- आदर्श धड्याची मांडणी

घटक 4: भूगोल

- भूगोल संकल्पना, प्राथमिक स्तरावर भूगोलची सामग्री
- भूगोलमधील सामाजिक शास्त्रज्ञांनी अवलंबिलेल्या पद्धती
- सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून भूगोलचे महत्व
- आदर्श धड्याची मांडणी

घटक 5: राजकीय विज्ञान / अर्थशास्त्र / समाजशास्त्र यांचा एकात्मिक विषय म्हणून सामाजिक आणि राजकीय जीवन

- प्राथमिक स्तरावर सामाजिक शास्त्रातील सामाजिक व राजकीय जीवनाची सामग्री
- राजकीय शास्त्र, अर्थशास्त्र आणि समाजशास्त्र यामधील सामाजिक शास्त्रज्ञांनी वापरलेल्या पद्धती
- सामाजिक विज्ञान अभ्यासक्रमाचा भाग म्हणून राजकीय विज्ञान, अर्थशास्त्र आणि समाजशास्त्र यांचे महत्व
- आदर्श धड्याची मांडणी

ब्लॉक 3: सामाजिक विज्ञान अध्यापनशास्त्रातील मुद्दे

घटक 6 : शिकणाऱ्याचे स्थानिक संदर्भ आणि स्वरूप समजून घेणे

- भिन्न सामाजिक संदर्भ
- मुले सामाजिक विज्ञान विषय कशी समजून घेतील
- माध्यमिक / उच्च प्राथमिक वर्गातील मुलांमध्ये त्यांच्या वयानुसार (आनुवंशिकता) आणि सामाजिक-सांस्कृतिक (पर्यावरण) संदर्भासह संज्ञानात्मक विकास आणि संकल्पना निर्मिती ; अभ्यास आणि अध्यापनशास्त्र या घटकांचे महत्व; संकल्पनांच्या मुलांच्या समजण्यावरील केस स्टडी;

घटक 7: अध्यापन पद्धती

शिक्षण पद्धती: पूर्वानुभवावर / शोध पद्धत, प्रकल्प पद्धत, कथन पद्धत ,तुलना, सामाजिक विज्ञान मध्ये निरीक्षण, संवाद आणि चर्चा, डेटा संकल्पना, वेगवेगळ्या सामाजिक विज्ञान विषयांत त्याचे स्रोत आणि पुरावे, वस्तुस्थिती आणि मत यात फरक, कल आणि पुर्वाग्रह, अभ्यासक्रम रचनात्मक विचारांसाठी वैयक्तिक / अनुभवात्मक ज्ञानाचा वापर

(प्रत्येक योजना वेगवेगळ्या संसाधनांसह उदाहरणे देऊन स्पष्ट केली जाऊ शकते)

घटक 8: शिक्षण साधने: संकल्पना, गरज आणि महत्त्व

शिक्षण संसाधनाचा प्रकार: वास्तव आणि चित्रावली, नकाशे आणि पृथ्वीगोल , प्रतिकृती , आलेख , तक्ते आणि व्यंगचित्रे, पुस्तके, वर्तमानपत्रे, संग्रहालय, चित्रपट, इंटरनेट, शिक्षण विकास संसाधने, शिक्षण संसाधनांचे व्यवस्थापन

खंड 9: सामाजिक विज्ञान मध्ये मूल्यांकन

सतत व्यापक मूल्यांकन, माहितीच्या अहवालावर आधारित सामाजिक विज्ञान मध्ये मूल्यमापन करण्याची पद्धत, समजून घेणे, प्रयोग आणि संश्लेषणात्मक, शिक्षणाचे मूल्यमापन करण्यासाठी पर्यायी मार्ग (पोर्टफोलिओ): मूल्यमापन आधारावर, उद्देश आधारित प्रश्न प्रकार, श्रेणी पद्धत आणि गुनदान पद्धती.

अभ्यासक्रम 10: 510- उच्च प्राथमिक स्तरावरील शिक्षण विज्ञान

क्रेडिट (3+1=4)

अ. परिचय

ह्या अभ्यासक्रम मध्ये वैज्ञानिक पद्धतीमध्ये निरीक्षण करणे, नमुने, अनुमान करणे, प्रयोग करून त्यांची वैधता तपासणे आणि भौतिक जगावर आधारित तत्त्वे, सिद्धांत आणि कायद्यांचे आगमन करणे यांचा समावेश आहे

ब. उद्दीष्टे

खालील विषयावर जोर देऊन प्राथमिक स्तरावर विज्ञान शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारणे हा या विभागाचा उद्देश आहे.

- जगाविषयीच्या मुलांची नैसर्गिक उत्सुकता वाढविणे
- आपल्या दैनंदिन अनुभवातून काय माहिती आहे ते आधीच विचारात घेणे
- मुलाला अन्वेषण आणि कार्यानुभव उपक्रमांमध्ये गुंतवा किंवा हाताने काम करण्या साठी तांत्रिक साधारण आकाराचे आकृती बंध करणे.
- परिचित अनुभव, क्रियाकलाप आणि प्रयोग यांच्यामार्फत वैज्ञानिक संकल्पनांवर आणि सहकर्मि आणि शिक्षकांशी चर्चा करणे
- नेहमी प्रश्न विचारा: अनिश्चिततेने स्टेटमेंट स्वीकारू नका
- स्वतःची विज्ञाना बद्दल संकल्पनात्मक समज करण्यास विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करणे
- विज्ञानप्रसांच्या विविध पैलूंसह विद्यार्थ्यांना व्यस्त ठेवणे संज्ञानात्मक विकासाच्या संदर्भात मुलांच्या कल्पना आणि मुलांच्या 'शास्त्रीय संकल्पना समजून घेण्यास' विद्यार्थ्यांना मदत करणे
- विद्यार्थ्यांना योग्य शिकणे-शिकवणे आणि मूल्यांकन धोरणे निवडा आणि वापरायला मदत करण्यासाठी

क. पद्धती

प्रशिक्षणार्थीना अभ्यासासाठी साहित्य उपलब्ध करून देणे तसेच सोप्या कृती आणि प्रयोगांचा अभ्यास करता येईल अशी व्यवस्था करणे, निरीक्षण नोंदणी, सहकारी आणि शिक्षक यांच्याशी चर्चा, प्रश्न विचारण्याच्या पद्धती.

- चौकशीचे वेगवेगळे मार्ग: वेगवेगळ्या स्पर्धामधील साधी प्रयोग आणि तपासणी करणे

- विज्ञान-संग्रहालये, क्षेत्र भेटी , प्रकल्प आणि प्रदर्शन
- लेखी चाचण्यांकरिता योग्य प्रश्न असलेल्या विविध मूल्यांकन योजना विकसित करणे.
- संकल्पना आधारीत घटक योजना तयार करणे.
- शिकणे -शिकवणे सामग्रीचे मूल्यांकन जसे कि पुस्तके, चित्रपट, मल्टीमीडिया पॅकेजेस त्यांच्या प्रासंगिकता आणि योग्य वयानुरूप

घटक 1: विज्ञानाचे स्वरूप

- इतिहास आणि विज्ञान तत्त्व - प्राचीन, मध्ययुगीन आणि आधुनिक काळा; विज्ञानाचे तत्त्वज्ञान
- विज्ञान-परिभाषा आणि सर्वसाधारण वैशिष्ट्ये, विज्ञानाचे स्वरूप, विज्ञान प्रक्रिया समजावून घेणे
- वैज्ञानिक ज्ञानाचा समावेश होतो: पूर्वपदावर, सिद्धांत, सत्य, नैसर्गिक कायदा, पुरावे आणि प्रतिमान, निदानात्मक निषेधार्थ आणि आगमनाक निष्कर्ष काढणे
- वैज्ञानिक विचार: प्रयोगात्मक पुरावे (प्रायोगिक तत्त्व) वापरून, तार्किक कारणाचा अभ्यास करणे (बुद्धीवाद) आणि संभाव्य ज्ञानाबद्दल संशयवादी वृत्ती (संशयवाद) धारण करणे
- वैज्ञानिक पद्धती: वैज्ञानिक पद्धत म्हणजे काय, वैज्ञानिक पद्धत आणि वैज्ञानिक वृत्तीचा समावेश आहे

घटक 2: वैज्ञानिक चौकशी कौशल्ये

वैज्ञानिक चौकशीची संकल्पना, वैज्ञानिक स्वरूप

वैज्ञानिक चौकशी कौशल्यांची प्रक्रिया: वैज्ञानिक प्रक्रियेत विद्यार्थ्याला गुंतविणे

- प्रश्न उपस्थित करणे- चौकशीसाठी
- दिशानिर्देश प्राप्त करण्याचा आग्रह धरणे
- निरीक्षणासाठी दिशानिर्देश मिळविण्याबद्दल अंदाज बांधणे
- नमुने आणि संबंध शोधणे
- योजनाबद्ध आणि नियोजन चौकशी करणे
- उपकरणाचा आराखडा बनविणे आणि उपकरण बनवणे
- मोजणी आणि गणना
- सहभागी आणि संप्रेषण
- स्वतः च्या सुधारणे साठी स्वतः चे प्रतिबिंब
- वैयक्तिक जीवनात चौकशी

घटक 3: विज्ञान शिक्षणाच्या वेगवेगळ्या पद्धती

- शिक्षण पद्धती
- उदाहरणे असलेल्या भिन्न पद्धती: ट्रान्समिशन किंवा निष्कर्ष पद्धत, प्रक्रिया किंवा चौकशीचा दृष्टीकोन, शोध दृष्टिकोन

घटक 4: कार्यानुभव : भूमिका व महत्त्व

- मुलांचे शिक्षण प्रत्यक्षरित्या अनुभवाने

- तपासाचे प्रकार: वर्गात आणि शाळे बाहेर
- प्रात्यक्षिके आयोजित करणे
- सुरक्षितता उपाय - शाळेत आणि बाहेर

ब्लॉक 2: विज्ञान शिकण्याचा अर्थ आणि मूल्यांकन

घटक 5: उच्च प्राथमिक स्तरावर विज्ञान शिक्षणाचे नियोजन व व्यवस्थापन करणे

- नियोजनाचा आढावा
- विज्ञान विषयाच्या अभ्यासक्रमाचे नियोजन आणि व्यापकता
- वर्ग स्तरावर नियोजन: पाठ योजना
- विविध स्रोतांना ओळखणे आणि वापरणे: शाळेच्या स्तरावर, स्थानिक पातळीवरील, इलेक्ट्रॉनिक नसलेले आणि इलेक्ट्रॉनिक साहित्य.
- नोंदणी आणि अहवाल तयार करणे

घटक 6: मूल्यमापन आणि मूल्यांकन आणि संबंधित समस्या

- मूल्यांकन: काय, कसे आणि का - मूल्यमापन, उद्दीष्टे आणि निर्देश, संकल्पनांचे प्रकार, अंतर्गत मूल्यांकन
- विज्ञानातील निरंतर व सर्वसमावेशक मूल्यमापन
- विज्ञान शिकण्यास मदत करण्यासाठी मूल्यांकन वापरणे: - अवघड बिंदू ओळखणे / उपचारात्मक शिक्षण देणे
- संज्ञानात्मक, परिणामकारक आणि मनोकारक करणाऱ्या कार्यक्षेत्राचे मूल्यमापन करणे
- मुलांच्या कल्पना, कौशल्ये आणि वृत्तीचे संरचना निर्धारण

घटक 7: विज्ञान शिकवण्याच्या मार्गात आव्हान आणि समस्या

- सर्वांसाठी विज्ञान
- विविध क्षमता शिकवणे
- विज्ञानाची प्रगती जाणून घेणे आणि विज्ञान शिकवणे
- प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रमासाठी रचना

प्रात्यक्षिकांचा अभ्यासक्रम - 1: 511-शाळा आधारित कार्य (एसबीए)

प्रथम वर्ष: शाळा आधारित कार्याची चार क्रेडिट तीन भागांमध्ये विभागली आहेत:

- शालेय मुलांचा केस स्टडी
- रजिस्टर्स तयार करणे
- शालेय कार्यक्रमा मध्ये योगदान देणे

प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रम -2: 512-कार्यशाळा -I (कार्यशाळा आधारित उपक्रम)

प्रथम वर्ष: प्रथम वर्षाचा कार्यशाळा आधारित कार्य चार क्रेडिट पैकी एक आहे

12-दिवसीय कार्यशाळेतिल उपक्रम

- पाठ तयार करणे भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र , विज्ञान /सामाजिक विज्ञान
- तीन विषयांवर शिक्षण साहित्य तयार करणे
- कोणत्याही एका विषयाची मूल्यमापन सूची विकसित करणे
- मार्गदर्शक तत्वा नुसार एका विषयाची प्रश्न पत्रिका तयार करणे
- धड्यांचे निरीक्षण व स्पष्टीकरण करणे
- मूल्यांकनात सहभागी होणे

513- कार्यशाळा -1 (कार्यशाळा आधारित उपक्रम)

दुसरे वर्ष कार्यशाळा आधारित उपक्रम 4 क्रेडिट्स आहेत

12-दिवसीय कार्यशाळेत विविध प्रकारचे उपक्रम:

- कोणत्याही दोन विषयांमध्ये मॅपिंगची संकल्पना भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र , विज्ञान /सामाजिक विज्ञान
- कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण व कार्य शिक्षण यावर सादरीकरण करणे
- वेळ तक्ता / वार्षिक कार्य दिनदर्शिका यांचे विश्लेषण करणे
- शाळा समुदाय संबंध
- परिसंवाद सादरीकरण
- मूल्यांकनात सहभागी होणे

प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रम -3: 514- प्रात्यक्षिक अध्यापन (पीटी)

दुसरे वर्ष:सराव अध्यापन 8 क्रेडिट आहेत. शिक्षक प्र परिश्रणार्थीनी चार विषयांवर प्रत्येकी 10 सराव पाठ करणे आवश्यक आहे (भाषा, गणित, पर्यावरण अभ्यास आणि विज्ञान / सामाजिक विज्ञान). प्रशिक्षणार्थीस शाळेत एका मदतनीस आणि पर्यवेक्षक देण्यात येईल (शाळेचे एक वरिष्ठ शिक्षक) शिक्षणार्थी चे मूल्यांकन करतील पुढील मूल्यांकनाद्वारे केला जाईल निकष:

- पाठ नियोजन
- विषय योग्यता
- शिक्षकांचे मार्गदर्शन
- धडा आणि त्याच्या व्यवस्थापनात विद्यार्थ्यांचा सहभाग
- विद्यार्थी मूल्यांकन
- शाळा प्रमुखांच्याद्वारे सराव अध्यापन प्रक्रियेचे मूल्यमापन

8. अभ्यासक्रमाची तयारी

शिक्षण सामग्री व साहित्य, संपूर्ण देशातील विद्यापीठे पातळीवर तज्ज्ञ व शिक्षण तज्ञांनी तयार केले आहे. शैक्षणिक सामग्री ची छाननी तज्ञांकडून केलेली आहे व प्रशिक्षक / घटक तज्ज्ञ यांच्या मार्फत पर्यवेक्षण केलेले आहे. आणि प्रिंटिंगसाठी पाठवण्यापूर्वी NIOS च्या भाषा तज्ञांद्वारे संपादित केले गेले आहे.

9. श्रेणी(क्रेडिट) प्रणाली

संस्थेने सर्व उपक्रमासाठी " श्रेणी प्रणाली" चे अनुसरण केले आहे. प्रत्येक क्रेडिट 30 तासांचा अभ्यास आहे ज्यात सर्व शिकण्याच्या ऍक्टिव्हिटीएस चा समावेश आहे. उदाहरणार्थ, चार-क्रेडिट अभ्यासक्रमांमध्ये 120 अभ्यास तासांचा समावेश आहे. अभ्यासक्रमाचे महत्त्व क्रेडिटच्या रूपात व्यक्त केले जाते. यामुळे विद्यार्थ्यांस यशस्वीरित्या एक अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी त्याने / तिला किती आवश्यक शैक्षणिक प्रयत्न करणे आवश्यक आहे ते समजण्यास मदत होते. शैक्षणिक अभ्यासक्रमाची पूर्तता करण्यासाठी दिलेल्या कामाचे (assignments) यशस्वी क्लिअरिंग, प्रत्येक मुदत-परीक्षा आणि प्रात्यक्षिक पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

10. मदत प्रणाली

विद्यार्थ्यांना व्यक्तिगत आधार प्रदान करण्यासाठी संस्थेची राज्यामध्ये मोठ्या प्रमाणात अभ्यास केंद्र आहेत ती राज्य स्वतःच समन्वित करतात. अभ्यासिकांमधील विद्यार्थी अभ्यास केंद्र समन्वयक / कार्यशाळा समन्वयक, सहाय्यक अभ्यास केंद्र, संसाधन व्यक्ती, मार्गदर्शक, पर्यवेक्षक आणि मित्र गट यांच्याशी संवाद साधतात, ग्रंथालयातील पुस्तके पाहतात आणि प्रशासकीय व शैक्षणिक बाबींवर समन्वयकांशी संवाद साधतात.

11. कार्यक्रम वितरणाचे धोरण

शिक्षणाच्या खुल्या व्यवस्थेतील सुसूत्रता प्रणालीला अतिशय महत्त्व दिले जाते. ही शिक्षण प्रणाली आहे जी मुक्त शिक्षण अर्थपूर्ण, प्रभावी आणि मनोरंजक करते. या कार्यक्रमा साठी खालील निर्देशात्मक प्रणाली स्वीकारली गेली आहे:

1- महत्वाचा भाग (core)

- स्वयं-शिक्षण मुद्रण साहित्य
- गृहपाठ- जसे की प्रकल्प कार्य, केस स्टडीज, पोर्ट-फोलिओ इत्यादी.
- कार्यशाळेचे आयोजन करून माहिती गोळा करणे
- आदर्श पाठ घेणे
- व्यावहारिक नियमावली (पीसीपी, शाळा आधारित उपक्रम आणि कार्यशाळा आधारित उपक्रम)
- प्रात्यक्षिकाची नोंदवही

2-पुरवणी(Supplementary)

- ऑडिओ / व्हिडिओ सामग्री
- टेलिकॉन्फरन्सिंग द्वारे वितरित केलेले धडे
- परस्परसंवादी रेडियो समुपदेशन
- मोबाइलद्वारे माहिती देणे /घेणे

12. मुद्रण सामग्री

छापील सामग्री ही दोन्ही लेखी आणि प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रमांसाठी आहे. ती विद्यार्थ्यांना गटाच्या स्वरूपात पुरविले जाते. प्रत्येक गटामध्ये 2-4 युनिट्स आहेत. प्रत्येक अभ्यासक्रमांना कोड नंबर असतो. एनआयओएस त्यांच्या संबंधित अभ्यास केंद्राच्यास अभ्यास सामग्री पाठविते. एखाद्या विद्यार्थ्याने कोणत्याही कारणाने ती प्राप्त झाली नाही तर त्यासाठी एनआयओएस जबाबदार राहणार नाही

13. शिकवणी सत्र

दूरस्थ शिक्षणात, विद्यार्थ्यांच्या आणि त्यांच्या शिक्षकांमधील प्रत्यक्ष संपर्क तुलनेने कमी आहे. अशा संपर्काचा हेतू काही प्रश्नांची उत्तरे देणे आणि आपल्या संवादाचे स्पष्टीकरण देणे आहे जे कोणत्याही अन्य माध्यमांच्या माध्यमातून शक्य नसतील. शिकवणी सत्र आपल्याला आपल्या सहकारी विद्यार्थ्यांना भेटण्याची संधी देते अभ्यासासाठी आपण निवडलेल्या अभ्यासक्रमात आपल्याला मार्गदर्शन पुरवण्यासाठी अभ्यास केंद्रांमध्ये शिक्षक आहेत. सर्वसाधारणपणे, हे सत्र रविवार आणि इतर सुट्टीच्या दिवशी अभ्यास केंद्रात घेण्यात येईल. आपण हे लक्षात घ्यावे की शिक्षकांचे वर्ग अध्यापन किंवा व्याख्यानांपेक्षा बरेच वेगळे असतील. परंपरागत अध्यापनात शिकवणारे शिक्षक शिकणार नाहीत. ते डी.एड.एड कार्यक्रमासाठी अभ्यास करताना तुम्हाला अडचणींना सामोरे जाण्यास मदत करतील. या सत्रांमध्ये, आपण आपल्या विषय-आधारित अडचणी आणि कोणत्याही इतर संबंधित समस्यांचे निराकरण करण्याचा प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.

प्रत्येक अभ्यासक्रम साठी शिकवणी सत्रात उपस्थित होण्याआधी, कृपया आपल्या सत्राच्या वेळापत्रकाप्रमाणे अभ्यासक्रमाची सामग्री आणि चर्चा करण्याच्या मुद्द्यांची एक योजना बनवा. जोपर्यंत आपण घटकांचा अभ्यास करत नाही, तेथे चर्चा करण्यासाठी फारसा काही नसेल आणि फलद्रूप काहीही होऊ शकत नाही

कार्यक्रमाच्या सर्वसाधारण वेळापत्रकात, अभ्यास केंद्रातील समन्वयक या सत्रा बाबत निर्णय घेतील. अभ्यास केंद्र समन्वयक देखील शिकवणी वेळापत्रक प्रदान करतील. छापीलसामग्री मधील वर्गीकरण शिकवणी सत्रांमध्ये समाविष्ट केले जाते. शिकवणी सत्र सिद्धांत लेखी अभ्यासक्रमांसाठी आयोजित केले जातात. प्रत्येक विद्यार्थ्याला या कार्यक्रमात 9 लेखी अभ्यासक्रम (8 सक्तीचे आणि एक पर्यायी) ज्यामध्ये 33 क्रेडिट्स लेखी आणि 11 क्रेडिट्स प्रात्यक्षिकाला देण्यात येतात. प्रत्येक वर्षी शिकवणी सत्र किमान 15 असते त्यात प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीसाठी किमान 75 टक्के उपस्थिती अत्यंत आवश्यक आहे. शिकवणी कक्षामध्ये उपस्थित राहण्यासाठी क्रेडिटची सोय नाही पण ते सत्र परीक्षा देण्यास पात्र ठरतील. शिकवणी सत्रा साठी अध्यापन-शिर्षकाचे वेळापत्रकअनुसूची -1 मध्ये दिली आहे

14. प्रात्यक्षिकांचे संचालन

प्रात्यक्षिकास प्रभावी समर्थन देण्यासाठी, एनआयओएस ने अनेक स्टडी सेंटरसंदर्भात सल्लामसलत केली आहे जेथे दोन वर्षांच्या अभ्यासक्रमाच्या प्रत्येक वर्षी 12 दिवसांची कार्यशाळा दीर्घ सुट्टीच्या दरम्यान आयोजित केली जाईल.

अभ्यास केंद्र डीआयइटी / पीटीटीआय / बीआरसीमध्ये आहेत जेथे शैक्षणिक शिक्षण आणि प्रात्यक्षिक कार्यशाळा आयोजित केली जाईल. हि अभ्यास केंद्रे / कार्यशाळा समन्वयक यांच्याद्वारे व्यवस्थापित केली जातील प्रत्येक स्टडी सेंटर जास्तीत जास्त 100 विद्यार्थ्यांना हाताळेल.

प्रत्येकाच्या स्टडी सेंटर संबंधित सविस्तर तपशील राज्य कार्यालय / एनआयओएस / स्टडी सेंटरद्वारे कळवले जाईल.

प्रात्यक्षिके, संबंधित शाळा (कार्यरत) आणि स्टडी सेंटर म्हणून ओळखल्या जाणार्या संस्थांमध्ये असतील. पूर्वी उल्लेख केल्याप्रमाणे, प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रमात, प्रात्यक्षिक कार्यात शालेय आधारित कृती आणि कार्यशाळा-आधारित कृती, असायनमेंट आणि सराव करणारी शिक्षण समाविष्ट असते. शाळा-आधारित उपक्रम, असंयमेन्ट आणि सराव शिकवण्या संबंधित शाळांमध्ये केल्या जातील उदा. कार्य केंद्र (ज्या ठिकाणी शिक्षक कार्यरत आहेत ते ठिकाण). कार्यशाळा आधारित प्रात्यक्षिक 24 दिवसांच्या दोन कार्यशाळांमध्ये आयोजित केले जातील, म्हणजे, दोन वर्षांमध्ये प्रसारित 12 दिवस प्रत्येक वर्षी.

पर्यवेक्षक, आणि प्राचार्य / मुख्याध्यापक, वरिष्ठ शिक्षक (मार्गदर्शक) यांच्या मार्गदर्शनाखाली संबंधित शाळेची योग्य परवानगी घेतल्यानंतर दोन वर्कशॉपमध्ये शाळेत कौशल्याचा आणि कौशल्याचा विकास करण्यासाठी एकमेकांमध्ये माहितीची देवाण घेवाण करणे सामाविष्ट आहे. एक प्रशिक्षणार्थी ने जवळजवळ 750 तासांचे संपर्क तास वेगवेगळ्या प्रात्यक्षिक कामातून करणे अपेक्षित आहे.

प्रात्यक्षिके आणि संपर्क सत्र

अभ्यासक्रमाच्या वितरणामध्ये इंटर्नशिप आणि संपर्क सत्र हे एक महत्वाचा घटक आहेत. प्रात्यक्षिक सत्रांचा अंतर्भाव असलेल्या इंटर्नशिपमध्ये तीन प्रकारचे कार्यविस्तार असतात जसे शालेय आधारित, कार्यशाळा आधारित आणि शिक्षण सराव. वर्षभरात 12 दिवसांची कार्यशाळा, प्रथम वर्षात शाळा आधारित उपक्रम, पर्यवेक्षक / मार्गदर्शक यांचे द्वारे पर्यवेक्षण आणि दुसऱ्या वर्षांमध्ये अध्यापन अध्यापन, पर्यवेक्षक / मदतनीस द्वारे पर्यवेक्षण केले जाते. वैयक्तिक संपर्क सत्रांत 15 शिक्षण सत्र अभ्यास केंद्रात शिकवणे समाविष्ट आहे.

या सत्रात वापरण्यात येणार्या अपेक्षित तासांची संख्या खालीलप्रमाणे करण्यात आली आहे:

• कार्यशाळा आधारित कार्य (प्रत्येक वर्षी 12 दिवस)	8 क्रेडिट	240 तास
पूर्व कार्यशाळा कार्य		52 तास
कार्यशाळा कार्यचे (12 दिवस x 7 तास x 2 वर्षे)		168 तास
कार्यशाळे नंतर कार्य		20 तास
• शाळा आधारित उपक्रम	4 क्रेडिट	120 तास
• शिक्षण सराव (40 पाठ x 6 तास प्रत्येक)	8 क्रेडिट	240 तास
(6 तासांमध्ये पाठ योजनेची आणि टीएलएमच्या तयारीसाठी वेळ, गुरू / पर्यवेक्षकासह चर्चा, धडा शिकवणे आणि अभिप्राय)		
लेखी अभ्यासक्रमांसाठी अध्यापन सहाय्य (15 दिवस x 5 तास x 2 वर्षे)	क्रेडिट नाही	150 तास

एकूण संपर्क तास: 750 तास

15. अभ्यासक्रमाआधारित असायनमेंट

अभ्यासक्रम आधारित गृहपाठ (सेल्फ लर्निंग मटेरियल सोबत पुरवले जाते) हे शिक्षण प्रणालीचे अविभाज्य व अनिवार्य घटक आहे. प्रत्येक सिद्धांत अभ्यासक्रमात गृहपाठ आहे. या नियोजित कार्यक्रम मार्गदर्शक मार्गदर्शकांद्वारे स्वतंत्रपणे प्रदान केलेल्या जमकरण्याच्या -वेळापत्रकानुसार संबंधित अभ्यास केंद्राकडे सादर करणे आवश्यक आहे. जर एखाद्या विद्यार्थ्याला गृहपाठ हवी असेल तर तो / ती स्टडी सेंटरमधून त्याची एक प्रत मिळवू शकता किंवा ती एनआयओएस वेबसाइट - www.nios.ac.in वरून डाउनलोड करू शकतो

आपण गृहपाठ तयार करता तेव्हा पुढील गोष्टी लक्षात ठेवाव्या:

- उत्तर संक्षिप्त आणि व्यवस्थित लिहा. नेहमी अप्रासंगिक माहिती टाळण्याचा प्रयत्न करा आणि प्रश्नावर आणि त्याच्या विविध पैलूंवर लक्ष केंद्रित करा.
- गृहपाठ मध्ये नमूद केलेल्या कामाच्या मर्यादेची काळजी घ्या. कृपया उत्तर अचूक शब्दामध्ये लिहा. शब्द मर्यादा उत्तरावर लक्ष्य केंद्रित ठेवण्यासाठी दिली आहे. आपले अभिव्यक्ती प्रतिबंधित करण्यास नाही
- आपली उत्तरे आपण स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहावीत. जर आपल्याला असे वाटते की आपले हस्ताक्षर सुवाच्य नाही, तर आपण आम्हाला टाईप केलेली उत्तरे पाठवू शकता.
- आपले गृहपाठ आपण ज्या अभ्यास केंद्राशी संलग्न आहात तिथे दिलेल्या तारखेत पाठवावे. कोर्स आधारित गृहपाठ सादर करण्याचे वेळापत्रक परिशिष्ट -2 मध्ये दिले आहे.

तीन कोर्स आधारित गृहपाठ (2 लेखी + 1 प्रात्यक्षिक) असतील ज्यास 30 टक्के गुण असतील. प्रत्येक अभ्यासक्रमात सराव आधारित 10 टक्के आणि लेखीस 20 टक्के गुण असतील. त्यात कुठलाही पर्याय नसेल आणि सर्व प्रश्न अनिवार्य असतील. दो दो मध्ये 27 गृहपाठ असतील. गृहपाठ वेळापत्रकात दिलेल्या तारखेच्या आत अभ्यास केंद्रांकडे सादर करणे आवश्यक आहे. गृहपाठची एक कॉपी आपल्यासोबत कायम ठेवावी.

पूर्ण केलेले 'गृहपाठ' आणि इतर बाबी कसे पाठवावे?

गृहपाठच्या पहिल्या पानावरील उजव्या कोपऱ्यात नोंदणी क्रमांक, नाव, संपूर्ण पत्ता आणि तारीख लिहावे.

- गृहपाठच्या पहिल्या पानावरील शीर्षस्थानी मध्यभागी कॅपिटल अक्षरात कोर्सचा शीर्षक कोड आणि गृहपाठ कोड लिहावा.

(पहिल्या पानावरील सर्वात वर डावा कोपरा कार्यालयीन वापरासाठी रिकामी ठेवावा) आपल्या गृहपाठचे पहिले पान यासारखे दिसले पाहिजे:

Study Centre

Course Title.....

Course Code.....

Assignment Code.....

Enrol. No.

Name.....

Address.....

Date.....

(कृपया काटेकोरपणे याच स्वरूपाचे अनुसरण करावे. असे न केल्यास आपले गृहपाठ परत केले जाईल आणि आपणास पुन्हा एकदा गृहपाठ सादर करावे लागेल. जर आपण आपला नोंदणी क्रमांक आणि पत्ता लिहिला नाही, तर तुमचे गृहपाठ हरवण्याची शक्यता आहे).

- गृहपाठ सर्व बाबतीत परिपूर्ण असावे. अपूर्ण गृहपाठमुळे आपली ग्रेड कमी होऊ शकते. गृहपाठ तुकड्या-तुकड्यांमध्ये देऊ नये, त्यास आमच्या कार्यालयात एकत्र ठेवले जाऊ शकत नाही.
- आपल्या गृहपाठसाठी फुलस्केप आकाराचा कागद वापरावा. सामान्य कागदाचा (जास्त पातळ नसलेला) वापर करावा.
- असाईनमेंट मध्ये डाव्या बाजूस 3/2" मार्जिन आणि प्रत्येक उत्तर दरम्यान किमान 4 ओळी सोडाव्यात. यामुळे मूल्यांकन करणाऱ्या व्यक्तीस योग्य ठिकाणी उपयुक्त टिप्पणी लिहिणे सोयीस्कर होईल.
- आपल्याला पाठविलेल्या एसएलएमच्या आधारे तुमच्या प्रश्नांच्या उत्तरांची खात्री करून घ्यावी.
- असाईनमेंटची उत्तरे म्हणून मुद्रित लेख पाठवू नये.
- आम्हाला पाठवलेल्या गृहपाठाची एक कॉपी आपल्याकडे ठेवावी. गृहपाठ पोस्ट ट्रान्झिटमध्ये गमावल्यास पुन्हा सादर करावे लागत असतील तर आपल्याला याचा उपयोग होऊ शकतो.
- लक्षात ठेवा की एखाद्या विशिष्ट गृहपाठसाठी दोन उत्तरे समान किंवा तंतोतत जुळणारे आढळल्यास एकतर तपासले जाणार नाहीत परत केले जातील किंवा अतिशय कमी ग्रेड बहाल केली जाईल. अशा

प्रकरणांमध्ये गृहपाठ परत करणे किंवा कमी दर्जा देणे हा संपूर्णपणे मूल्यांकन करणाऱ्या व्यक्तीचा विवेकाधिकार असेल.

- आपले गृहपाठ निर्दिष्ट तारखेत संबंधित अभ्यास समन्वयक/कार्यक्रम इनचार्ज यांच्याकडे सादर करावे. गृहपाठ सादर करण्याची शेवटची तारीख एखाद्या सुट्टीच्या दिवशी येत असेल तर पुढील कामकाजाच्या दिवशी सादर करावे.

गृहपाठ रेमिटन्स-सह-पोच फॉर्म आणि मूल्यांकनकर्त्यासाठी पोच फॉर्म: अभ्यास केंद्राला गृहपाठ सादर करण्यासाठी पावतीचा फॉर्म **परिशिष्ट-2**. हा फॉर्म D.El.Ed च्या सर्व गृहपाठसाठी वापरला जातो आणि सर्व गृहपाठसाठी या फॉर्मची स्वतंत्र फोटोकॉपी घ्यावी. मूल्यांकनकर्त्यासाठीचा पोच फॉर्म देखील **परिशिष्ट-2** मध्ये दिला आहे.

16. उपक्रम शुल्क

हा कार्यक्रम स्वयंपूर्ण कार्यक्रम म्हणून विचारात घेण्यात आला आहे. एसएसए अंतर्गत एमएचआरडी, भारत सरकारच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार, कार्यक्रम फी रु. 6,000/- प्रति वर्ष (रु.12,000/- दोन वर्षे) असेल. इन-सर्व्हिस प्रोग्राम असल्याने, कार्यक्रमाच्या उमेदवारांना संबंधित राज्ये प्रायोजित करतील.

* (अधिक माहितीसाठी कृपया भाग 19 आणि परिशिष्ट-III आणि IV पहा)

17. शिक्षणार्थी मूल्यांकन आणि प्रमाणन

प्रस्तावना

D.El.Ed कार्यक्रमांमध्ये मूल्यमापन मुक्त आणि दूरस्थ शिक्षण पद्धतीमधील बहु-स्तरीय प्रणालीत आहे. त्यात खालील घटकांचा समावेश आहे:

- अभ्यासाच्या प्रत्येक विभागात स्वमूल्यांकन सराव
- मुख्यतः गृहपाठद्वारे जसे (i) ट्युटर-मार्कड आणि प्रॅक्टिकल गृहपाठ आणि (ii) व्यावहारिक क्रियाकलाप: शाळा आधारित क्रियाकलाप, कार्यशाळा आधारित उपक्रम आणि अध्यापन सराव
- मुदत समाप्ती परीक्षा

a) लेखी अभ्यासक्रम

निर्धारित अभ्यासक्रम खालीलप्रमाणे आहे.

ग्रुप I कोर अभ्यासक्रम

- i) भारतातील प्राथमिक शिक्षण: सामाजिक-सांस्कृतिक दृष्टिकोन
- ii) मुलांना समावेशक संदर्भात समजून घेणे
- iii) प्राथमिक शाळा मध्ये शिकवण्याच्या दृष्टीने प्रक्रिया
- iv) समुदाय आणि प्राथमिक शिक्षण

ग्रुप II अध्यापन विषय

- प्राथमिक स्तरावर भाषा शिकणे
- प्राथमिक स्तरावर गणित शिकणे
- प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण अभ्यास शिकणे
- प्राथमिक स्तरावर कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण आणि कामाचे शिक्षण शिकणे

ग्रुप II अध्यापन विषय

- उच्च प्राथमिक स्तरावर सामाजिक विज्ञान शिकणे
किंवा
- उच्च प्राथमिक स्तरावर विज्ञान शिकणे

b) स्वमूल्यांकन सराव/ चाचणी

प्रत्येक अभ्यासक्रमात औपचारिक मूल्यांकना व्यतिरिक्त एनआयओएस उमेदवारांना विविध विषयांचे सराव/ चाचणी स्वमूल्यांकन सामग्री म्हणून देते. ह्यास काही गुण नसून फक्त विद्यार्थ्यांना असलेली माहिती आणि त्यांना ज्यावर अधिक भर देण्याची आवश्यकता आहे अशा विविध पैलूंचे स्वमूल्यमापन करू शकतील या उद्देश्याने ही चाचणी असते.

c) मुदत समाप्ती परीक्षा

बाह्य परीक्षेत प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेत विविध स्वरूपातील प्रश्नांचे संतुलन खालीलप्रमाणे असेल:

- 15 एकाधिक निवड प्रश्न (MCQs) प्रत्येकी एक गुण 15(15)
- 15 अतिशय लहान उत्तराचे प्रश्न (व्हीएसए) प्रत्येकी एक गुण 15(15)
- 10 लहान उत्तराचे प्रश्न (एसए) प्रत्येकी दोन गुण 20(10)
- 2 दीर्घोत्तरी प्रश्न (एलए) प्रत्येकी दहा गुण 20(10)

सूचना: कंस बाहेरील संख्या गुण आणि कंसातील संख्या प्रश्नांची संख्या दर्शवतात.

प्रत्येक अभ्यासक्रमाचे दोन घटक आहेत

- लेखी घटक ज्यास 70 गुण आणि
- गृहपाठ घटक प्रामुख्याने विशिष्ट अभ्यासक्रमाशी सराव आधारित अभ्यास 30 गुण

या दोन्ही भागांमध्ये विशिष्ट अभ्यासक्रमातील विशिष्ट उमेदवाराकडून मिळवलेले गुण एकूण गुण निश्चित करण्यासाठी केले जातील.

अभ्यासक्रमांच्या प्रश्नपत्रिका नियोजित आराखड्यावर आधारित आहेत. प्रत्येक परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिका तयार करण्यासाठी नवीन रूपरेषा तयार केली जाईल.

प्रश्नपत्रिका तयार करणाऱ्यांकडून अपेक्षा:

- ठराविक आराखड्यावर आधारित तयार केलेली रूपरेषा
- उमेदवारांना प्रश्नपत्रिका आणि सूचना

- iii. प्रश्नपत्रिकेतील प्रत्येक प्रश्नासाठी मूल्य गुणांसह योजना चिन्हांकित करणे
- iv. खालील निकषांसंबंधी प्रश्नपत्रिकेचे घटकानुसार विश्लेषण आवश्यक आहे
 - प्रश्नाचे उद्दिष्ट
 - आधारित पाठ्य घटकाचे नाव
 - घटकाचे स्वरूप (एलए, एसए, व्हीएसए, एमसीटी)
 - अंदाजे काठिण्य पातळी (सोपे, सरासरी, कठीण)
 - प्रश्नाचे उत्तर देण्यासाठी आवश्यक अपेक्षित वेळ
 - प्रत्येक घटकाचे गुण

प्रश्नपत्रिकेतील प्रत्येक घटकाचे नियमन करण्याचे एक बहुमूल्य साधन असेल.

d) अभ्यासक्रम आधारित गृहपाठ

प्रत्येक अभ्यासक्रमात तीन अभ्यासक्रम आधारित गृहपाठ असतील. दोन लेखीवर आधारित असतील आणि इतर सराव आधारित असतील ज्यास 30 टक्के गुण असतील. सराव आधारित 10 टक्के गुण आणि लेखीवर आधारित 10 टक्के गुण असतील.

e) प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रम (शाळांमधील इंटर्नशिप)

प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रमांसाठी मूल्यांकनामध्ये निरंतर आणि सर्वसमावेशक आधारित तीन पैलू अंतर्भूत असतात:

- i. शाळा-आधारित कार्यामधील (एसबीए) कामगिरीचे मूल्यमापन
- ii. कार्यशाळा-आधारित कार्यामधील कामगिरीचे मूल्यमापन (डब्ल्यूबीए)
- iii. प्रॅक्टिस टीचिंग (पीटी) मधील कामगिरीचे मूल्यमापन
- i. शाळा आधारित कार्य (एसबीए)

एकूण 100 गुणांचे शाळा आधारित उपक्रम हे तीन भागांमध्ये विभागलेले असेल

- शाळाबाह्य मुलांची केस स्टडी 30 गुण
- रेकॉर्ड आणि रजिस्टर्सचे देखभाल 35 गुण
- आणि
- शालेय कार्यक्रमांमधील योगदान 35 गुण

एकूण 100 गुण

शेवटचे दोन पुढे संबंधित वेगवेगळ्या भागांमध्ये विभागले जातात.

रेकॉर्ड आणि रजिस्टर्सचे देखभाल

- विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीची नोंद तयार करणे 7 गुण
- कालबद्ध नोंद (विशिष्ट निरीक्षणावर आधारित) 7 गुण
- पाठ डायरी/नोट्सची देखभाल 7 गुण
- वेळापत्रक तयार करणे आणि पर्यायी वर्ग आयोजित करणे 7 गुण
- विद्यार्थ्यांसाठी लायब्ररी, प्रयोगशाळा आणि क्रीडा कार्यक्रमाच्या नोंदी तयार करणे 7 गुण

एकूण 35 गुण

शालेय कार्यक्रमांमधील योगदान

- सकाळी शाळेची प्रार्थना सभा आयोजित करणे आणि प्रक्रिया आणि प्राप्त निकालावर एक अहवाल तयार करणे 7 गुण
- पीटीए/एमटीए/एसएमसी (शाळा व्यवस्थापन समिती) च्या बैठकीची प्रक्रिया आणि प्राप्त निकाल कळवणे 7 गुण
- शाळेत सामाजिक/राष्ट्रीय कार्यक्रमांचे आयोजन 7 गुण
- वार्षिक क्रीडा स्पर्धा किंवा शाळेच्या वार्षिक दिवसांचे आयोजन 7 गुण
- संघटन परिचारिका/क्षेत्रीय भेटी 7 गुण

एकूण 35 गुण

शाळा आधारित उपक्रमांचे मूल्यमापन मापदंड पुढीलप्रमाणे असतील:

- अभ्यासक्रम सामग्रीवर प्रासंगिकता
- कल्पनेची मौलिकता
- कौशल्य/सर्जनशीलता
- शिक्षणाचा प्रचार करण्यासाठी उपयोगिता

उपरोक्त मापदंड लक्षात ठेवून या संदर्भात गुण हे संपूर्णपणे कार्यक्रमासाठी दिले जाऊ शकतात.

ii. कार्यशाळा आधारित कार्य (डब्ल्यूबीए)

दोन वर्षांच्या कार्यक्रमात शिक्षक प्रशिक्षणार्थीसाठी दरवर्षी प्रत्येकी 12 दिवसांच्या दोन कार्यशाळा आयोजित के ल्या जातात. सर्व प्रस्तावित कार्यशाळा दरवर्षी एकत्रित 100 गुण खालीलप्रमाणे विभागलेले असतील:

प्रथम वर्ष

- भाषा, गणित, ईव्हीएस, एससी/एसएसी वर पाठ योजना तयार करणे (6x4) 24 गुण
- चार विषयांचे शिक्षण आणि शिक्षण सामग्री तयार करणे
तसेच साहाय्य करणे (4x4) 16 गुण
- एका विषयावर आधारित मूल्यांकनामध्ये पोर्टफोलिओचा विकास करणे 06 गुण
- आराखड्यवर आधारित संतुलित प्रश्नपत्रिका आणि रूपरेषा तयार करणे (6x4) 24 गुण
- प्रात्यक्षिक धड्यांचे निरीक्षण 10 गुण
- प्रक्रिया मूल्यांकनावरील सहभाग 20 गुण

एकूण 100 गुण

दुसरे वर्ष

- कोणत्याही दोन विषयांमध्ये मॅपिंगची संकल्पना –
भाषा, गणित, ईव्हीएस, एससी/एसएसी (8x2) 16 गुण
- कला, शारीरिक व आरोग्य व कार्य शिक्षण (3x8) 24 गुण
- वेळापत्रक/वार्षिक कार्यक्रम दिनदर्शिका यांचे विश्लेषण 10 गुण
- शाळा समुदाय संबंध 10 गुण
- सेमिनार प्रस्तुती 20 गुण
- प्रक्रिया मूल्यांकनावरील सहभाग 20 गुण

एकूण 100 गुण

iii. अध्यापन सराव (पीटी)

शिक्षक प्रशिक्षणार्थींना प्रत्येक चार विषयांवर 10 सराव पाठ देणे आवश्यक आहे (भाषा, गणित, पर्यावरण अभ्यास आणि विज्ञान/सामाजिक विज्ञान). तिला/त्याला शाळेतील सल्लागार आणि पर्यवेक्षक यांचे मार्गदर्शन (विषयाचे वरिष्ठ शिक्षक) देण्यात येईल. सल्लागार प्रत्येक विषयातील विषय शिक्षक 7 पैकी किमान 5 पाठांचे आणि पर्यवेक्षक 3 पैकी 2 पाठांचे पर्यवेक्षण करतील.

उमेदवाराच्या सराव अध्यापन कामगिरीचा दर्जा ठरवण्याकरिता मूल्यांकन मानदंड खालीलप्रमाणे असतील:

- पाठ नियोजन
- विषय योग्यता
- शिक्षकांचे मार्गदर्शन
- धडा आणि त्याच्या व्यवस्थापनात विद्यार्थी सहभाग
- विद्यार्थी मूल्यांकन
- शाळेच्या प्रमुखाने सराव अध्यापनाचे केलेले मूल्यमापन

सुरुवातीला सोयीसाठी ठरविलेल्या मूल्यांकन निकषांनुसार एकूण 75 गुणांच्या आधारावर प्रत्येक धड्याचे मूल्यमापन केले जाईल. शाळा प्रमुख प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीसाठी 25 गुणांपैकी वैयक्तिक वैशिष्ट्ये, सह-शैक्षणिक क्रियाकलापमधील सहभाग, शालेय कार्यात सहभाग, शिक्षण आणि मौलिकता आणि अद्भुतता यावर एक अध्यापन सराव मूल्यमापन अहवाल सादर करतील.

मूल्यांकनामध्ये अध्यापन सरावास एकूण 75 गुण आणि 40 धडे आहेत. प्रत्येक धड्यामध्ये मिळवलेल्या गुणांची बेरीज करून त्यास एकूण धड्यांनी विभागून मिळणारे गुण आणि शाळेच्या प्रमुखांनी प्रशिक्षणार्थींना 25 पैकी दिलेल्या गुणांचा अंतिम निकाल (पूर्णांकित) तयार करताना समावेश केला जाईल. सराव अध्यापनाच्या प्रमाणपत्रासाठी 200 पैकी गुण देण्याकरिता एकूण प्राप्त गुणांना 2 ने गुणले जाईल.

शिक्षण क्षमता मॅपिंग प्रोफाइलमध्ये, लिहिण्यासाठी जागा व्यतिरिक्त, तेथील निरीक्षण त्याचप्रमाणे रेटिंग श्रेणीच्या स्वरूपासह विविध निकषांचा उल्लेख सल्लागार आणि पर्यवेक्षकाद्वारे दाखल करणे आवश्यक आहे. तो खालीलप्रमाणे:

मूल्यमापन मापदंड	कमाल गुण	प्राप्त गुण	शेरा
पाठ नियोजन	20		
पाठ्य वस्तू योग्यता	15		
शिक्षकांचे मार्गदर्शन	15		
धडा आणि त्याच्या व्यवस्थापनात विद्यार्थी सहभाग	15		
विद्यार्थी मूल्यांकन	10		
शाळा प्रमुख द्वारे सराव अध्यापन प्रक्रिया मूल्यांकन	25		
एकूण	100x2= 200		

प्रमाणनासाठी श्रेणी निश्चित करणे

वर नमूद केल्यानुसार अभ्यासक्रमाच्या विविध घटकांवर उमेदवारांकडून प्राप्त केलेले गुण खालील रचनेनुसार पाच गुणांच्या स्वरूपातील पूर्ण ग्रेडमध्ये रूपांतरित केले जाईल:

गुण श्रेणी (टक्केवारीनुसार)	अक्षर श्रेणी
85 ते 100	A
70 ते 84	B
55 ते 69	C
40 ते 54	D
40 खालील	E

एकदा शाळा-आधारित कार्य, कार्यशाळा-आधारित कार्यप्रदर्शन आणि अध्यापन सरावामध्ये उमेदवाराने प्राप्त केलेले गुण अंतिम मानले जातील आणि 50 टक्के पात्रता गुण असतील. सहप्राथमिक अभ्यासक्रम, प्राथमिक

स्तरावर शिकवण्याचे विषय आणि उच्च प्राथमिक स्तरावरचे विषय 'डी' श्रेणी (40 टक्के) पात्र म्हणून गणले जातील. श्रेणी 'डी' खालच्या उमेदवारांना श्रेणी 'डी' पर्यंत पोहोचण्यासाठी प्रत्येक वर्षी मे आणि नोव्हेंबरमध्ये परीक्षा घेण्यात येतात. श्रेणी मध्ये सुधारणा करण्याच्या इच्छुकांनी त्यांच्या पूर्वसूचनेच्या कालमर्यादेत एनआईओएस नियमानुसार परीक्षा शुल्क भरणासह पुन्हा परीक्षा देऊ शकतात.

परीक्षेच्या दोन्ही सेटमध्ये उमेदवाराने कमीतकमी श्रेणी 'डी' (40 टक्के) मिळवणे आवश्यक आहे (अभ्यासक्रम आधारित गृहपाठ सह लेखी आणि प्रात्यक्षिक) आणि 50% प्रॅक्टिकल मध्ये प्रथम आणि द्वितीय वर्ष आणि प्रमाणपत्रासाठी पात्र ठरण्यास दरवर्षी 45 टक्के मिळवणे आवश्यक आहे.

D.El.Ed. अभ्यासक्रमांचे मूल्यांकन

अ. क्र.	अभ्यासक्रमाचे शीर्षक	बाह्य/ पूर्ण गुण	उत्तीर्ण गुण	गृहपाठ /अंतर्गत पूर्ण गुण	उत्तीर्ण गुण	एकूण
प्रथम वर्ष						
1	501-"भारतातील प्राथमिक शिक्षण: एक सामाजिक-सांस्कृतिक दृष्टीकोन"	70	28	30	12	100
2	502- " बालशिक्षण शिकवण्याच्या प्रक्रियांमध्ये प्राथमिक शाळा"	70	28	30	12	100
3	503- "प्राथमिक स्तरावर भाषा शिकणे"	70	28	30	12	100
4	504- " प्राथमिक स्तरावर गणित शिकणे"	70	28	30	12	100
5	505- "प्राथमिक स्तरावर पर्यावरण अभ्यास (ईव्हीएस) शिकणे"	70	28	30	12	100
6	शाळेतील इंटर्नशिप					
	a) 511- "शाळा आधारित उपक्रम"	-	-	100	50	100
	b) 512- "कार्यशाळा आधारित उपक्रम"	-	-	100	50	100
एकूण		350	-	350		700

एकूणात 45% म्हणजे 315						
द्वितीय वर्ष						
1	506- "मुलांना समावेशक समजून घेणे"	70	28	30	12	100
2	507- "समुदाय आणि प्राथमिकशिक्षण"	70	28	30	12	100
3	508- "प्राथमिक स्तरावर कला, आरोग्य आणि शारीरिक शिक्षण शिकणे"	70	28	30	12	100
4	509- "उच्च प्राथमिक स्तरावर सामाजिक विज्ञान/ विज्ञान शिकणे"	70	28	30	12	100
5	शाळेतील इंटर्नशिप					
	a) 513- "कार्यशाळा आधारित उपक्रम"	-	-	100	50	100
	ब) 514- "अध्यापन सराव"	-	-	200	100	200
	एकूण	280	-	420	-	700
एकूणात 45% म्हणजे 315						
	एकूण	630	-	770	-	1400

टीप: - लेखी परीक्षा पेपरसाठी परवानगी दिली जाणारी वेळ ही 70 गुणांसाठी 3 तास आहे.

टीप: पुन्हा तपासणी आणि पुनर्मूल्यांकनासाठी, सुधारित (वाढ किंवा कमी) गुण अंतिम असतील आणि पुन्हा तपासणीसाठी/पुनर्मूल्यांकनासाठी अर्ज करणाऱ्या प्रशिक्षणार्थी वर बंधनकारक असेल.

उत्तर पत्रिकेची पुन्हा तपासणी आणि पुनर्मूल्यांकन

आपण मुदत परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यास आणि आपण आपल्या निकालाबद्दल समाधानी नसल्यास, NIOS आपल्या उत्तर पत्रिकेची पुन्हा तपासणी करण्याची संधी प्रदान करते. ज्यात गुणांचे पुनर्मूल्यांकन केले जाते आणि हे सुनिश्चित केले जाते की कोणताही प्रश्न विना मूल्यांकन नाही. लक्षात ठेवा की उत्तरे पुन्हा तपासणी करताना पुन्हा मूल्यांकन केले जात नाहीत. आपण पुनर्मूल्यांकन साठी स्वतंत्रपणे अर्ज करावा. आपण निकाल घोषित झाल्याच्या तारखेपासून 30 दिवसांच्या आत कोणत्याही विषयातील उत्तर पत्रिकेची पुन्हा तपासणी आणि पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी अर्ज करावा. उत्तर पत्रिकेची पुन्हा तपासणी/पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी विहित केलेल्या संबंधित अभ्यास केंद्राच्या समन्वयकांना अर्ज करावा (परिशिष्ट-V आणि VI).

आपण प्रत्येक विषयाचे पुन्हा तपासणीसाठी निर्धारित फी रु. 300/- (तीनशे फक्त) आणि पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी रु. 800/- (आठशे फक्त) चा सचिव, एनआयओएस च्या नावे नोएडा येथे देय असलेल्या बँक ड्राफ्टच्या माध्यमातून फी भरू शकता. आपल्या अर्जाच्या प्राप्तीनंतर 45 दिवसांच्या आत पुन्हा तपासणी आणि पुनर्मूल्यांकन पूर्ण केले जाईल. कोणत्याही परिस्थितीत आपण किंवा आपल्या वतीने कोणालाही उत्तर पत्रिका दाखवली जाणार नाही.

18. पुन्हा परीक्षा

उमेदवाराला आधी नमूद केल्यानुसार लेखी (बाह्य आणि अभ्यासक्रम आधारित गृहपाठ) आणि प्रात्यक्षिक परीक्षेत प्रत्येक वर्षी आणि एकंदरीत स्वतंत्रपणे उत्तीर्ण व्हावे लागेल. जर कुणी उमेदवार तो विषय पास होण्यात अयशस्वी ठरला तर अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी पुढील तीन (3) टर्म-एंड परीक्षा एनआईओएस नियमांनुसार परीक्षा शुल्क भरणासह पुन्हा परीक्षा देऊ शकतात.

19. डुप्लिकेट कागदपत्रांसाठी फी व परीक्षा फी

अ. क्र.	तपशील	दर (रु.)
1.	डुप्लिकेट आयडेंटिटी कार्ड जारी करणे	100/-
2.	सर्टिफिकेटची डुप्लिकेट कॉपी	200/-
3.	डुप्लिकेट मार्क्स स्टेटमेंट	200/-
4.	गुणांची छाननी/उत्तर पत्रिकेची पुन्हा तपासणी	300/- प्रति विषय
5.	उत्तर पत्रिकेचे पुनर्मूल्यांकन	800/- प्रति विषय
6.	तात्काळ डुप्लिकेट प्रोव्हिजनल प्रमाणपत्र/स्थलांतर प्रमाणपत्र आणि गुणपत्रक (व्यावसायिक) जारी करणे	400/- प्रति दस्तऐवज
7.	दुरुस्ती नंतरचे सुधारित गुणपत्रक, प्रोव्हिजनल प्रमाणपत्र आणि पास प्रमाणपत्र	200/-
8.	एनआयओएस दस्तऐवजाची पडताळणी (खाजगी संस्थेसाठी आणि वैयक्तिक)	500/-
9.	परीक्षा शुल्क (लेखी, प्रात्यक्षिक आणि अंतर्गत)	300/- प्रति विषय

- ❖ डुप्लिकेट आयडी कार्डसाठी एफआयआरची कॉपी सोबत जोडली पाहिजे.
- ❖ डुप्लिकेट प्रमाणपत्र मिळण्यासाठी एनआयओएस आयडी कार्डची ए आणि मार्क स्टेटमेंट कॉपी सोबत जोडली पाहिजे.

20. कोणाशी संपर्क साधावा

केंद्र/स्थान	व्यावहारिक कामाचे स्वरूप	शैक्षणिक व्यक्ती
कार्य केंद्र (शाळा)	a) शाळा-आधारित उपक्रम	मुख्याध्यापक/प्राचार्य/वरिष्ठ शिक्षक (मार्गदर्शक) पर्यवेक्षक (शिक्षक-बीआरसीसी, आरसीसी)
	b) सराव शिकवणे	मुख्याध्यापक/प्राचार्य/वरिष्ठ शिक्षक (मार्गदर्शक) पर्यवेक्षक (शिक्षक-बीआरसीसी, आरसीसी)
अध्ययन केंद्र	a) कार्यशाळेवर आधारित उपक्रम कार्यशाळा समन्वयक/संसाधन व्यक्ती	
	b) अभ्यासक्रमआधारित गृहपाठ अभ्यास केंद्र समन्वयक	

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

D.El.Ed. कार्यक्रम

(विद्यार्थ्याने या स्वरूपाची रिक्त प्रत आणि भरलेली प्रत आपल्या जवळ ठेवावी)
कार्यरत शाळेच्या मुख्याध्यापका चे प्रमाणपत्र आणि शिक्षक प्रशिक्षणार्थी चा जाहीरनामा
(शाळेने भरलेली एक प्रत ठेवावी)

शाळेच्या मुख्याध्यापकांचे प्रमाणपत्र जिथे शिक्षक प्रशिक्षणार्थी आता कार्यरत आहे (कार्यरत शाळा)

(मुख्याध्यापकांनी नोंदी केल्या पाहिजेत)

प्रमाणित करतो/ते की

- 1) श्री / श्रीमती _____ (पूर्ण नाव), या शाळेचे प्राथमिक शिक्षक एन.आय.ओ.एस. च्या प्राथमिक शिक्षण पदविका (D.El.Ed.) चे प्रशिक्षणार्थी (दिनांक _____ पासून दिनांक _____ पर्यंत)
- 2) त्यांचा / तिचा या शाळेतील अध्यापनाचा अनुभव ----- वर्षे (अक्षरात लिहा) आणि ----- (अक्षरात लिहा). ते /ती त्यांना/तिला 1 वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर सराव पाठ कारण्याची परवानगी देण्यात अली आहे आणि शाळेत 1 वर्षाच्या कालावधीत शाळा-आधारित उपक्रम राबविण्याची परवानगी देण्यात अली आहे.

शाळेचा पत्ता,पिनकोड आणि टेलीफोन कोड सह

शाळेचा शिक्षा

दिनांक

मुख्याध्याकाचे नाव आणि स्वाक्षरी

प्रशिक्षणार्थी चा जाहीरनामा

श्री/ श्रीमती.----- माझे गुरू आणि श्री श्रीमती.----- माझे

पर्यवेक्षक आहे

मी हे घोषित करतो/ करते कि

a) मी सर्व नियमावली आणि नियमांचे पालन करेन तसेच वर्कशॉपच्या दिशानिर्देश आणि सूचनांचे पालन करीन. जर मी तसे करण्यास असमर्थ असेल तर मला कार्यशाळेत उपस्थित राहण्यास प्रतिबंध केला जाऊ शकतो. जे मी कोणत्याही निषेध आणि पूर्वग्रहण न स्वीकारेल

b) माझ्या शाळेच्या मुख्याध्यापकांना कार्यशाळेचा पूर्ण कार्यप्रदर्शन दाखवेल आणि त्यानंतर जानेवारीपासून प्रॅक्टिस अध्यापन सुरु करेल आणि पुढील कॅलेंडर वर्षाच्या ऑगस्ट पर्यंत पूर्ण करेल आणि मी चालू वर्षादरम्यान एनआयओएस द्वारे दिलेले मार्गदर्शक तत्वे आणि निर्देशानुसार शाळा आधारित क्रियाकलाप (एसबीए) पूर्ण केल्या आहेत;

c) जर मी असे करण्यास असमर्थ ठरलो तर, मी रजिस्टर्ड/स्पीडपोस्टाने अभ्यास केंद्र समन्वयकांना लिहून कळवावे आणि कोणत्याही कठोर व पूर्वग्रहदूषित न करता मी या संदर्भात अभ्यास केंद्र समन्वयकांचा निर्णय स्वीकारेल आणि त्यानुसार कार्य करेल.

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे पूर्ण स्वाक्षरी

नाव:

नावनोंदणी क्रमांक:

कार्यशाळा:

तारीख:

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____
D.El.Ed. कार्यक्रम
मुख्याध्यापकांद्वारे घोषणापत्र
(शाळेने या भरलेल्या प्रपत्राची छायाप्रत ठेवावी)

1. मुख्याध्यापकांना हि विनंती आहे कि हा प्रपत्र आपल्या हाताने भरावे
2. तिने/त्याने एन.आय.ओ. एस. च्या D.El.Ed ची गुणवत्ता राखण्यासाठी व सुधारण्यासाठी कृपया सहकार्य करावे
3. जर प्रशिक्षणार्थी शिक्षक प्रात्यक्षिक करण्यासाठी अनियमित असेल तर त्याला / तिला याबद्दल ताकीद दिली जाऊ शकते. तो / ती अद्यापही तसेच वागत असेल तर त्याला / तिला कार्य सुरू ठेवण्यास परवानगी दिली जाऊ नये आणि या प्रकरणाची कृपया लेखी मध्ये अभ्यास केंद्रात द्यावी

फार महत्वाचे

- 1) शिक्षक प्रशिक्षणार्थी अभ्यास केंद्र समन्वयक द्वारे दिलेले वर्कशॉप-I प्रमाणपत्र (मूळ) दाखवेल. उन्हाळ्याच्या सुट्टीनंतर आपल्या शाळेत उघडल्या नांतर लगेच त्याची एक प्रत घ्यावी. प्रमाणपत्र पाहिल्यानंतर, त्याला सराव पाठ करण्याची परवानगी देण्यात यावी आणि संबंधित सल्लागाराने त्यानुसार सूचना करणे आवश्यक आहे.
 - 2) मार्गदर्शक आणि पर्यवेक्षकास विनंती आहे की ते संपूर्ण काळात वर्गात बसून धडे पाळा आणि टिपणी, सूचना इ. लिहा.
 - 3) शिक्षक प्रशिक्षणार्थी अभ्यास केंद्र समन्वयक द्वारे दिलेले वर्कशॉप-II प्रमाणपत्र (मूळ) दाखवेल.
- उन्हाळ्याच्या सुट्टीनंतर आपल्या शाळेत उघडल्या नांतर लगेच त्याची एक प्रत घ्यावी. प्रमाणपत्र पाहिल्यानंतर, त्याला सराव पाठ करण्याची परवानगी देण्यात यावी आणि संबंधित सल्लागाराने त्यानुसार सूचना करणे आवश्यक आहे.

1. प्रोग्राम स्टडी सेंटरचे नाव आणि कोड _____
2. कॅपिटल लेटर्समध्ये शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे संपूर्ण नाव _____ एनीलमेंट क्रमांक . _____
3. शाळेचा पत्ता, पिनकोड आणि टेलीफोन कोड सह _____

_____.
4. कॅपिटल लेटर्समध्ये वर्किंग स्कूलच्या मुख्याधिकारीचे पूर्ण नाव _____
5. शाळेचा पत्ता पिनकोड व दूरध्वनी क्रमांक _____
_____.

प्रमाणित की

1. आमच्या शाळेत _____ पासून _____ पर्यंत वर्ग असतात .
 2. शाळा _____ शासनाकडून मान्यता प्राप्त आहे
- मी हे घोषित करतो कि
1. एनआईओएसने जारी केलेल्या शाळा आधारित कार्य, कार्यशाळा आधारित उपक्रम आणि प्रात्यक्षिके अध्यापनाबद्दलच्या मार्गदर्शक तत्वांमधून मी गेलेलो आहे आणि त्यातील मजकूर तसेच माझ्या कार्य आणि जबाबदा-यांबद्दल मला समजले आहे.
 2. पुढील सत्रात मी जानेवारी पर्यंत अध्यापनाचे धडे वितरीत करण्याची परवानगी देईन
 3. शिक्षक प्रशिक्षणार्थींना एनआयओएस प्रादेशिक केंद्रांच्या निर्धारित कालमर्यादितुसार तो / ती व्यावहारिक कार्याचा (पीटी आणि एसबीए) अंमलबजावणी करण्यास परवानगी दिली जाणार नाही
 4. प्रमाणित केले की या स्वरूपातील सर्व नोंदी मला माझ्या स्वतः च्या हातांनी करण्यात आल्या आहेत ज्या माझ्याकडून गोळा केल्या जातात आणि सबमिट केल्या जातात.

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीच्या पूर्ण स्वाक्षरी

नावनोंदणी क्रमांक:

Date:

शाळेचा शिक्षा

मुख्याध्यापकांच्या पूर्ण स्वाक्षरी

ऑफिस सील

Date

Workshop-I

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

D.El.Ed. कार्यक्रम

(शाळेने या भरलेल्या प्रपत्र ची छायाप्रत ठेवावी)

प्रत्येक शिक्षक प्रशिक्षणार्थीसाठी एक प्रपत्र वापरा

मॅन्टर, पर्यवेक्षक आणि त्याच्या / तिच्या कामकाजाच्या शाळेतील मुख्याधिकार्याचे प्रमाणपत्र

(सुपरवाइझर / मॅन्टर यांनी या भरलेली प्रोफोकरीची एक छायाप्रत ठेवावी)

1. सुपरवायझर / मॅन्टरला विनंती आहे की एन.आय.ओ.एस. प्रॅक्टिकल मॅन्युअल, प्रोग्राम गाइड आणि शैक्षणिक आधार प्रणाली चे हॅन्ड बुक वाचा
2. त्याने / तिने एनआईओएस लेसन प्लॅनच्या स्वरूपातील लेसन प्लॅन लिखित तंत्र आणि शिक्षण कौशल्यात सुधारणा करण्याविषयी शिक्षक प्रशिक्षणार्थींना टिपा देण्याची विनंती केली आहे.
3. त्याला / तिला शाळेच्या शिक्षक प्रशिक्षणार्थीला भेट देणे आवश्यक आहे जिथे तो / ती कार्य करते
4. संपूर्ण कालावधीसाठी तो / ती (शिक्षक प्रशिक्षणार्थीने पाठवलेल्या वेळी) वर्गामध्ये बसणे आवश्यक आहे आणि लेसन प्लॅनच्या मुख्य भागातील टिप्पण्या, सूचना, दुरुस्त्या इ. लिहा. शाब्दिक सूचनांव्यतिरिक्त
5. पाठ्यात दुरुस्ती न करता, रचनात्मक सूचना इ. तपासणीत रद्द केल्या जातील म्हणून, पर्यवेक्षक / सल्लागारांनी विनंती आहे. कि या संदर्भात पूर्ण सहकार्य करावे

शाळेच्या मुख्याध्यापकाचा दाखला, जिथे पर्यवेक्षक / मदतकार्य कार्यरत आहे

(हेड मास्टरने हे सर्टिफिकेट त्याचा / तिच्या हातात भरण्यासाठी कृपया विनंती केली आहे)

हे प्रमाणित करणे आहे की श्री / श्रीमती / _____ (पूर्ण नाव) शाळेत शिक्षक

म्हणून पासून _____ आजपर्यंत काम करतात

त्यांना/तिला एनआयओएस शिक्षक प्रशिक्षणार्थीच्या सराव साठी त्यांना परवानगी देण्यामध्ये माझा कुठलाही आक्षेप नाही.

शाळेचा पत्ता, पिनकोड आणि टेलीफोन कोड सह

इन्स्टिट्यूट शिक्षा

मुख्याध्यापक च्या पूर्ण स्वाक्षरी

नाव: _____

मुख्याध्यापकांचा शिका

दिनांक

मी हे घोषित करतो कि,

- 1) माझे शिक्षण अनुभव _____ वर्ष पूर्ण आहे (शब्द लिहा)
- 2) मी मार्गदर्शक तत्वे आणि पीटी अँड एसबीए विषयीच्या अतिरिक्त सूचना, पाठ नियोजन वरील एनआयओएस स्वरूप आणि त्यातील सामग्री तसेच माझ्या कार्य आणि जबाबदाऱ्या समजून घेतली आहे.
- 3) मी घोषित करतो की मी शिक्षक प्रशिक्षणार्थींना लेसन प्लॅन लिखित मार्गदर्शन करेल आणि एनआईओएस मार्गदर्शक तत्वांनुसार पर्यवेक्षी कालावधी दरम्यान सराव पाठांचा आढावा घेईल. जेव्हा आवश्यक असेल तेव्हा मी या संदर्भात त्याच्या / तिच्या टिपा देईन
- 4) माझे कामाचे ठिकाण / घर (निवृत्त व्यक्ती) आणि अभ्यास विद्यालयाचे अंतर हे _____ कि. मी. आहे (कृपया शब्द लिहा) आणि 50 किमी पेक्षा पुढे
- 5) या प्रोफाइलमध्ये असलेल्या सर्व नोंदी मला माझ्या स्वतः च्या हातांनी बनविल्या आहेत असे घोषित केले, जे सत्य आहेत.

पिन क्र. आणि दूरध्वनीसह पोस्टल पत्ता

(इन-सर्विसेस सुपरवाइझर / मॅन्टर इन्स्टिट्यूटचा पत्ता

आणि निवृत्त सुपरवाइझर / मार्गदर्शक यांच्या बाबतीत घरचा पत्ता)

पर्यवेक्षक / मार्गदर्शक यांचे पूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-I

D.El.Ed. कार्यक्रम

शाळा-आधारित कार्याचा तपशील (एसबीए) प्रत्येक शिक्षक प्रशिक्षणार्थीसाठी एक प्रपत्र वापरा
(प्रशिक्षणार्थीने काळ्या-शाई पेन वापरून त्याच्या / तिच्या हातात भरावे)

अभ्यास केंद्राचे नाव आणि कोड _____				
शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे पूर्ण नाव _____				
नामांकन क्रमांक _____ विशेष पेपर _____				
पद्धत विषय: 1. _____ 2. _____				
अ. क्र.	उपक्रमाचे शीर्षक	उप-उपक्रमांचे नाव	अहवालाच्या पृष्ठांची संख्या	सोबत जोडलेल्या माहितीचा तपशील
1	अभ्यास कार्य			
2	शाळा/वर्ग अभिलेख व नोंद वही	1) विद्यार्थ्यांचा प्रगती अहवाल तयार करणे 2) वास्तविक नोंद (विशिष्ट निरीक्षणावर आधारित) 3) पाठ डायरी / नोंदीची देखभाल 4) वेळापत्रक तयार करणे व व्यवस्था / पर्यायी वर्गाच्या वेळापत्रकाची तयारी करणे आणि पर्यायी वर्ग आयोजित करणे 5) विद्यार्थ्यांची ग्रंथालय, प्रयोगशाळा व क्रीडाविषयक कामांची नोंद करणे		
3	शालेय कार्यक्रमां मध्ये योगदान	1) सकाळच्या सभेचे व इतर संमेलनांचे आयोजन करणे आणि प्रक्रियेचा अहवाल तयार करणे आणि निष्कर्ष तयार करणे 2) पीटीए / एमटीए / एसएमसी सभेची प्रक्रिया करण्याची प्रक्रिया 3) आणि साध्य परिणामांची नोंद करणे 4) शाळांमध्ये सामाजिक उत्सव साजरा करणे 5) वार्षिक क्रीडा स्पर्धा किंवा शाळेच्या वार्षिक दिवस साजरा करणे		

मी घोषित करतो की मी वरील क्र.1 ते 3 वर नमूद केलेल्या शाळेत या वर्षी _____ महिन्यात कार्य केले आहे. त्याचा हा अहवाल जमा करत आहे

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे संपूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक:

प्रमाणित केले जाते की उपरोक्त शिक्षक प्रशिक्षणार्थीने उपरोक्त दिलेल्या सर्व शालेय अभ्यासक्रमांची अंमलबजावणी केली आहे. या शाळेत उपक्रम (एसबीए) आणि मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाखाली अहवाल तयार केले. पर्यवेक्षक (गुरु आणि एचएमने प्रमाणित केले आहे)

माझ्याद्वारे तयार आणि प्रस्तुत केले

गुरुची पूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक:

प्रशिक्षणार्थीच्या पूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक:

शाळेचा शिक्षक

हेड मास्टर पूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक:

टीप: एसबीए संबंधित सर्व कागदपत्रे गुरुची आणि मुख्याध्यापकांनी स्वाक्षरी करून या सर्व नोंदी ज्यात आहेत त्या कार्यशाळेच्या पहिल्या सत्रात पहिल्या दिवशी सादर कराव्यात.

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-I

D.El.Ed. कार्यक्रम

वर्कशॉप-I भरण प्रमाणपत्र

एनआईओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्रांच्या मार्गदर्शक सूचनां नुसार कार्यशाळा - 1 / कार्यशाळा - II पूर्ण झाल्यानंतर एनआईओएस शिक्षक प्रशिक्षणार्थी यांना हे प्रमाणपत्र जारी केले जाते.
फक्त कार्यशाळा समन्वयकाने भरावे
(कृपया त्याची एक प्रत आपल्या जवळ ठेवा)

कार्यक्रमाचे नाव आणि कोड: कार्यशाळा -I

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे पूर्ण नाव _____

नामांकन क्रमांक _____

प्रमाणित केले की उपरोक्त नाव असलेल्या विद्यार्थ्याने खालीलप्रमाणे तपशील शाळेत प्रात्यक्षिक (एनआयओएस मार्गदर्शक तत्त्वे आणि निर्देशानुसार) काम पूर्ण केले आहे.

1) तिने /त्याने सादर केलेल्या अहवाला नुसार शाळा आधारित उपक्रम दि. _____ पासून
_____ दि. पर्यंत

2) कार्यशाळा -I दि. _____ पासून _____ दि. पर्यंत

मार्गदर्शकांचे पूर्ण नाव _____

पर्यवेक्षक पूर्ण नाव _____

कार्यशाळा केंद्र -1 चा पत्ता आणि दूरध्वनी क्र. आणि कोड क्र.

शाळेचा शिक्षा

कार्यशाळा

समन्वयक पूर्ण स्वाक्षरी

नाव
कार्यालयाचा शिक्षा
दिनांक

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र

Workshop-II

D.El.Ed. कार्यक्रम

प्रशिक्षणार्थींना D.El.Ed. कार्यशाळे-2 साठी पत्र

From: अभ्यास केंद्र समन्वयक

To: शिक्षक प्रशिक्षणार्थींचा पत्ता

क्रमांक:

दिनांक:

प्रिय शिक्षक प्रशिक्षणार्थी,

तुम्हाला कळविण्यात येते कि 12 दिवसांची कार्य शाळा -2 दि. पासून ----- (तारीख) ----- पर्यंत खाली दिलेल्या कार्यक्रमा नुसार होईल

- पहिल्या दिवशी येण्याची वेळ सकाळी 9 आहे
- हे पत्र दाखवा आणि त्याची एक प्रत जमा करा
- एनआयओएस ओळखपत्र दाखवा आणि त्याची प्रत जमा करा
- कार्यशाळा -1 मूळ प्रमाणपत्र
- सर्व बाबतीत पूर्णतः भरलेला 1 ते 4 मूळ संच
 - कार्यशाळेत दररोज दोन लिटर बाटलीमध्ये पिण्यायोग्य पाणी आपल्याबरोबर आणा
 - सर्व फोटोकॉपी ए 4 आकाराचे असणे आवश्यक आहे
 - कृपया फोटोकॉपी वेगळ्या आणि वाचनीय आहेत का ते तपासा
 - या पत्राशी संलग्न 4 (चार) प्रपत्र स आहेत
 - ते प्रपत्र भरलेला आणि संबंधित अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी असणे आवश्यक आहे
 - प्रत्येक कार्यवाहीनुसार सर्व आवश्यक त्या अटी पूर्ण केल्या तर तुम्हाला कार्यशाळा चालू ठेवण्याची परवानगी दिली जाईल
 - कार्यशाळा बोर्ड परिक्षा प्रमाणेच आहे आणि सर्व सत्रांमध्ये 100% उपस्थिती आवश्यक आहे (या संदर्भात कोणतीही सुट नाही)
 - आपण पहिल्या दिवशी विलंब अहवाल देणे टाळण्यासाठी एक दिवस अगोदर येणे आवश्यक आहे
 - दररोज किमान दोन कार्य असणार आहे त्या मुळे तुम्हाला कधी उशिरा पर्यंत व तर कधी सकाळी लवकर येऊन काम करावे लागणार आहे म्हणून, वर्कशॉप कालावधीमध्ये जवळपासच्या ठिकाणी राहणे आवश्यक आहे
 - आपण वर्कशॉप-1 पूर्णता प्रमाणपत्र प्राप्त केल्यास आणि अभ्यास शिकवण्यासाठी अपयशी ठरल्यास, आपण वर्कशॉप-2 मध्येच सहभागी होऊ नये (जरी आपणास कॉल लाईटर पाठविण्यात आले असेल तरी)
 - पाठांमध्ये अंगभूत आणि अन्य कागदपत्रे तयार नसल्यास आपण या कार्यशाळेत हजर राहू नये.
 - त्या बाबतीत, आपण REG./SPEED POST द्वारे कळवावे

महत्वाचे: -

- 1) आपण सर्व प्रपत्रे वाचा आणि संबंधित कागद तयार करण्यासाठी योग्य नोंदी प्राप्त झाल्यानंतर त्यावर समन्वयक व मुख्याध्यापक यांचे स्वाक्षरी घेणे आवश्यक आहे
- 2) भविष्यात वापरण्यासाठी आपल्यास किमान एक रिक्त प्रपत्र चा संच ठेवा
- 3) सर्व भरलेल्या प्रपत्रांचा वेगळा आणि वाचनीय फोटोकॉपी संच तयार करा
- 4) भविष्यात वापरासाठी वरील कागदपत्रांची छायाप्रत ठेवा

आपल्याला सल्ला देण्यात येत आहे कि

- शिक्षण सराव दरम्यान (40) पाठा ची नोंद ठेवा
- कार्यक्रम मार्गदर्शक आणि कार्य पुस्तिका
- सर्व अभ्यासक्रम पुस्तके
- पीसीपी आणि प्रात्यक्षिक मॅन्युअल
- वर्कशॉप कार्या साठी 200 फुलस्केप पांढरे पेपर
- स्टेपलर, स्टेपल पिन, डिक, रंगीत स्केच पेन, स्केल, पेन्सिल, इरेजर इ
- आपले कार्यशाळा कार्य आणि अशा इतर कागदपत्रे ठेवण्यासाठी एक मजबूत फाइल
- आपले पूर्ण नाव, नावनोंदणी क्रमांक, कार्यक्रम केंद्र आणि कागदी पत्रिकेवर कागदपत्रांची माहिती (फाईलमध्ये ठेवण्यात येणारी सामग्री) लिहा आणि त्यास फाइल वर चिटकवा.

आपल्याला कार्यशाळेत आणि शुभकामनांसह पहाण्याची आशा करतो

आपला विनम्र,

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-II

D.El.Ed. कार्यक्रम

(शिक्षक प्रशिक्षणार्थीने भरलेले असावे)

- 1) कार्यक्रम अभ्यास केंद्र नाव आणि कोड _____
- 2) विद्यार्थ्यांचे पूर्ण नाव: _____
- 3) नावनोंदणी क्रमांक: _____ 4) पर्यायी विषय _____
- 5) पिन कोडसह वर्किंग स्कूलचा पत्ता आणि दूरध्वनी क्रमांक _____
- 6) वर्किंग स्कूलच्या मुख्याध्यापकाचे संपूर्ण नांव _____
- 7) मार्गदर्शक चे पूर्ण नाव आणि पत्ता _____
- 8) मार्गदर्शित आणि निरीक्षण केलेले धडे विषय(भाषा क्र.)-----गणित(क्र.)----- पर्या. शा. (क्र.) _____ वि./ स. शा. (क्र.) _____
- 9) पर्यवेक्षक चे पूर्ण नाव आणि पत्ता _____

मार्गदर्शित आणि निरीक्षण केलेले धडे विषय(भाषा क्र.) _____ गणित(क्र.) _____ पर्या. शा. (क्र.) _____ वि./ स. शा. (क्र.) .-----

शाळेच्या मुख्याध्यापकाचा दाखला, जिथे शिक्षक प्रशिक्षणार्थी कार्यरत आहे

प्रमाणित आहे की श्री/श्रीमती _____

(प्रशिक्षणार्थीचे पूर्ण नाव)

----- यामध्ये नियमित शिक्षक म्हणून काम करीत आहे.

शाळेचा शिक्षा

मुख्याध्यापकी स्वाक्षरी

कार्यालयाचा शिक्षा

दिनांक

प्रशिक्षणार्थी चे घोषणापत्र

- 1) याद्वारे मी हे घोषित करतो की या स्वरूपात असलेली सर्व विधाने माझ्या हाताने लिहिलेली आहेत: जे सत्य आहेत आणि जर त्यापैकी एक खोटे असेल तर मी एनआयओएस प्रादेशिक केंद्र, पुणे यांचा निर्णय कोणत्याही निषेध न करता स्वीकारेल.
- 2) मी घोषित केले आहे की मी प्रवेश प्रक्रियेत कार्यरत असलेल्या एनआईओएस मार्गदर्शक तत्वांनुसार आणि वर्कशॉप- I मध्ये संबंधित व्यक्तीच्या मार्गदर्शनाखाली व देखरेखीखाली कार्य केले आहे आणि निर्देशानुसार त्यांच्या प्रमाणपत्र / स्वाक्षरी प्राप्त केली आहे. पाठ योजना तीन अनिवार्य अध्यापनाचे विषय (प्रत्येकी 10) आणि वैकल्पिक अध्यापन विषयात(10) धडे. सुरवाती ची दि. _____ आणि पूर्ण झाल्याची दि. _____
- 3) शिवाय, मी घोषित करतो की जर मला कार्यशाळेचे समन्वयकाने सांगितले जर मी पहिल्या दिवसापासून अनियमित असेल तर मी कार्यशाळेचा- II मध्ये भाग घेणार नाही. सध्याचा वर्कशॉप- II सोडून मी पुढच्या वर्षी वर्कशॉप- II मध्ये उपस्थित राहील.
- 4) पुढे, मी जाहीर करतो की मी अध्यापक प्रशिक्षण दरम्यान माझ्या वर्गाची देखरेख करणाऱ्या उपदेशक आणि पर्यवेक्षकाखाली कार्य करील
- 5) शेवटी, मी जाहीर करतो की या स्वरूपातील सर्व विधाने खरी आहेत आणि छाननीदरम्यान चुकीचे किंवा दिशाभूल करणारे किंवा उणीव किंवा बनावट आढळल्यास, मी एनआयओएस प्रादेशिक केंद्र चे निर्णय कोणताही निषेध आणि पूर्वग्रहदूषित न करता स्वीकारेन.

मुख्याध्यापकाची स्वाक्षरी

दिनांक

मुख्याध्यापकांचा शिका

टीप: सर्व नोंदींसह हे पत्र कार्यशाळेच्या पहिल्या दिवशी रिपोर्टिंगच्या वेळी सादर करावे.

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीच्या संपूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-II

D.El.Ed. कार्यक्रम

(शिक्षक प्रशिक्षणार्थीने भरलेले असावे)

घोषणापत्र मार्गदर्शक आणि पर्यवेक्षकां साठी

(मार्गदर्शक / पर्यवेक्षक त्यांचे / तिने हाताने भरावे)

मुख्याध्यापक आणि मार्गदर्शक यांना विनंती आहे की एन.आय.ओ. एस. ला सहकार्य करावे ज्यामुळे कार्यक्रमाची गुणवत्ता राखण्यात आणि सुधारणा करण्यात मदत होईल जेणेकरून अधिक चांगल्या शिक्षकांची निर्मिती होईल.

(शिक्षक प्रशिक्षणार्थीने भरावे)

1) विद्यार्थ्यांचे पूर्ण नाव: _____

2) नावनोंदणी क्रमांक: _____

3) नावनोंदणी क्रमांक: _____ 4) पर्यायी विषय _____

(मार्गदर्शकांनी भरावे)

मार्गदर्शकाचे पूर्ण नाव: _____

शैक्षणिक पात्रता ----- अध्यापन अनुभव _____ वर्षे (कृपया शब्दात लिहा)

मी हे प्रमाणित करतो

मी या उपक्रमातील वर नमूद केलेल्या प्रशिक्षणार्थींनी ने केलेल्या 28 सरावपाठ-भाषा (7), गणित (7), ईव्हीएस (7), एससी / एसएससी (7) दि. _____ पासून दि. _____ पर्यंत या कालावधी दरम्यान एनआयओ एस च्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार मार्ग दर्शन केले आहेत.

मी जाहीर करतो की या सर्व नोंदी माझ्या स्वतः च्या हातांनी केल्या आहेत व त्या सत्य आहेत.

मार्गदर्शकाची स्वाक्षरी
दिनांक

(पर्यवेक्षकांनी भरावे)

पर्यवेक्षकाचे पूर्ण नाव: _____

शैक्षणिक पात्रता ----- अध्यापन अनुभव _____ वर्षे (कृपया शब्दात लिहा)

मी हे प्रमाणित करतो

मी या उपक्रमातील वर नमूद केलेल्या प्रशिक्षणार्थींनी ने केलेल्या 12 सरावपाठ-भाषा (3), गणित (3), ईव्हीएस (3), एससी / एसएससी (3) दि. _____ पासून दि. _____ पर्यंत या कालावधी दरम्यान एनआयओ एस च्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार मार्ग दर्शन केले आहेत.

मी जाहीर करतो की या सर्व नोंदी माझ्या स्वतः च्या हातांनी केल्या आहेत जे सत्य आहेत.

पर्यवेक्षकाची स्वाक्षरी
दिनांक

नोट: सर्व नोंदींसह हे पत्र कार्यशाळा-II च्या पहिल्या दिवशी रिपोर्टिंगच्या वेळी सादर करावे

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-II

D.El.Ed. कार्यक्रम

सरावसत्र(40)साठी घोषणापत्र

(प्रशिक्षणार्थीने काळ्या-शाई पेन वापरून त्याच्या / तिच्या हातात भरावे)

चार विषयांसाठी चार प्रपत्र वापरा

1)कार्यक्रम अभ्यास केंद्र नाव आणि कोड _____					
2)विद्यार्थ्याचे पूर्ण नाव: _____					
3)नावनोंदणी क्रमांक: _____					
4)नावनोंदणी क्रमांक: _____ 5) पर्यायी विषय _____ प्रत्येक विषयाचे 10 सराव पाठ (भाषा, गणित, पर्यावरण शास्त्र/समाज शास्त्र (प्रत्येक विषयासाठी स्वतंत्र प्रपत्र वापरा)					
मार्गदर्शकाचे पूर्ण नाव: _____					
पाठ क्र.	दिनांक	कालावधी	पाठाचे नाव	वापरलेल्या शिक्षण साहित्याचा तपशील	पर्यवेक्षण करणाऱ्याचे नाव
मार्गदर्शकाचे पूर्ण नाव: _____ पर्यवेक्षकाचे पूर्ण नाव: _____					
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

प्रमाणित आहे की हे धडे वर नमूद केलेल्या प्रशिक्षणार्थीने ह्या शाळे मध्ये (एनआयओएस एससी मार्गदर्शक सूचनांनुसार) वर नमूद केलेल्या तारीख व कालावधी नुसार दिले आहेत

मुख्याध्यापकाची स्वाक्षरी

दिनांक:

प्रशिक्षणार्थीच्या पूर्ण स्वाक्षरी

दिनांक:

टीप:

- पाठ योजनांमध्ये सल्लागार, पर्यवेक्षकाद्वारा केलेल्या टिप्पण्या, सूचना, दुरुस्त्या इ. असाव्यात
- फक्त धड्याचा उल्लेख केलेला असेल तर चालणार नाही ,असे धडे रद्द केले जातील.
- सर्व धड्यांची तारखेनुसार योजना टीसीएमपीसह मार्गदर्शक / पर्यवेक्षक आणि मुख्याध्यपक यांनी स्वाक्षरी असलेली कार्य शाळेच्या कार्यशाळा-2 च्या पहिल्या दिवशी कार्यक्रम केंद्रात सादर करणे आवश्यक आहे.
- पाठ योजना आतील पानावर मुख्याध्यापकांनी 10 पाठ पूर्ण केले असे प्रमाणित करावे
- सर्टिफिकेट- प्रमाणित केले आहे की या व्हॉल्यूममध्ये 10 धडे योजना आहेत ज्या उपरोल्लेखित विद्यार्थ्यांकडून शिक्षक आणि पर्यवेक्षकाच्या उपस्थितीत शाळेत एनआयओएस एससी मार्गदर्शक सूचनांनुसार वितरीत केल्या आहेत .(कार्यशाळा-II च्या पहिल्या दिवशी पाठ योजना आणि टीसीएमपी सादर कराव्या)

नोट: सर्व नोंदींसह हे पत्र कार्यशाळा-II च्या पहिल्या दिवशी रिपोर्टिंगच्या वेळी सादर करावे

एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्र _____

Workshop-II

D.El.Ed. कार्यक्रम

वर्कशॉप -II पूर्णत्व प्रमाणपत्र

एनआयओएस शिक्षक प्रशिक्षणार्थींना हे प्रमाणपत्र एनआयओएस अभ्यास केंद्र / कार्यशाळा केंद्राच्या मार्गदर्शक तत्त्वे आणि निर्देशानुसार कार्यशाळा - I / कार्यशाळा - II पूर्ण केल्यानंतर दिले जाते.

फक्त कार्यशाळा समन्वयकांनीच त्याच्या/तिच्या स्वहस्ताक्षरात भरावे.

(कृपया याची एक छायांकित प्रत ठेवावी)

कार्यक्रमाचे नाव व संकेतांक: **कार्यशाळा - 2**

कॅपिटल लेटर्समध्ये शिक्षक प्रशिक्षणार्थींचे पूर्ण नाव: _____

नावनोंदणी क्रमांक: _____

प्रमाणित केले जाते की उपरोक्त नाव असलेल्या विद्यार्थ्याने या शाळेत खाली नमूद केल्याप्रमाणे व्यावहारिक कार्याचा पूर्ण अभ्यास केला आहे (एनआयओएस मार्गदर्शक तत्त्वे आणि सूचनानुसार)

1. अध्यापनाचे सराव (40) त्याच्या/तिच्या द्वारे सादर केलेल्या रेकॉर्डनुसार पाठ _____ (तारीख) वर प्रारंभ केला आणि _____ (तारीख) वर पूर्ण केले.
2. कार्यशाळा I / II _____ (तारीख) वर प्रारंभ केला आणि _____ (तारीख) वर पूर्ण केले.

मार्गदर्शकांचे पूर्ण नाव _____

पर्यवेक्षकांचे पूर्ण नाव _____

पिन क्र., दूरध्वनी क्र. आणि कोड नंबरसह कार्यशाळा केंद्र - I / II चा पत्ता:

शाळेचा शिक्षा _____

कार्यशाळा समन्वयकांची पूर्ण स्वाक्षरी

नाव
कार्यालयाची सील
तारीख:

नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ ओपन स्कूलींग

(एमएचआरडी, भारत सरकार अंतर्गत एक स्वायत्त संस्था)

A-24/25, इन्स्टिट्यूशनल एरिया, सेक्टर 62, गौतम बुद्ध नगर, नोएडा -201309

D.El.Ed. प्रोग्रॅम

अर्थसंकल्पाचा प्रपत्र - 20 -----

1. अभ्यास केंद्राचे नाव, पत्ता आणि कोड क्रमांक :
2. बँक खाते क्र. :
3. अभ्यास केंद्र समन्वयकाचे नाव :
4. जिल्ह्याचे नाव आणि कोड क्र. :
5. संसाधन व्यक्तींची संख्या :
6. पर्यवेक्षकांची संख्या (दहा (10) सल्लागारांसाठी एक):
7. मार्गदर्शकांची संख्या (पाच शिक्षक प्रशिक्षणार्थीसाठी एक):
8. शिक्षक प्रशिक्षणार्थींची संख्या :
9. खर्च (रुपये 100 / - प्रती शिक्षक प्रशिक्षणार्थी) :
10. मानधन:
 - a. समन्वयक
(दरमहा 1500/- 10 महिन्यांसाठी रु.20 -----) :
 - b. कार्यालयीन सहाय्यक
(दरमहा 750/- 10 महिन्यांसाठी रु.20 -----) :
 - c. शिपाई-कम-स्वीपर
(दरमहा 500/- 10 महिन्यांसाठी रु.20 -----) :

एकूण (रु.) :

तारीख :

शिक्का :

अभ्यास केंद्र समन्वयकांची स्वाक्षरी

नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ ओपन स्कूलींग
प्राथमिक शिक्षण (D.El.Ed.) मधील डिप्लोमा प्रोग्रॅम
पीसीपी आणि अभ्यास साहित्य संबंधित संसाधन व्यक्तींसाठी अभिप्राय प्रपत्र
शैक्षणिक सत्र 20 ----- ते 20 ----- (प्रथम/द्वितीय वर्ष)

अभ्यास केंद्राचे नाव व पत्ता -----

कोड क्रमांक _____

भेटीची वेळ _____ ते _____) = _____ दिवस

मापदंड

प्रतवारी

(1-असमाधानकारक, 2-सरासरी, 3-चांगले, 4-खूप चांगले, 5-उत्कृष्ट)

A. स्व शिक्षण साहित्य संबंधित माहिती

- साहित्याचा पुरेपूरपणा	1	2	3	4	5
- साहित्य प्रासंगिकता	1	2	3	4	5
- सामग्रीमध्ये सादर केलेले चित्र आणि आकडे	1	2	3	4	5
- सामग्रीचा अचूकता स्तर	1	2	3	4	5
- सामग्री समजून घेण्यासाठी SLM ची उपयुक्तता	1	2	3	4	5
- अभ्यासाच्या साहित्यामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या भाषेची अनुकूलता	1	2	3	4	5
- मुद्रण गुणवत्ता	1	2	3	4	5
- एसएलएमची एकूण गुणवत्ता	1	2	3	4	5

B. अभ्यास केंद्रात बी.पी.पी. संबंधित माहिती

- केंद्रात वापरल्या जाणाऱ्या वेळापत्रकाची योग्यता	1	2	3	4	5
- केंद्रांतर्गत पायाभूत सुविधा	1	2	3	4	5
- केंद्रांत वीज पुरवठ्याची स्थिती	1	2	3	4	5
- असाइनमेंटसाठी तयार केलेले प्रश्न	1	2	3	4	5
- शिकण्याच्या प्रक्रियेत असाइनमेंटची मदत	1	2	3	4	5
- ODL प्रणालीबद्दल जागरूकता	1	2	3	4	5
- ऑडिओ / व्हिडिओ सामग्रीची गुणवत्ता					

C. अभ्यास केंद्र येथे कायम ठेवलेल्या नोंदी

- पीसीपी प्राप्त करण्यासाठी प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीना पत्र पाठविले आहे	होय / नाही
- विद्यार्थी-वार रेकॉर्डची उपलब्धता	होय / नाही
- आरपीसाठी उपस्थिती रजिस्टर	होय / नाही
- शिक्षक प्रशिक्षणार्थीसाठी उपस्थिती रजिस्टर	होय / नाही
- कॅशबुकची देखभाल	होय / नाही
- ऑडिओ आणि व्हिडिओ सामग्रीची उपलब्धता	होय / नाही
- प्रशिक्षणार्थी कडून असाइनमेंट प्राप्त करण्यासंबंधीची रेकॉर्ड	होय / नाही
- रेकॉर्ड पाठवणे / मूल्यांकनासाठी साठी असाइनमेंटची पावती	होय / नाही
- अभ्यास साहित्य आणि ओळखपत्रांच्या वाटपासाठीच्या नोंदी राखणे	होय / नाही

नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ ओपन स्कूलींग
प्राथमिक शिक्षण (D.El.Ed.) मधील डिप्लोमा प्रोग्रॅम
कार्यशाळा आधारित उपक्रम संबंधित संसाधन व्यक्तींसाठी अभिप्राय प्रपत्र
शैक्षणिक सत्र 20 ----- ते 20 ----- (प्रथम/द्वितीय वर्ष)

कार्यशाळा केंद्राचे नाव व पत्ता -----

कोड क्रमांक _____

भेटीची वेळ _____ ते _____) = _____ दिवस

मापदंड

प्रतवारी

(1-असमाधानकारक, 2-सरासरी, 3-चांगले, 4-खूप चांगले, 5-उत्कृष्ट)

A. कार्यशाळेशी संबंधित माहिती

- दररोजच्या उपक्रमात शिक्षक प्रशिक्षणार्थींची उपस्थिती	1	2	3	4	5
- शिक्षक प्रशिक्षणार्थींची नियमितता	1	2	3	4	5
- शिक्षक प्रशिक्षणार्थी द्वारा प्रतिक्रियांचे स्वरूप	1	2	3	4	5
- कार्यशाळा समन्वयक द्वारा घेतली जाणारी काळजी	1	2	3	4	5
- सत्राची चांगली सुरुवात आणि चांगला शेवट	1	2	3	4	5
- प्रत्येक सत्रात शिक्षक प्रशिक्षणार्थींचा सहभाग	1	2	3	4	5
- संसाधन व्यक्तीची सत्रे घेताना नियमितता	1	2	3	4	5
- संसाधन व्यक्तीने केलेले प्रशिक्षणार्थींचे मूल्यांकन	1	2	3	4	5
- कार्यशाळेच्या समन्वयकाने केलेले प्रशिक्षणार्थींचे मुल्यमापन	1	2	3	4	5
- प्रत्येक दिवसाच्या अखेरीस केलेल्या अभिप्राय सत्रांचे स्वरूप	1	2	3	4	5
- सर्व काळजी घेतलेले वेळापत्रक	1	2	3	4	5
- कार्यशाळा समन्वयक द्वारा प्रदान मार्गदर्शन	1	2	3	4	5

B. कार्यशाळेत कार्यरत कार्यपद्धती

- कार्यशाळेत उपस्थित राहण्यासाठी प्रशिक्षणार्थ्यांना आगाऊ सूचना पाठविल्या आहेत	होय / नाही
- प्रत्येक सत्र वेळापत्रकाप्रमाणे आयोजित केला जातो	होय / नाही
- आवश्यकतेनुसार वेळापत्रकात बदल केले जाते	होय / नाही
- प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीचे प्रत्येक सत्रात मूल्यांकन केले जाते	होय / नाही
- प्रत्येक दिवसाच्या अखेरीस अभिप्राय सत्र आयोजित केले जाते	होय / नाही

संसाधन व्यक्तीची सही

तारीख :

नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ ओपन स्कूलींग
प्राथमिक शिक्षण (D.El.Ed.) मधील डिप्लोमा प्रोग्रॅम
पीसीपी आणि अभ्यास सामग्री आधारित उपक्रम संबंधित संसाधन व्यक्तींसाठी अभिप्राय प्रपत्र

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे नाव

नावनोंदणी क्रमांक :

शाळेचे नाव आणि पत्ता :

अभ्यास केंद्राचे नाव आणि कोड :

मापदंड

प्रतवारी

(1-असमाधानकारक, 2-सरासरी, 3-चांगले, 4-खूप चांगले, 5-उत्कृष्ट)

A. वैयक्तिक संपर्क कार्यक्रम (पीसीपी)

- पीएसपी आयोजित करणाऱ्या संसाधन व्यक्तींचे कौशल्य	1	2	3	4	5
- पीसीपी दरम्यान संसाधन व्यक्तींची नियमितता	1	2	3	4	5
- आरपीकडून अभ्यास साहित्याची चर्चा	1	2	3	4	5
- पीसीपी दरम्यान आरपीच्या असाइनमेंट वर चर्चा	1	2	3	4	5
- दोन अवधीमधील पीसीपीची उपयुक्तता (काही दिवसांच्या अंतराने)	1	2	3	4	5
- पीसीपी दरम्यान असाइनमेंट लिहणे आणि सादर करण्याची प्रक्रिया	1	2	3	4	5

B. स्व शिक्षण साहित्य

- छपाई आणि सामग्री मिळवणे	1	2	3	4	5
- आपल्या गरजेसाठी सामग्रीची प्रासंगिकता	1	2	3	4	5
- सामग्री मध्ये प्रदान आकडे आणि स्पष्टीकरण	1	2	3	4	5
- स्वयं-शिक्षण विकसित करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या उपयुक्तता साहित्याचे स्वरूप	1	2	3	4	5
- स्वयं तपासणीची गुणवत्ता	1	2	3	4	5
- स्व शिक्षण साहित्यात दिलेल्या असाइनमेंटची गुणवत्ता	1	2	3	4	5
- प्रत्येक अभ्यासक्रमात दिल्या जाणाऱ्या असाइनमेंटची गुणवत्ता	1	2	3	4	5

C. पी.सी. पी. चालविण्याची प्रक्रिया

- आपण पीसीपीला पूर्णवेळ उपस्थित केले आहे?	होय / नाही
- पीसीपी सुरू करण्यापूर्वी अभ्यास केंद्र समन्वयकांकडून माहिती प्राप्त झाली आहे?	होय / नाही
- केंद्रांमध्ये पर्याप्त संसाधन व्यक्ती उपलब्ध आहेत?	होय / नाही
- प्रत्येक सत्रासाठी प्रशिक्षणार्थीसाठी उपस्थिती रजिस्टर आहे?	होय / नाही
- तुम्ही पीसीपी दरम्यान प्रत्येक सत्रात उपस्थित राहिलात का?	होय / नाही
- तुम्ही घेतलेल्या सत्रात 75% उपस्थित राहिलात का?	होय / नाही
- तुम्ही तुमच्या सहकर्मचाऱ्यांसोबत सामुग्रीबद्दल चर्चा केली आहे?	होय / नाही

नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ ओपन स्कूलींग
प्राथमिक शिक्षण (D.El.Ed.) मधील डिप्लोमा प्रोग्रॅम
कार्यशाळा आधारित उपक्रम संबंधित शिक्षक प्रशिक्षणार्थींसाठी अभिप्राय प्रपत्र

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीचे नाव :
 आणि पत्ता
 नावनोंदणी क्रमांक :
 शाळेचे नाव आणि पत्ता :
 कार्यशाळा केंद्राचे नाव आणि कोड :
 कार्यशाळेचा कालावधी: _____ ते _____

मापदंड **प्रतबारी**
 (1-असमाधानकारक, 2-सरासरी, 3-चांगले, 4-खूप चांगले, 5-उत्कृष्ट)

A. गुणवत्ता परिमाण

- सत्रांची गुणवत्ता	1	2	3	4	5
- संसाधन व्यक्ती द्वारे प्रदान केलेले मार्गदर्शन	1	2	3	4	5
- गट कार्यामध्ये संसाधन व्यक्ती द्वारे प्रदान केलेले नेतृत्व	1	2	3	4	5
- संसाधन व्यक्तीने दिलेले स्पष्टीकरण	1	2	3	4	5
- संसाधन व्यक्ती द्वारा आयोजित अभिप्राय सत्र	1	2	3	4	5
- कार्यशाळेच्या दरम्यान आपल्यासाठी निवडलेला विषय	1	2	3	4	5
- कार्यशाळेमुळे आपल्याला कसा फायदा झाला आहे	1	2	3	4	5
- घेतलेल्या कार्याचे स्वरूप	1	2	3	4	5
- आपल्यासाठी आयोजित केलेल्या कार्यशाळेची गुणवत्ता	1	2	3	4	5

B. प्रक्रिया परिमाणे

- आपण कार्यशाळेला वेळेत उपस्थित होण्याची सूचना दिली होती?	होय नाही
- आपण कार्यशाळेचे सर्व सत्र उपस्थित राहिलात?	होय नाही
- तुम्ही संसाधन व्यक्तींचे मूल्यांकन केले आहे का?	होय नाही
- कार्यशाळा समन्वयकांद्वारा आपले मूल्यांकन झाले आहे का?	होय नाही
- आपण कार्यशाळेच्या पहिल्या दिवशी एसबीए / पीटीवर रेकॉर्ड जमा केले आहेत का?	होय नाही
- कार्यशाळा पूर्व उपक्रमांसाठी दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार आपण कार्यशाळेत उपस्थित राहण्यासाठी तयार आहात?	होय नाही
- आपण आपल्या सहकर्मचाऱ्यांसोबत उपक्रमांबद्दल चर्चा केली आहे?	होय नाही
- कार्यशाळेच्या दरम्यान आयोजित निरर्थक उपक्रमांची यादी तयार करा -	
1. _____ 2. _____	
3. _____ 4. _____	

शिक्षक प्रशिक्षणार्थीची स्वाक्षरी